

gemeente
Zoetermeer

Gedragcode van de gemeente Zoetermeer in het kader van de Flora- en faunawet 2015

Gedragcode
voor het zorgvuldig handelen bij
bestendig beheer en onderhoud &
bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

Gedragscode van de gemeente Zoetermeer in het kader van de Flora- en faunawet 2015

Gedragscode
voor het zorgvuldig handelen bij
bestendig beheer en onderhoud &
bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

Versie voorgelegd ter goedkeuring

april 2015

zoals goedgekeurd
door de staatssecretaris
van het ministerie van EZ

op 3 juli 2015

Voorwoord

Voor u ligt de 'Gedragscode van de gemeente Zoetermeer in het kader van de Flora- en faunawet 2015'. Dit is de opvolger van de in 2010 goedgekeurde gedragscode.

Evaluatie van de Zoetermeerse gedragscode 2010 toont aan dat de Zoetermeerse Gedragscode inmiddels haar nut in de praktijk heeft bewezen. De Gedragscode levert - in combinatie met de Zoetermeerse Veldgids - een wezenlijke bijdrage aan bewustwording en kennis, en een effectieve bescherming van de beschermde planten- en diersoorten in Zoetermeer. De feitelijke kennis van de beschermde soorten en de werking van de Flora- en faunawet is bij de verschillende doelgroepen toegenomen. Ook hebben we sterke aanwijzingen op basis van de aantallen van soorten en ook vooral voorbeelden van gebeurtenissen/situaties, die illustreren dat het werken volgens de Zoetermeerse gedragscode en de Zoetermeerse Veldgids een positief effect heeft op de voorkomende beschermde soorten. Ook zien we nieuwe soorten opduiken.

Deze tweede versie van de Zoetermeerse Gedragscode bevat geen substantiële wijzigingen ten opzichte van de gedragscode uit 2010. Evenmin bestaat er aanleiding om de in de bijlagen opgenomen lijsten met beschermde en te beschermde soorten aan te passen.

Deze gedragscode bestaat uit drie delen:

Algemeen deel

Bestendig beheer en onderhoud

Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Aan het eind zijn als bijlage opgenomen:

Bijlage 1 Lijst beschermde soorten Zoetermeer

Bijlage 2 Lijst overige - in Zoetermeer te beschermen - Rode lijstsoorten

Doorgevoerde aanpassingen

- In deze tweede versie van de Gedragscode is duidelijker gemotiveerd dat de werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud mede worden uitgevoerd ter bescherming van de flora en fauna en de openbare veiligheid en/of volksgezondheid. Deze vrijstellingsgronden zijn van belang voor soorten van Bijlage IV van de Habitatrictlijn en de Vogelrichtlijn (zie par. 3.3 en 3.4).
- Par. 3.4. is aangevuld met een uitgebreide beschrijving over hoe om te gaan met inheemse broedvogels en vogels met een jaarrond beschermd nest. Om onnodige herhaling te voorkomen wordt in de desbetreffende paragrafen van hoofdstukken 15 en 17 hiernaar verwezen.
- De definitie van 'deskundige' in de 'Begrippenlijst' in overeenstemming gebracht met de definitie die het ministerie hanteert (zie hoofdstuk 9).
- In de inleiding van zowel Deel 2 (Bestendig beheer en Onderhoud) als Deel 3 (Ruimtelijke Ontwikkeling en Inrichting) is de reikwijdte van de gedragscode niet langer beperkt tot de grenzen van de gemeente Zoetermeer. Hierdoor is duidelijk gemaakt dat de Zoetermeerse gedragscode ook door andere gemeentes en/of organisaties kan worden gebruikt.
- Voor het vernietigen van nestplaatsen en/of functionele omgeving (zoals foerageergebied) van vogels met een jaarrond beschermd nest vraagt u voortaan altijd ontheffing aan. Ook als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn. Er kan nl. altijd sprake zijn van een verstoring. Deze aanpassing is in navolging van een uitspraak van de Raad van State in 2013 (zie desbetreffende paragrafen in hoofdstuk 17).
- Door de tekst heen is de vermelding van de verantwoordelijke rijksdiensten aangepast aan de veranderde organisatiestructuur.
- Enkele kleine redactionele aanpassingen.

Inhoud

DEEL 1	ALGEMEEN DEEL	3
1	INLEIDING	3
2	DE FLORA- EN FAUNAWET	5
3	TE BESCHERMEN SOORTEN	9
3.1	Tabel 1 soorten	9
3.2	Tabel 2 soorten	10
3.3	Tabel 3 soorten	11
3.4	Vogels	13
3.5	Overige - in Zoetermeer te beschermen - Rode lijstsoorten	16
4	ONDER WELK DEEL VAN DE GEDRAGSCODE VALT UW ACTIVITEIT?	17
4.1	Welke werkzaamheden vallen onder het begrip bestendig beheer en onderhoud?	17
4.2	Welke werkzaamheden vallen onder het begrip ruimtelijke ontwikkeling en inrichting?	18
5	VERANTWOORDELIJKHEDEN	19
5.1	Initiatiefnemer	19
5.2	Opdrachtnemer	19
6	GEDRAGSREGELS	21
6.1	Algemene gedragsregels	21
6.2	Natuur-werk-kalender	21
7	TWIJFEL EN NOODGEVALLEN	23
7.1	Als een beschermd soort onverwacht opduikt	23
7.2	Als een Rode lijstsoort onverwacht opduikt	23
7.3	Bij twijfel schakelt u een deskundige in	24
7.4	In bijzondere gevallen kunt u afwijken	24
7.5	Noodgevallen	24
8	OVERIGE BEPALINGEN	27
8.1	Openbaarmaking	27
8.2	Evaluatie	27
8.3	Tussentijdse aanpassingen	27
8.4	Uitvoeringsregeling	27
9	BEGRIPPENLIJST	29
DEEL 2	BESTENDIG BEHEER EN ONDERHOUD	33
10	INLEIDING	35
11	INFORMATIE EN COMMUNICATIE	37
11.1	Informatie	37
11.2	Communicatie	39
11.3	Stappenplan bestendig beheer en onderhoud	41
12	ALGEMENE GEDRAGSREGELS	43
12.1	Vermijd schade aan planten	43
12.2	Niet klepelen	43
12.3	Gebruik geen chemische onkruidbestrijdingsmiddelen	43
12.4	Vermijd onnodige verstoring van dieren en schade aan hun leefgebied	43
12.5	Spaar amfibieën van tabel 1	44
12.6	Spaar egels	44
13	NATUUR-WERK-KALENDER BESTENDIG BEHEER EN ONDERHOUD	45

13.1	Beheer en onderhoud van bosplantsoen en struweel.....	47
13.2	Beheer en onderhoud van vak- en sierbeplantingen, heggen en hagen.....	50
13.3	Beheer en onderhoud van bomen en singels.....	52
13.4	Beheer en onderhoud van vlak gras.....	54
13.5	Beheer en onderhoud van ruig gras en weiden.....	55
13.6	Beheer en onderhoud van natte ruigte.....	57
13.7	Schonen van wateren.....	60
13.8	Baggeren van wateren.....	65
13.9	Onderhoud van oeververdedigingen en kunstwerken.....	69
13.10	Onderhoud van verhardingen, wegen, paden, kolken en straatmeubilair.....	72
13.11	Onderhoud van bouwwerken.....	73
DEEL 3 RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN INRICHTING.....		77
14	INLEIDING.....	79
15	INFORMATIE EN COMMUNICATIE.....	81
15.1	Informatie.....	81
15.2	Communicatie.....	85
15.3	Stappenplan ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.....	86
16	ALGEMENE GEDRAGSREGELS.....	87
16.1	Spaar egels.....	87
16.2	Vermijd schade aan planten.....	87
16.3	Vermijd onnodige verstoring van dieren en schade aan hun leefgebied.....	87
16.4	Spaar amfibieën van tabel 1.....	88
17	NATUUR-WERK-KALENDER RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN INRICHTING.....	89
17.1	Grondwerk en werk aan verhardingen.....	92
17.2	Kappen van bomen.....	95
17.3	Rooien van struiken, heesters en hoge vegetatie.....	97
17.4	Dempen van wateren.....	99
17.5	Overige werkzaamheden in wateren en aan oevers.....	102
17.6	Sloop, renovatie en achterstallig onderhoud van bouwwerken.....	105
17.7	Plaatsen hekken, rasters en roosters.....	107
17.8	Achterstallig onderhoud aan groenstroken.....	109
17.9	Beheer van braakliggende terreinen.....	111
BIJLAGEN.....		113
BIJLAGE 1 LIJST BESCHERMDE SOORTEN ZOETERMEER.....		115
BIJLAGE 2 LIJST OVERIGE - IN ZOETERMEER TE BESCHERMEN - RODE LIJSTSOORTEN.....		121
GOEDKEURINGSBESLUIT		

Deel 1 Algemeen deel

1 Inleiding

De Flora- en faunawet beschouwt de bescherming van de natuur als een verantwoordelijkheid van iedereen. De gemeente Zoetermeer neemt haar verantwoordelijkheid onder meer door het opstellen van een gedragscode. Deze gedragscode is opgebouwd uit drie delen:

- Deel 1 Algemeen deel
- Deel 2 Bestendig beheer en onderhoud, en
- Deel 3 Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Deze gedragscode heeft de volgende doelen:

- Duidelijk maken welke gedragsregels er moeten worden gevolgd bij de voorbereiding en uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud, respectievelijk bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, om schade aan beschermde soorten te voorkomen of te beperken.
- Vereenvoudigen van procedures door het gebruik van vrijstellingen in plaats van ontheffingen.

De gedragscode geeft het zorgvuldig handelen ten aanzien van beschermde planten- en diersoorten op een praktische manier vorm. Door de gedragscode te volgen wordt gewaarborgd dat de werkzaamheden geen negatieve effecten hebben op de staat van instandhouding van beschermde soorten.

De gedragscode is geschreven als een soort handleiding voor de gebruikers. De verantwoordelijkheden en gedragsregels zijn concreet en direct geformuleerd, waarbij "u" als initiatiefnemer of uitvoerder direct wordt aangesproken. Dat is gedaan om de leesbaarheid te bevorderen. Dit moet gelezen worden als: u voert de taak zelf uit of laat die uitvoeren, door een medewerker of opdrachtnemer. U bent er wel verantwoordelijk voor dat het goed gebeurt.

In dit algemeen deel wordt u wegwijs gemaakt in het systeem van soortenbescherming van de Flora- en faunawet en de toepassing ervan in de gemeentelijke praktijk. Daarnaast wordt in dit algemeen deel ook een aantal onderwerpen toegelicht, die zowel van toepassing zijn bij bestendig beheer en onderhoud als bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

2 De Flora- en faunawet

De bescherming van planten- en diersoorten is het terrein van de Flora- en faunawet. Ongeveer 500 soorten – van de 36.000 die in Nederland voorkomen – vallen onder de bescherming van de wet.

Om deze soorten te beschermen, bevat de Flora- en faunawet een aantal verbodsbepalingen, zoals het verbod op het doden of verontrusten van dieren of het verbod om planten te plukken.

De Flora- en faunawet zegt niet welke concrete activiteiten wel en niet zijn toegestaan. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde dieren of planten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan. In de praktijk gaat het om het effect van uw activiteiten op beschermde soorten.

Verbodsbepalingen

De volgende verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet zijn voor de gedragscode relevant:

Artikel 8. Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9. Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10. Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11. Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12. Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Artikel 13. Het is verboden planten [...] of dieren dan wel eieren [...] behorende tot een beschermde [...] plantensoort of [...] diersoort [...] te vervoeren [...] of onder zich te hebben.

Vrijstelling of ontheffing

Het systeem van de Flora- en faunawet kent verschillende beschermingsniveaus, afhankelijk van de te beschermen soort en de soort activiteit. Voor sommige soorten geldt een algemene vrijstelling, voor andere soorten geldt een vrijstelling als aantoonbaar wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode, en voor weer

andere soorten geldt soms de verplichting om een ontheffing aan te vragen. Het is dus nodig dat u vooraf bekijkt of voor uw situatie een vrijstelling geldt of dat hiervoor een ontheffing moet worden aangevraagd. Onderstaand stappenplan begeleidt u daarbij. Ook moet u weten welk deel van de gedragscode er eventueel van toepassing is. Een uitgebreide leidraad om te weten of en zo ja welk deel van de gedragscode in uw situatie van toepassing is, kunt u vinden in de hoofdstukken 3 en 4.

Voor artikel 13 (verplaatsen van beschermde soorten) krijgt u geen vrijstelling als u werkt volgens deze gedragscode. Bij de te volgen gedragsregels is dit steeds aangegeven. Als u voor het uitvoeren van uw maatregelen dieren of planten moet verplaatsen, is dit echter geen overtreding van artikel 13. Het is toegestaan om soorten te verplaatsen uit de directe gevarenszone naar een vergelijkbaar leefgebied in de directe omgeving. Voor het tijdelijk ergens anders onderbrengen van dieren of planten heeft u wel ontheffing nodig, omdat de soorten dan niet direct worden vrijgelaten in de omgeving.

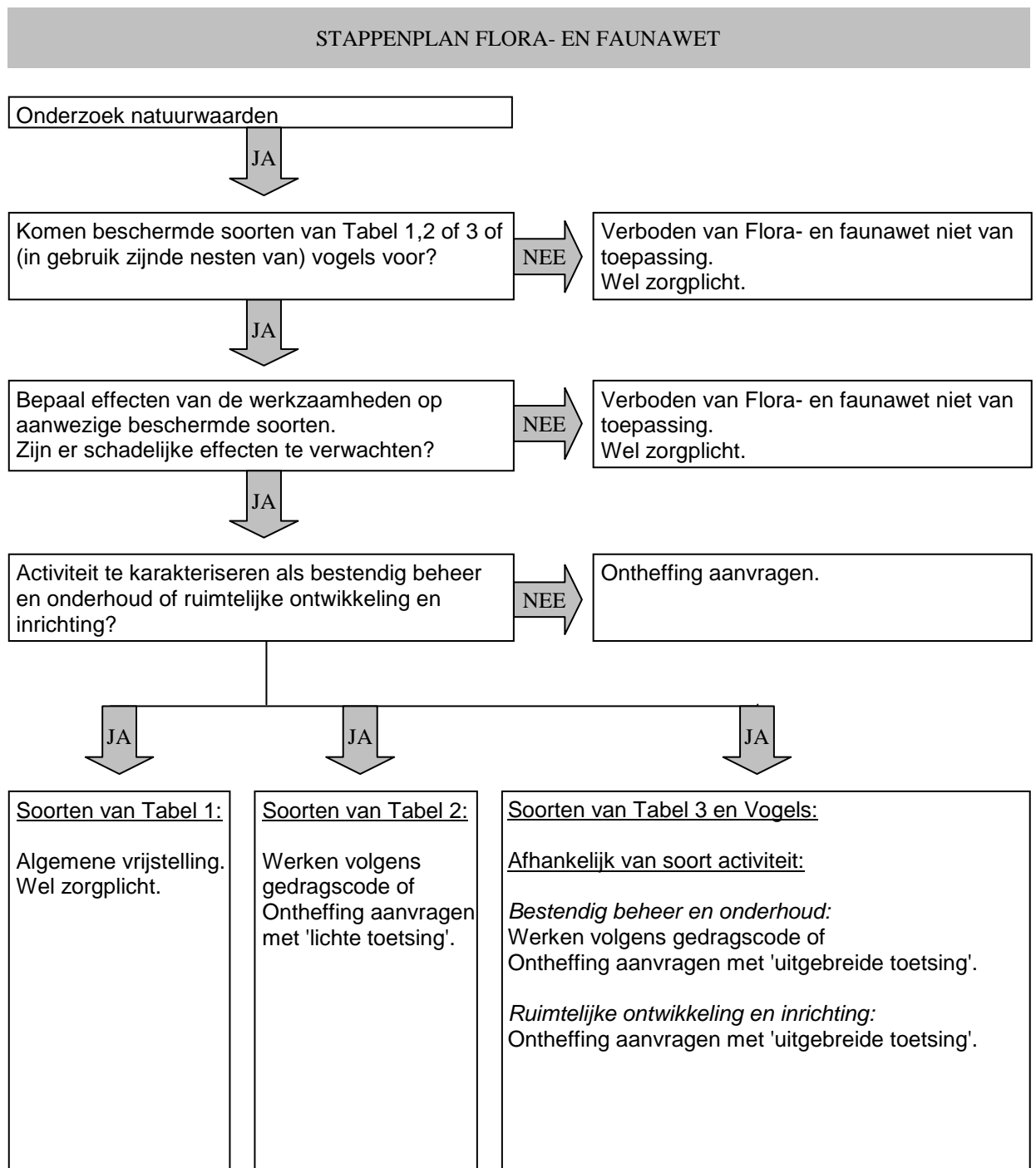
Algemene zorgplicht

Naast de soortenbescherming bevat de Flora- en faunawet (in artikel 2) een algemene zorgplicht voor alle in het wild levende dieren en planten. De algemene zorgplicht houdt in dat u geen onnodige schade of leed aan wilde planten en dieren mag veroorzaken, ook als dit geen beschermde soort is. Dit houdt een algemeen beschaafd handelen in. Op grond van de zorgplicht kan van u gevraagd worden om soms wat extra's te doen, of juist na te laten, dan strikt genomen verplicht is.

Zorgvuldig handelen

Het begrip 'zorgvuldig handelen' gaat verder dan de algemene zorgplicht. Bij zorgvuldig handelen moet u actief optreden om alle mogelijke schade aan de soort te voorkomen.

3 Te beschermen soorten

In bijlage 1 bij deze gedragscode is een lijst opgenomen met alle wettelijk beschermde planten- en diersoorten die – voor zover bekend bij de evaluatie van deze gedragscode - in Zoetermeer (kunnen) voorkomen. Deze lijst omvat drie soortentabellen en een lijst met broedvogels waarvan het nest jaarrond beschermd is, aangevuld met broedvogels van de Rode Lijst.

In bijlage 2 is een aantal (niet-wettelijk beschermde) soorten van verschillende Rode lijsten opgenomen, waaraan de gemeente Zoetermeer in het kader van bestendig beheer en onderhoud bijzondere aandacht geeft.

In de onderstaande paragrafen vindt u informatie over de verschillende soortengroepen en hun beschermingsniveau.

3.1 Tabel 1 soorten

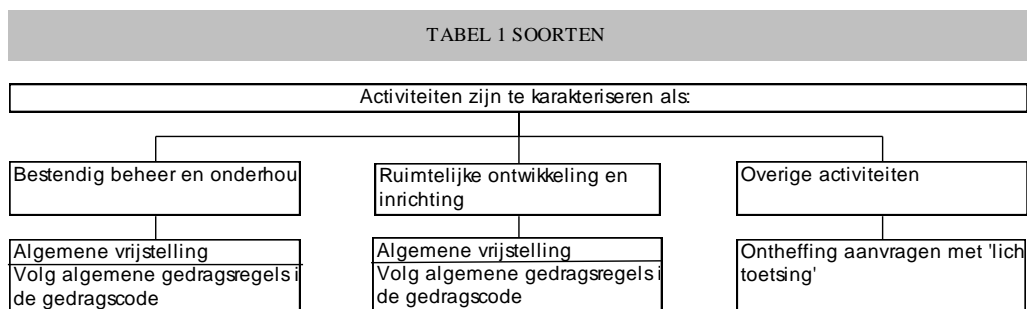
Tabel 1 omvat de soorten uit bijlage 4 bij de Regeling vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet (Regeling van 5 maart 2002, Stcrt.51, laatstelijk gewijzigd bij Stcrt. 2005, 60).

Voor planten- en diersoorten uit tabel 1 geldt een algemene vrijstelling van de verbodsbepalingen (art. 8 t/m 12) van de Flora- en faunawet voor werkzaamheden die vallen onder bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Aan deze vrijstelling worden geen aanvullende eisen gesteld.

Voor de tabel 1 soorten gelden wel de algemene gedragsregels (zie hoofdstuk 6). Voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud kunt u deze algemene gedragsregels vinden in hoofdstuk 12; voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, zie hoofdstuk 16.

Deze tabel 1 soorten zijn echter niet van belang voor de gedragsregels uit de natuurwerk-kalender (hoofdstuk 13 van Deel 2 bestendig beheer en onderhoud en hoofdstuk 17 van Deel 3 ruimtelijke ontwikkeling en inrichting).

Voor andere werkzaamheden dan hierboven genoemd is voor de tabel 1 soorten wel een ontheffing nodig. Deze ontheffingsaanvraag wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding van de soort' (de zogenaamde lichte toets).

Samengevat en schematisch**3.2 Tabel 2 soorten**

Tabel 2 omvat alle overige beschermde soorten, niet-zijnde de algemene soorten van tabel 1 en niet-zijnde de soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn of soorten van bijlage 1 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (van tabel 3).

Tabel 2 soorten zijn de middelzwaar beschermde soorten.

Planten- en diersoorten uit tabel 2 zijn wel relevant voor de gedragsregels uit de gedragscode. Als aantoonbaar wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode geldt voor deze soorten een vrijstelling van de verbodsbepalingen van artikel 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet. Dit geldt zowel voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud als voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Wanneer echter een activiteit wordt uitgevoerd op een wijze die niet in overeenstemming is met de gedragscode moet een ontheffing worden aangevraagd. Een ontheffingsaanvraag voor tabel 2 soorten wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort' (lichte toets).

Samengevat en schematisch

3.3 Tabel 3 soorten

Tabel 3 bevat beschermde soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn en bijlage 1 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten.

Tabel 3 soorten vormen de zwaarst beschermde soorten.

Voor de bescherming van deze zwaar beschermde soorten maakt het een verschil of het gaat om werkzaamheden die vallen onder bestendig beheer en onderhoud of onder ruimtelijke ontwikkeling of inrichting.

Bestendig beheer en onderhoud

Voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen van artikel 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet als aantoonbaar wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode.

Voor soorten van Bijlage IV van de **Habitatrichtlijn** is vrijstelling van de ontheffingsplicht onder meer mogelijk wanneer de activiteiten/werkzaamheden worden uitgevoerd ter bescherming van (wilde) flora en fauna en/of openbare veiligheid en/of volksgezondheid. De werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud worden (mede) uitgevoerd ten behoeve van de bescherming van (wilde) flora en fauna, de openbare veiligheid en/of de volksgezondheid.

Bescherming van flora en fauna

Immers mede dank zij deze vorm van bestendig beheer en onderhoud komen deze beschermde soorten hier voor en gedijen zij hier goed. Het Zoetermeers bestendig beheer en onderhoud van de openbare ruimte heeft een grote diversiteit aan in het wild levende planten en dieren opgeleverd. Om die reden is er destijds voor gekozen om dit natuurgericht beheer vast te leggen en verder uit te werken in een - op Zoetermeerse maat gesneden - Gedragscode in het kader van Flora- en faunawet.

Openbare veiligheid en/of volksgezondheid

He bestendig beheer en onderhoud van de openbare ruimte richt zich mede op:

- het veilig en functioneel houden van infrastructuur;
- veilig en functioneel houden van waterkeringen en waterwerken;
- veilig en functioneel houden van sport- en recreatierreinen;
- peilbeheer.

De vrijstelling van de ontheffingsplicht kan daarom ook gelden voor beschermde soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn.

Wanneer een activiteit wordt uitgevoerd op een wijze die niet in overeenstemming is met de gedragscode moet een ontheffing worden aangevraagd. Een ontheffingsaanvraag voor tabel 3 soorten wordt onderworpen aan een zogenaamde uitgebreide toets.

Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

Voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting moet, bij overtreding van verbodsbepalingen, voor tabel 3 soorten altijd een ontheffing worden aangevraagd. Deze ontheffingsaanvraag wordt onderworpen aan een uitgebreide toets. Een ontheffing is niet mogelijk voor het opzettelijk verontrusten van beschermde inheemse diersoorten (artikel 10 Flora- en faunawet).

Samengevat en schematisch

3.4 Vogels

In bijlage 1 zijn niet alle inheemse broedvogels opgenomen die in Zoetermeer (kunnen) voorkomen, maar alleen die broedvogels waarvan het nest jaarrond beschermd is, en (overige) broedvogelsoorten die voorkomen op de Rode lijst.

Doch alle inheemse broedvogels zijn in Nederland op gelijke wijze beschermd. Werkzaamheden of ruimtelijke ingrepen waarbij vogels worden gedood of verontrust, of waardoor hun nesten of vaste rust- of verblijfplaatsen worden verstoord, zijn verboden. Hiervan zal vooral sprake zijn in het broedseizoen. Dit is echter anders bij broedvogelsoorten, waarvan de nestplaatsen jaarrond zijn beschermd, omdat zij het hele jaar van het nest gebruikmaken of jaarlijks naar hetzelfde nest terugkeren.

Ten aanzien van vogels dient u gedurende de werkzaamheden rekening te houden met het broedseizoen. Ik wijs u erop dat voor het broedseizoen geen standaardperiode wordt gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet. Van belang is of een broedgeval aan de orde is, ongeacht de periode. Voorts wijs ik u erop dat verblijfplaatsen van vogels die hun nestplaats en de directe omgeving daarvan het hele jaar als vaste rust- en verblijfplaats gebruiken, jaarrond zijn beschermd.

Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert jaar in jaar uit terug naar hetzelfde nest. De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Dergelijke nesten voor éénmalig gebruik genieten de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet slechts gedurende de periode dat deze nesten in gebruik zijn. Als wordt gewerkt buiten het broedseizoen of maatregelen worden getroffen die moeten voorkomen dat vogels zich gedurende het broedseizoen op de bouwplaats vestigen, is voor deze soorten geen ontheffing nodig.

Op de volgende categorieën van nesten zijn de verbodsbepalingen van artikel 11 van de Flora- en faunawet ook buiten het broedseizoen van toepassing:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: steenuil).
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: roek, gierzwaluw en huismus).
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: ooievaar, kerkuil en slechtvalk).

4. Nesten van vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: boomvalk, buizerd en ransuil).

Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen (voorbeeld: oeverzwaluw) zijn buiten het broedseizoen niet beschermd.

In deze gedragscode is in bijlage 1 een indicatieve lijst gevoegd die kan worden gebruikt als hulpmiddel bij het bepalen of ontheffing nodig is of dat maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van voortplantings- en vaste rust- en verblijfplaatsen van vogels te behouden. De functionaliteit kan bijvoorbeeld gewaarborgd worden door het nemen van mitigerende maatregelen. Als een jaarrond beschermd nest is aangetroffen en deze door de ingreep zal verdwijnen is altijd een omgevingscheck nodig.

Door een deskundige moet dan worden vastgesteld of er voldoende gelegenheid voor de betreffende soort is om zelfstandig in de omgeving een vervangend nest te zoeken/bouwen. Indien dit niet voor handen is, dan dient, voor zover mogelijk, alternatieve nestgelegenheid aangeboden te worden. In deze gevallen, dient ontheffing aangevraagd te worden. Het is de verantwoordelijkheid van de gebruiker van de gedragscode om gemotiveerd en gedocumenteerd te bepalen onder welke categorie nest een voorkomende vogelsoort valt.

Om rekening te kunnen houden met de actuele gevoelige perioden van soorten die voorkomen in het werkgebied, verzoek ik u om een deskundige te betrekken bij de planning en uitvoering van de werkzaamheden.

Bestendig beheer en onderhoud

Voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen van artikel 8 t/m 12 van de Flora- en faunawet als aantoonbaar wordt gewerkt volgens een goedgekeurde gedragscode.

Op grond van de **Vogelrichtlijn** is vrijstelling van de ontheffingsplicht onder meer mogelijk wanneer de activiteiten/werkzaamheden worden uitgevoerd ter bescherming van (wilde) flora en fauna en/of openbare veiligheid en/of volksgezondheid. De werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud worden (mede) uitgevoerd ten behoeve van de bescherming van (wilde) flora en fauna, de openbare veiligheid en/of de volksgezondheid.

Bescherming van flora en fauna

Mede dank zij het bestendig beheer en onderhoud komen zoveel vogelsoorten hier voor. Het Zoetermeers bestendig beheer en onderhoud van de openbare ruimte heeft een grote diversiteit aan in het wild levende planten en dieren opgeleverd. Om die reden is er destijds voor gekozen om dit natuurgericht beheer vast te leggen en verder uit te werken in een - op Zoetermeerse maat gesneden - Gedragscode in het kader van Flora- en faunawet.

Openbare veiligheid en/of volksgezondheid

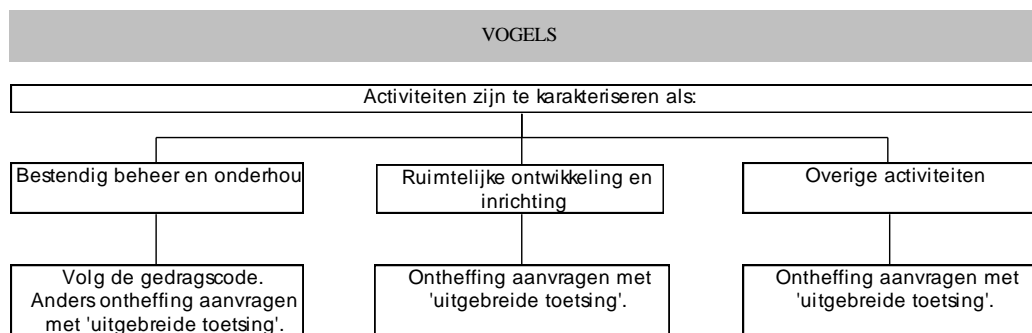
He bestendig beheer en onderhoud van de openbare ruimte richt zich mede op:

- het veilig en functioneel houden van infrastructuur;
- veilig en functioneel houden van waterkeringen en waterwerken;
- veilig en functioneel houden van sport- en recreatieterreinen;
- peilbeheer.

De vrijstelling van de ontheffingsplicht kan daarom ook gelden voor vogelsoorten. Wanneer een activiteit wordt uitgevoerd op een wijze die niet in overeenstemming is met de gedragscode moet een ontheffing worden aangevraagd. Een ontheffingsaanvraag voor vogels wordt onderworpen aan een uitgebreide toets.

Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

Voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting moet bij overtreding van de verbodsbepalingen voor vogels altijd een ontheffing worden aangevraagd. Deze ontheffingsaanvraag wordt onderworpen aan een uitgebreide toets.

Samengevat en schematisch

3.5 Overige - in Zoetermeer te beschermen - Rode lijstsoorten

Rode lijstsoorten zijn planten- en diersoorten die door de minister zijn aangewezen. Het gaat hier om soorten die van nature in ons land voorkomen en worden bedreigd. Een aantal van deze Rode lijstsoorten valt rechtstreeks onder de bescherming van de Flora- en faunawet. Voor een aantal van deze Rode lijstsoorten geldt echter geen wettelijke bescherming.

De gemeente Zoetermeer schenkt bij het bestendig beheer en onderhoud bijzondere aandacht aan Rode lijstsoorten. De gemeente ziet het als een invulling van de algemene zorgplicht, die zij mede op deze manier vorm geeft.

Bescherming wordt geboden aan Rode lijstsoorten die voorkomen en zich thuisvoelen in de stedelijke omgeving van Zoetermeer. Het gaat hier om soorten die zich in de loop der tijd in Zoetermeer stabiel hebben gevestigd en waar de gemeente Zoetermeer in het kader van bestendig beheer en onderhoud een belangrijke bijdrage kan leveren voor een goede staat van instandhouding van deze soorten. Deze soorten zijn opgenomen in bijlage 2 bij deze gedragscode. Voor het bestendig beheer en onderhoud worden deze soorten behandeld als tabel 2 soorten.

Samengevat en schematisch

4 Onder welk deel van de gedragscode valt uw activiteit?

Voor de praktijk is het belangrijk dat u weet welk deel van de gedragscode op uw geplande activiteit van toepassing is. Deel 2 van deze gedragscode is van toepassing op werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud. Deel 3 van deze gedragscode is van toepassing op werkzaamheden die worden aangemerkt als ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. In de onderstaande paragrafen wordt uitgelegd welke werkzaamheden vallen onder het begrip 'bestendig beheer en onderhoud' en wanneer er sprake is van 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'.

4.1 Welke werkzaamheden vallen onder het begrip bestendig beheer en onderhoud?

Er is sprake van 'bestendig beheer en onderhoud' wanneer het gaat om de voortzetting van een praktijk, die is gericht op behoud van de bestaande situatie. Deze werkzaamheden worden al langer op deze manier uitgeoefend en hebben kennelijk niet verhinderd – en er zelfs aan bijgedragen – dat zich beschermde soorten in het gebied hebben gevestigd. Het element 'bestendigheid' is hier cruciaal.

Zodra er grote veranderingen in het beheer en onderhoud worden doorgevoerd, wat het geval kan zijn bij toepassing van nieuwe technieken of machines, is er geen sprake meer van bestendig beheer of onderhoud. Ook bij achterstallig onderhoud of ingrijpende grootschalige maatregelen (zoals bijvoorbeeld ingrepen in de groenstructuur, kaalkap van bosplantsoen of omvorming van natuurtipe door bijvoorbeeld afgraving) is Deel 2 van de gedragscode niet van toepassing.

Deel 2 bestendig beheer en onderhoud van deze gedragscode omvat een aantal gedragsregels voor werkzaamheden die vallen onder het begrip bestendig beheer en onderhoud als bedoeld in art. 16b lid 1 sub a van het Vrijstellingenbesluit. Deze werkzaamheden worden (mede) uitgevoerd ten behoeve van de bescherming van de wilde flora en fauna, de openbare veiligheid en de volksgezondheid. Andere dan genoemde werkzaamheden vallen niet onder dit deel van de gedragscode.

1. Beheer en onderhoud van bosplantsoen en struweel.
2. Beheer en onderhoud van vak- en sierbeplanting, heggen en hagen.
3. Beheer en onderhoud van bomen en singels.
4. Beheer en onderhoud van vlak gras.
5. Beheer en onderhoud van ruig gras en weiden.
6. Beheer en onderhoud van natte ruigte.
7. Schonen van wateren.
8. Baggeren van wateren.
9. Onderhoud van oeververdedigingen en kunstwerken.
10. Onderhoud van verhardingen, wegen, paden, kolken en straatmeubilair.
11. Onderhoud van bouwwerken.

De gedragscode beschrijft een groot aantal gedragsregels voor de verschillende werkzaamheden. Lang niet alle gedragsregels zijn bij ieder werk van toepassing. Dit hangt af van het voorkomen van beschermde soorten in het werkgebied (zie hoofdstuk 3).

4.2 Welke werkzaamheden vallen onder het begrip ruimtelijke ontwikkeling en inrichting?

Onder 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' in de zin van de Flora- en faunawet vallen ruimtelijke ontwikkelingen en (her-)inrichting van gebieden en sloop van gebouwen, maar ook achterstallig onderhoud, grote veranderingen in het beheer (door toepassing van andere technieken of machines) en ingrijpende beheermaatregelen (zoals bijvoorbeeld ingrepen in de groenstructuur, kaalkap van bosplantsoen of omvorming van natuurtype door bijvoorbeeld afgraving).

Deel 3 ruimtelijke ontwikkeling en inrichting van deze gedragscode omvat een aantal gedragsregels voor werkzaamheden die vallen onder het begrip ruimtelijke ontwikkeling en inrichting als bedoeld in art. 16b lid 1 sub d van het Vrijstellingenbesluit. Andere dan genoemde werkzaamheden vallen niet onder dit deel van de gedragscode.

1. Grondwerk en werk aan verhardingen.
2. Kappen van bomen.
3. Rooien van struiken, heesters en hoge vegetatie.
4. Dempen van wateren.
5. Overige werkzaamheden aan wateren en aan oevers.
6. Sloop, renovatie en achterstallig onderhoud van bouwwerken.
7. Plaatsen van hekken, rasters en roosters.
8. Achterstallig onderhoud aan groenstroken.
9. Beheer van braakliggende terreinen.

De gedragscode beschrijft een groot aantal gedragsregels voor de verschillende werkzaamheden. Lang niet alle gedragsregels zijn bij ieder werk van toepassing. Dit hangt af van het voorkomen van beschermde soorten in het werkgebied (zie hoofdstuk 3).

5 Verantwoordelijkheden

Het (aantoonbaar) werken volgens de goedgekeurde gedragscode leidt tot vrijstelling van wettelijke verboden van de Flora- en faunawet. Wie zich niet aan de gedragscode houdt, kan een wetsovertreding veroorzaken. Sancties voor dergelijke overtredingen bestaan uit het betalen van geldboetes, het stilleggen van werkzaamheden en herstelverplichtingen. In ieder stadium van de werkzaamheden moet dus duidelijk zijn wie waarvoor verantwoordelijk is. In dit hoofdstuk wordt in het kort aangegeven waar de hoofdverantwoordelijkheden liggen voor het werken volgens de gedragscode. Een uitwerking van deze verantwoordelijkheden kunt u vinden in de hoofdstukken 11 en 15.

5.1 Initiatiefnemer

Als initiatiefnemer bent u eindverantwoordelijk voor de naleving van de gedragscode. U bent verantwoordelijk voor een goede voorbereiding en tijdige en adequate communicatie.

U houdt toezicht op de uitvoering van de gedragscode.

U kunt (op uw beurt) de opdrachtnemer aansprakelijk stellen voor het niet naleven van de gedragscode (ongeacht of hierdoor schade is ontstaan of niet).

U bent ook bevoegd om sancties te treffen jegens een opdrachtnemer die zich niet houdt aan de gedragscode.

5.2 Opdrachtnemer

Als opdrachtnemer heeft u uw eigen verantwoordelijkheid om de maatregelen goed uit te (laten) voeren, ook als deze in onderaanneming worden uitgevoerd. Dit dient u schriftelijk te bevestigen in uw (aanbestedings)contract.

U bent verantwoordelijk voor het tijdig, correct en volledig informeren en instrueren van de bij de werkzaamheden en gedragsregels betrokken personen.

U bent ook voor verantwoordelijk dat de algemene zorgplicht tijdens de uitvoering van de werkzaamheden goed wordt nageleefd, ook in gevallen waarin deze gedragscode niet voorziet.

U kunt door de initiatiefnemer aansprakelijk worden gesteld voor het niet naleven van de gedragscode, ongeacht of hierdoor schade is ontstaan of niet. Ook kan de initiatiefnemer jegens u sancties treffen, als blijkt dat er niet in overeenstemming met de gedragscode is gewerkt.

6 Gedragsregels

6.1 Algemene gedragsregels

Algemene gedragsregels gelden in alle werkgebieden, ook daar waar geen soorten van tabel 2 of 3, inheemse broedvogels of Rode lijstsoorten uit bijlage 2 voorkomen. Deze gedragsregels geven directe invulling aan de algemene zorgplicht.

Voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud, vindt u deze algemene gedragsregels in hoofdstuk 12, voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting in hoofdstuk 16.

6.2 Natuur-werk-kalender

In werkgebieden waar te beschermen soorten voorkomen, moet u werken volgens de Natuur-werk-kalender. Deze Natuur-werk-kalender bevat een aantal specifieke gedragsregels voor de verschillende werkzaamheden. De belangrijkste maatregel is dat u vermijdt om werkzaamheden uit te voeren in de perioden waarin planten en dieren het meest kwetsbaar zijn: de voortplantingsperiode en de overwinteringsperiode. Deze maatregel is vormgegeven in een “stoplichtbenadering”.

In de “veilige” perioden (**GROEN**) kunnen de werkzaamheden zonder aanvullende gedragsregels worden uitgevoerd.

In de “onveilige” periode (**ORANJE**) worden werkzaamheden alleen uitgevoerd met aanvullende gedragsregels.

In de “verboden” periode (**ROOD**) worden werkzaamheden niet uitgevoerd, tenzij een uitzonderingssituatie¹ het noodzakelijk maakt de werkzaamheden in die periode uit te voeren. De werkzaamheden worden dan met speciale voorzorgsmaatregelen uitgevoerd.

Anders gezegd: **GROEN** = ja, **ORANJE** = ja, mits en **ROOD** = nee, tenzij.

In de ‘Natuur-werk-kalender bestendig beheer en onderhoud’ (zie hoofdstuk 13) en in de ‘Natuur-werk-kalender ruimtelijke ontwikkeling en inrichting’ (zie hoofdstuk 17) is dit verder uitgewerkt.

---

¹ Zie voor definitie van ‘uitzonderingssituatie’ de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

7 Twijfel en noodgevallen

7.1 Als een beschermde soort onverwacht opduikt ...

Als u als **uitvoerder** bij de werkzaamheden onverwacht een beschermde soort van tabel 2 of tabel 3 of een broedvogelsoort ontdekt waarvan het niet bekend was dat die in het werkgebied voorkomt, onderbreekt u de werkzaamheden.

De onderbreking van de werkzaamheden gebruikt u om de **opdrachtnemer** en de **initiatiefnemer** te informeren en advies in te winnen van een deskundige over de beste wijze om de soort te ontzien.

Als het om een beschermde soort gaat die in deze gedragscode staat, dan volgt u de gedragsregels uit deze gedragscode. Let wel: gebruik dan de regels die over deze soort gaan en die te maken hebben met uw werkzaamheden (zie hoofdstuk 13 dan wel hoofdstuk 17 van de gedragscode).

Als het gaat om een beschermde soort die niet in deze gedragscode wordt behandeld, vraagt u als initiatiefnemer ontheffing aan. Behalve als een deskundige kan vaststellen dat de nieuw aangetroffen soort geen nadelige effecten van de werkzaamheden ondervindt.

De onderbreking is niet nodig als u of een (andere) deskundige in redelijkheid kan vaststellen dat de soort geen negatieve effecten van de werkzaamheden ondervindt en er geen verbodsbepalingen jegens de nieuw aangetroffen soort worden overtreden. Het kan ook zijn dat u of een (andere) deskundige vaststelt dat de zorg voor de soort juist de voortgang van de werkzaamheden vereist.

De **initiatiefnemer** neemt contact op met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ (als bevoegd gezag) en overlegt over de ontstane situatie en vraagt zo nodig ontheffing aan.

Als **opdrachtnemer / uitvoerder** legt u nauwkeurig vast om welke soort het gaat, hoe de effectbepaling is, welke voorzorgsmaatregelen u treft, hoe u deze uitvoert en wat het resultaat daarvan is. Dit verslag stelt u zo spoedig mogelijk ter beschikking van de **initiatiefnemer**.

7.2 Als een Rode lijstsoort onverwacht opduikt ...

Als u als uitvoerder van bestendig beheer en onderhoud bij de werkzaamheden onverwacht een Rode lijstsoort uit bijlage 2 ontdekt waarvan het niet bekend was dat die in het werkgebied voorkomt, onderbreekt u de werkzaamheden.

De onderbreking van de werkzaamheden gebruikt u om de opdrachtnemer en de initiatiefnemer te informeren en advies in te winnen van een deskundige over de beste wijze om de soort te ontzien.

Als het om een te beschermen soort gaat die in deze gedragscode staat, dan volgt u de gedragsregels uit deze gedragscode. Let wel: gebruik dan de regels die over deze soort gaan en die te maken hebben met uw werkzaamheden (zie hoofdstuk 13 van de gedragscode).

De onderbreking is niet nodig als u of een (andere) deskundige in redelijkheid kan vaststellen dat de soort geen negatieve effecten van de werkzaamheden ondervindt en er geen verbodsbepalingen jegens de nieuw aangetroffen soort worden overtreden. Het kan ook zijn dat u of een (andere) deskundige vaststelt dat de zorg voor de soort juist de voortgang van de werkzaamheden vereist.

Als opdrachtnemer / uitvoerder legt u nauwkeurig vast om welke soort het gaat, hoe de effectbepaling is, welke voorzorgsmaatregelen u treft, hoe u deze uitvoert en wat het resultaat daarvan is. Dit verslag stelt u zo spoedig mogelijk ter beschikking van de initiatiefnemer.

7.3 Bij twijfel schakelt u een deskundige in

In gevallen waarin u als uitvoerder, opdrachtnemer of initiatiefnemer twijfelt over de meest adequate uitvoering van gedragsregels, wint u tijdig advies van een deskundige² in. U volgt de gedragsregels, die de deskundige adviseert.

7.4 In bijzondere gevallen kunt u afwijken

Als het in een concreet geval niet mogelijk is, of voor de betreffende soort(en) niet wenselijk, om te handelen volgens de gedragsregels in deze gedragscode mag u - als initiatiefnemer of opdrachtnemer - van de gedragsregels in deze gedragscode afwijken onder de volgende voorwaarden:

- U onderbouwt in het (uitvoerings)plan waarom het in een concrete situatie niet mogelijk is, of voor de betreffende beschermde soorten niet wenselijk, om te handelen volgens de gedragsregels in deze gedragscode.
- U laat door een deskundige een advies opstellen waaruit blijkt dat de aangepaste werkwijze niet leidt tot grotere schade aan beschermde soorten dan de voorgeschreven werkwijze.
- U beschrijft de aangepaste werkwijze voldoende gedetailleerd en instrueert de uitvoerders overeenkomstig.
- De beschrijving van de aangepaste werkwijze is op het werk en bij de directievoerder van het werk aanwezig.

Als deze aangepaste werkwijze niet mogelijk is, vraagt u ontheffing aan.

7.5 Noodgevallen

Er is sprake van een noodgeval bij een acute bedreiging van de veiligheid of de volksgezondheid. Voorbeelden zijn stormschade en overstromingen. Ook het uitbreken van de iepziekte of andere besmettelijke ziekte van mens, dier of plant geldt als noodgeval.

---

² Zie voor de definitie van 'deskundige' de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

In noodgevallen hanteert u als **initiatiefnemer** en/of **opdrachtnemer** gedragsregels, die passen bij de geest van deze gedragscode. Hierbij schakelt u (als het noodgeval dat toelaat) een deskundige in, die u adviseert over de wijze waarop u de noodzakelijke werkzaamheden kunt uitvoeren opdat schade aan beschermde soorten, zoveel als redelijkerwijs mogelijk is, wordt voorkomen. Als **opdrachtnemer** beschrijft u de gevolgde gedragsregels en de eventuele effecten op beschermde soorten. U rapporteert daarover direct aan de **initiatiefnemer**. Deze neemt zo nodig contact op het bevoegd gezag: de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ.

Het inschakelen van een deskundige en het vastleggen van de gevolgde werkwijze zijn van groot belang. Dan kan achteraf worden vastgesteld dat het ging om een niet-voorzienbaar noodgeval en dat naar omstandigheden naar beste kunnen is gehandeld.

8 Overige bepalingen

8.1 Openbaarmaking

De gemeente Zoetermeer maakt deze gedragscode actief openbaar, zodat haar eigen personeel, (potentiële) opdrachtnemers, overige initiatiefnemers, belanghebbenden en belangstellenden tijdig over het bestaan en de inhoud van de gedragscode worden geïnformeerd.

8.2 Evaluatie

De gemeente Zoetermeer evalueert deze gedragscode iedere vijf jaar op effectiviteit en uitvoerbaarheid en past zo nodig de gedragscode aan.

Na aanpassing is opnieuw goedkeuring van de minister van EZ nodig. Dat geldt niet als alleen de Lijst beschermde soorten Zoetermeer (bijlage 1) en/of de Lijst overige – in Zoetermeer te beschermen - Rode lijstsoorten (bijlage 2) word(t)en gewijzigd aan de hand van nieuwe informatie.

8.3 Tussentijdse aanpassingen

De gemeente Zoetermeer past deze gedragscode aan bij:

- het nieuw verschijnen van (beschermde) soorten in de gemeente Zoetermeer als de (bekende) verspreiding van relevante soorten zodanig verandert, dat het opnemen van specifieke gedragsregels noodzakelijk wordt;
- nieuwe wet- en regelgeving, als wijzigingen in wet- en regelgeving daartoe aanleiding geven.

8.4 Uitvoeringsregeling

De gemeente Zoetermeer stelt een uitvoeringsregeling op. Hierin worden de verantwoordelijkheden welke voortvloeien uit deze gedragscode verder uitgewerkt. Er wordt vastgelegd hoe het toezicht wordt geregeld en op welke wijze de evaluatie van de gedragscode plaatsvindt.

9 Begrippenlijst

In deze gedragscode worden de volgende begrippen gehanteerd.

<i>Deskundige:</i>	<p>Een ieder die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soort specifieke ecologie. Ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de persoon:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) op HBO-, danwel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie en/of b) op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten, en/of c) als ecologisch medewerker werkzaam is bij de gemeente Zoetermeer of bij een adviesbureau dat is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus, en/of d) zich aantoonbaar actief inzet voor soortbescherming en is aangesloten bij, en werkzaam is voor, de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, VOFF, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied) en/of e) zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of –bescherming.
<i>Dwingende reden van groot openbaar belang:</i>	<p>Dit is een begrip uit het Vrijstellingenbesluit, dat zijn oorsprong vindt in de Habitatrichtlijn. Het gaat om redenen, waarom een ingreep toch moet plaatsvinden, hoewel er niet te vermijden schade op kan treden aan soorten van tabel 3. Sociaal-economische redenen kunnen gelden als dwingende reden van groot openbaar belang. Bijvoorbeeld het oplossen van woningnood of files of het creëren van werkgelegenheid. Particuliere belangen, kunnen niet gelden als dwingende reden van groot openbaar belang.</p>
<i>Gedragsregels:</i>	<p>Specifieke acties gericht op het zorgvuldig omgaan met flora en fauna.</p>
<i>Initiatiefnemer:</i>	<p>Eindverantwoordelijke voor de naleving van de gedragscode.</p>
<i>Leefgebied:</i>	<p>Gebied dat door (een populatie van) een planten- of diersoort wordt gebruikt om in te leven.</p>

<i>Mitigerende maatregelen</i>	Maatregelen binnen het gebied of directe omgeving die gericht zijn op het voorkomen van de negatieve gevolgen van een activiteit. Van belang is dat wordt voorkomen dat de functionaliteit van het gebied voor de beschermde soorten die daar voorkomen wordt aangetast.
<i>Noodgeval:</i>	Als de openbare veiligheid of de volksgezondheid direct in het geding is.
<i>Opdrachtnemer:</i>	Verantwoordelijke voor de correcte uitvoering van de gedragsregels, ook als deze in onderaanneming worden uitgevoerd.
<i>Project:</i>	Samenhangend cluster van werkzaamheden.
<i>Regio:</i>	Met de regio waarin Zoetermeer ligt wordt bedoeld op het Eco-district Centrale droogmakerijen in Zuid-Holland.
<i>Regionale populatie:</i>	De populatie van een te beschermen soort in de regio, d.w.z. het Eco-district Centrale droogmakerijen in Zuid-Holland.
<i>Te beschermen soorten:</i>	In deze gedragscode wordt met 'te beschermen soorten' bedoeld: de wettelijk beschermde planten- en diersoorten (zie bijlage 1) en, voor zover het bestendig beheer en onderhoud betreft, de overige (niet wettelijk beschermde) Rode lijstsoorten (zie bijlage 2).
<i>Uitvoerder:</i>	Persoon die namens de opdrachtnemer de werkzaamheden in het veld uitvoert.
<i>Uitzonderingssituatie:</i>	Als de openbare veiligheid of de volksgezondheid direct in het geding is (noodgeval) of als het werk praktisch ³ redelijkerwijs niet in een andere periode kan worden uitgevoerd.
<i>Voorkomen van soorten (in een werkgebied):</i>	Het door soorten - anders dan toevallig - gebruikmaken van een werkgebied en zijn directe omgeving. Let vooral op groeiplaatsen van beschermde plantensoorten, vaste rust- en verblijfplaatsen van dieren (mits in gebruik) en voor het functioneren daarvan essentiële delen van het leefgebied, in gebruik zijnde nesten van inheemse broedvogels en voor het functioneren daarvan essentiële delen van het leefgebied. Een overzicht van de vogelsoorten waarvan het nest jaarrond beschermd is, is opgenomen in bijlage 1.
<i>Vrijstellingenbesluit:</i>	Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten van 28 november 2000, gewijzigd bij algemene maatregel van bestuur van 10 september 2004, van kracht geworden op 23 februari 2005.

³ Bijvoorbeeld omdat werken aan dijken 's winters wettelijk verboden is, of omdat de bodem alleen 's zomers zwaar materieel kan verdragen of omdat het werk van maanden over vele jaren zou moeten worden uitgesmeerd.

- Werkgebied:* Het gebied waar de werkzaamheden worden uitgevoerd en zijn directe omgeving.
- Wezenlijke invloed:* Er is sprake van verstoring met wezenlijke invloed, als de verstoring invloed heeft op de staat van instandhouding van de regionale populatie (tabel 3 soorten, broedvogels van de Rode lijst) of de landelijke populatie van de soort (tabel 2 soorten, overige broedvogels en overige niet wettelijk beschermde Rode lijstsoorten). Dit kan het geval zijn als een voortplantingsplaats (nest) of winterverblijf definitief verlaten wordt.

Deel 2 Bestendig beheer en onderhoud

10 Inleiding

Dit Deel 2 van de gedragscode Flora- en faunawet is van toepassing op werkzaamheden die vallen onder het begrip 'bestendig beheer en onderhoud'.

Werkzaamheden

Voor de onderstaande werkzaamheden zijn in dit Deel 2 van de gedragscode specifieke gedragsregels opgenomen. Deze werkzaamheden vallen onder het begrip 'bestendig beheer of onderhoud' als bedoeld in art. 16b lid 1 sub a van het Vrijstellingenbesluit. Deze werkzaamheden worden (mede) uitgevoerd ten behoeve van de bescherming van de wilde flora en fauna, de openbare veiligheid en de volksgezondheid. Andere dan genoemde werkzaamheden vallen niet onder dit deel van de gedragscode.

In de Natuur-werk-kalender (hoofdstuk 13) worden deze werkzaamheden nader beschreven, voor zover dat voor de bescherming van soorten van belang is.

1. Beheer en onderhoud van bosplantsoen en struweel.
2. Beheer en onderhoud van vak- en sierbeplanting, heggen en hagen.
3. Beheer en onderhoud van bomen en singels.
4. Beheer en onderhoud van vlak gras.
5. Beheer en onderhoud van ruig gras en weiden.
6. Beheer en onderhoud van natte ruigte.
7. Schonen van wateren.
8. Baggeren van wateren.
9. Onderhoud van oeververdedigingen en kunstwerken.
10. Onderhoud van verhardingen, wegen, paden, kolken en straatmeubilair.
11. Onderhoud van bouwwerken.

Toepassing

Lang niet alle gedragsregels zijn bij ieder werk van toepassing. Dat hangt af van het voorkomen van te beschermen soorten in het werkgebied. De gedragscode lijkt daardoor wellicht ingewikkelder dan zijn toepassing in de praktijk is.

De algemene gedragsregels uit hoofdstuk 12 geven een directe invulling aan de algemene zorgplicht en zijn altijd van toepassing. Dus ook als er in het werkgebied geen te beschermen soorten aanwezig zijn of alleen tabel 1 soorten voorkomen. Door deze maatregelen uit te voeren wordt schade aan planten en dieren in het algemeen voorkomen of tot een minimum beperkt.

De specifieke gedragsregels in de 'Natuur-werk-kalender beheer en onderhoud' in hoofdstuk 13 zijn van toepassing wanneer er in het werkgebied sprake is van tabel 2 soorten, Tabel 3 soorten, inheemse broedvogels en/of Rode lijstsoorten uit bijlage 2.

Een uitgebreide leidraad om te weten of dit deel van de gedragscode in uw situatie van toepassing is, kunt u vinden in de hoofdstukken 2, 3 en 4 van het Algemeen deel

van deze gedragscode. Ook is daar een stappenplan opgenomen dat u wegwijs maakt in de toepassing van de Flora- en faunawet.

Vrijstelling

Als bij werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud aantoonbaar wordt gewerkt volgens de goedgekeurde gedragscode, geldt voor de soorten van tabel 2 en tabel 3 en inheemse broedvogels een vrijstelling van de verbodsbepalingen in artikel 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet.

Wanneer echter een activiteit wordt uitgevoerd op een wijze die niet in overeenstemming is met de gedragscode, moet een ontheffing worden aangevraagd.

Zorgvuldigheid

Het werken volgens de gedragscode zal leiden tot een zorgvuldige omgang met flora en fauna. De gedragsregels zorgen ervoor dat er geen 'wezenlijke invloed'⁴ van de werkzaamheden uitgaat op de staat van instandhouding van de te beschermen soorten.

Een gedragscode is echter geen technische handleiding die altijd tot succes leidt. Zorgvuldigheid is het resultaat van de inzet van mensen. De mensen die het werk doen – vooral het buitenwerk – kunnen en moeten de zorg voor de natuur vormgeven. Deze gedragscode vormt daarvoor de leidraad, maar kan de individuele verantwoordelijkheid en zorg niet vervangen. De gedragscode is dan ook geen vrijbrief om uw gang maar te gaan.

Concreet en praktisch

De gedragsregels zijn op het niveau van de uitvoerders zo concreet en praktisch mogelijk opgeschreven. De uitvoerders in het veld vormen een belangrijke doelgroep van deze gedragscode. Zij zijn het die de gedragsregels in de praktijk moeten uitvoeren. Even belangrijk echter zijn de plannenmakers en werkvoorbereiders. Bij de voorbereiding moeten zij informatie verzamelen, effecten inschatten, gedragsregels selecteren en plannings afstemmen. Alleen als dat goed gebeurt, kunnen de uitvoerders de concrete en praktische gedragsregels in het veld ook volgen.

---

⁴ Zie voor een definitie van 'wezenlijke invloed' de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

11 Informatie en communicatie

Om de gedragscode in de praktijk goed te kunnen toepassen, is een tijdige en adequate informatievoorziening en communicatie van groot belang. De informatieverzameling is een belangrijke taak en verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer. Bij de communicatie hebben de initiatiefnemer en de opdrachtnemer beiden een belangrijke rol.

De initiatiefnemer voor toepassing van de gedragscode bij bestendig beheer en onderhoud is de directievoerder/ beheermanager van het gebied of de locatie.

De opdrachtnemer voor toepassing van de gedragscode bij bestendig beheer en onderhoud is de projectleider die, door het bedrijf dat de opdracht heeft aangenomen, is aangewezen om leiding te geven aan de werkzaamheden.

11.1 Informatie

11.1.1 Taakverdeling

Voor de toepassing van de gedragscode is het nodig om informatie over te beschermen natuurwaarden en te volgen gedragsregels te verzamelen. Die informatie is nodig voor een goede voorbereiding, planning en uitvoering. Vooral voor de uitvoering is voldoende nauwkeurige informatie van groot belang.

De initiatiefnemer kan het verzamelen van informatie zelf uitvoeren of daarvoor opdracht geven aan de opdrachtnemer van de werkzaamheden. De initiatiefnemer is eindverantwoordelijk en dient daarom goedkeuring te geven aan de informatie die wordt verzameld volgens onderstand proces.

11.1.2 Maak een lijst van aanwezige te beschermen soorten

U maakt een lijst met de te beschermen soorten⁵ die (mogelijk) in uw werkgebied voorkomen, op basis van:

- databanken (bijv. de Nederlandse Databank Flora en Fauna, NDFF);
- expert judgement op basis een kort veldbezoek door een deskundige.

U hanteert hierbij het voorzorgprincipe: als u niet zeker weet of een te beschermen soort in een werkgebied voorkomt, laat u nader onderzoek uitvoeren óf u neemt aan dat de soort daadwerkelijk voorkomt en handelt daarnaar.

---

⁵ D.w.z. de wettelijk beschermde soorten en de Rode lijstsoorten genoemd in Bijlage 2 van deze gedragscode.

Deze lijst wordt zo nodig aangevuld met gerichte aanvullend inventarisaties, die worden uitgevoerd volgens algemeen aanvaardbaar geachte methoden⁶.

U zorgt ervoor dat de informatie over het voorkomen van te beschermen soorten in het werkgebied voldoende actueel is. Voldoende actueel betekent dat de gegevens met betrekking tot soorten van tabel 2 en tabel 3, inheemse broedvogels en Rode lijstsoorten uit bijlage 2, niet ouder zijn dan vijf jaar.

11.1.3 Maak een kaart van aanwezige te beschermen soorten

U stelt voor uw werkgebied een kaart op van de aanwezige te beschermen soorten. De kaart geeft ten minste per beheervak aan welke te beschermen soorten voor komen.

Voor de aanvang van de werkzaamheden in het veld stelt u een meer gedetailleerde kaart op. De detailkaart geeft, mede gebruik makend van aanvullende veldonderzoek in situaties waarin dat nodig is, het volgende weer:

- de groeiplaatsen van te beschermen planten;
- vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde dieren;
- nesten van broedvogels met een jaarrond beschermd nest en van inheemse broedvogels van de Rode lijst⁷;
- en die elementen van het leefgebied die essentieel zijn voor het functioneren van de vaste rust- en verblijfplaatsen.

De detailkaart wordt goedgekeurd door de initiatiefnemer.

11.1.4 Bepaal de effecten

U stelt een zo nauwkeurig mogelijke bepaling op van de effecten van de geplande ingreep op de voorkomende te beschermen soorten. U beschrijft daartoe de effecten op individuen, de staat van instandhouding van de relevante populatie en het leefgebied van de soort.

U gaat na of er sprake is of kan zijn van een verstoring met wezenlijke invloed⁸ op de aangetroffen soorten. Dat kan het geval zijn als de staat van instandhouding van de soort door het bestendig beheer en onderhoud in geding wordt gebracht. Als er sprake zou kunnen zijn van een verstoring met wezenlijke invloed, stelt u mitigerende maatregelen⁹ vast die er voor zorgen dat die wezenlijke invloed niet zal optreden.

U gaat na bij welke geplande werkzaamheden er kans is op het overtreden van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet ten aanzien van de aanwezige

---

⁶ Zoals methoden die door de Particuliere Gegevensbeherende Organisaties zijn ontwikkeld en/of door de Gegevensautoriteit Natuur zijn geaccepteerd en/of door ecologische adviesbureaus die bij het Netwerk Groene Bureaus zijn aangesloten worden gehanteerd.

⁷ U houdt er echter rekening mee, dat de nesten van alle inheemse soorten vogels beschermd zijn, zolang deze in gebruik zijn.

⁸ Zie voor een definitie van 'wezenlijke invloed' de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

⁹ Zie voor een definitie van 'mitigerende maatregelen' de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

beschermde soorten of er schade kan optreden aan de in bijlage 2 genoemde soorten van de Rode lijsten.

11.1.5 Maak een overzicht van de te volgen gedragsregels

U zorgt voor een overzicht van de gedragsregels uit deze gedragscode, die moeten worden gevolgd bij de voorbereiding en uitvoering van de werkzaamheden.

Deze gedragsregels zijn afhankelijk van de in het werkgebied voorkomende soorten. Als er geen verbodsbepalingen jegens tabel 2 soorten, tabel 3 soorten of inheemse broedvogels worden overtreden, en er geen schade wordt toegebracht aan Rode lijstsoorten uit bijlage 2, kan volstaan worden met de algemene gedragsregels uit hoofdstuk 12.

Als er wel verbodsbepalingen jegens soorten van tabel 2, tabel 3 of inheemse broedvogels worden overtreden, of als schade optreedt aan Rode lijstsoorten uit bijlage 2, gebruikt u de Natuur-werk-kalender (zie hoofdstuk 13).

Het overzicht van de te volgen gedragsregels wordt goedgekeurd door de initiatiefnemer.

11.1.6 Controleer en actualiseer de soortengegevens in het werkgebied

U zorgt ervoor dat - voordat daadwerkelijk met de werkzaamheden in het terrein wordt gestart - de beschikbare gegevens over voorkomende te beschermen soorten, in het werkgebied worden nagelopen, geactualiseerd en waar nodig aangevuld.

Waar nodig past u de lijst van te beschermen soorten, de detailkaart en de lijst met te volgen gedragsregels aan.

Ook de aanpassingen worden goedgekeurd door de initiatiefnemer.

11.2 Communicatie

11.2.1 Schep tijdig helderheid over de te volgen gedragsregels

Als initiatiefnemer scheidt u duidelijkheid voor de opdrachtnemer over de wijze waarop deze gedragscode moet worden toegepast. U informeert de opdrachtnemer over de volgende zaken:

- de gegevens, die beschikbaar zijn over de voorkomende te beschermen soorten en mogelijke effecten daarop;
- de gegevens die nog moeten worden verzameld, en het moment en de wijze waarop dat dient te gebeuren;
- de wijze waarop de te volgen gedragsregels dienen te worden vastgesteld;
- het feit dat de gegevens door de initiatiefnemer moeten worden goedgekeurd alvorens de werkzaamheden kunnen worden voorbereid en uitgevoerd.

11.2.2 Informeer en instrueer tijdig uw uitvoerder

Als opdrachtnemer informeert en instrueert u tijdig uw uitvoerder over de aanwezige te beschermen planten- en diersoorten en de te volgen gedragsregels.

U informeert de uitvoerder ook over wat te doen in geval dat een te beschermen soort onverwacht opduikt (zie § 7.1 en 7.2).

11.2.3 Zorg dat de belangrijke informatie op het werk aanwezig is

Bij uitvoering van de werkzaamheden wordt gewerkt volgens het ecologisch werkprotocol, dat in het bezit is van de uitvoerder. De uitvoerder informeert en instrueert de mensen op de werkplek over de beschermde soorten die er zitten en hoe er gewerkt moet worden.

Als uitvoerder zorgt u ervoor dat de groeiplaatsen van te beschermen planten en/of nesten en holen van beschermde dieren en vogels in het veld worden gemarkeerd, als dat nodig is om deze tijdens de werkzaamheden te kunnen ontzien. U markeert geen nesten van weidevogels, omdat de markering voor roofdieren als vos en zwarte kraai een teken kan zijn dat er iets van hun gading te halen valt.

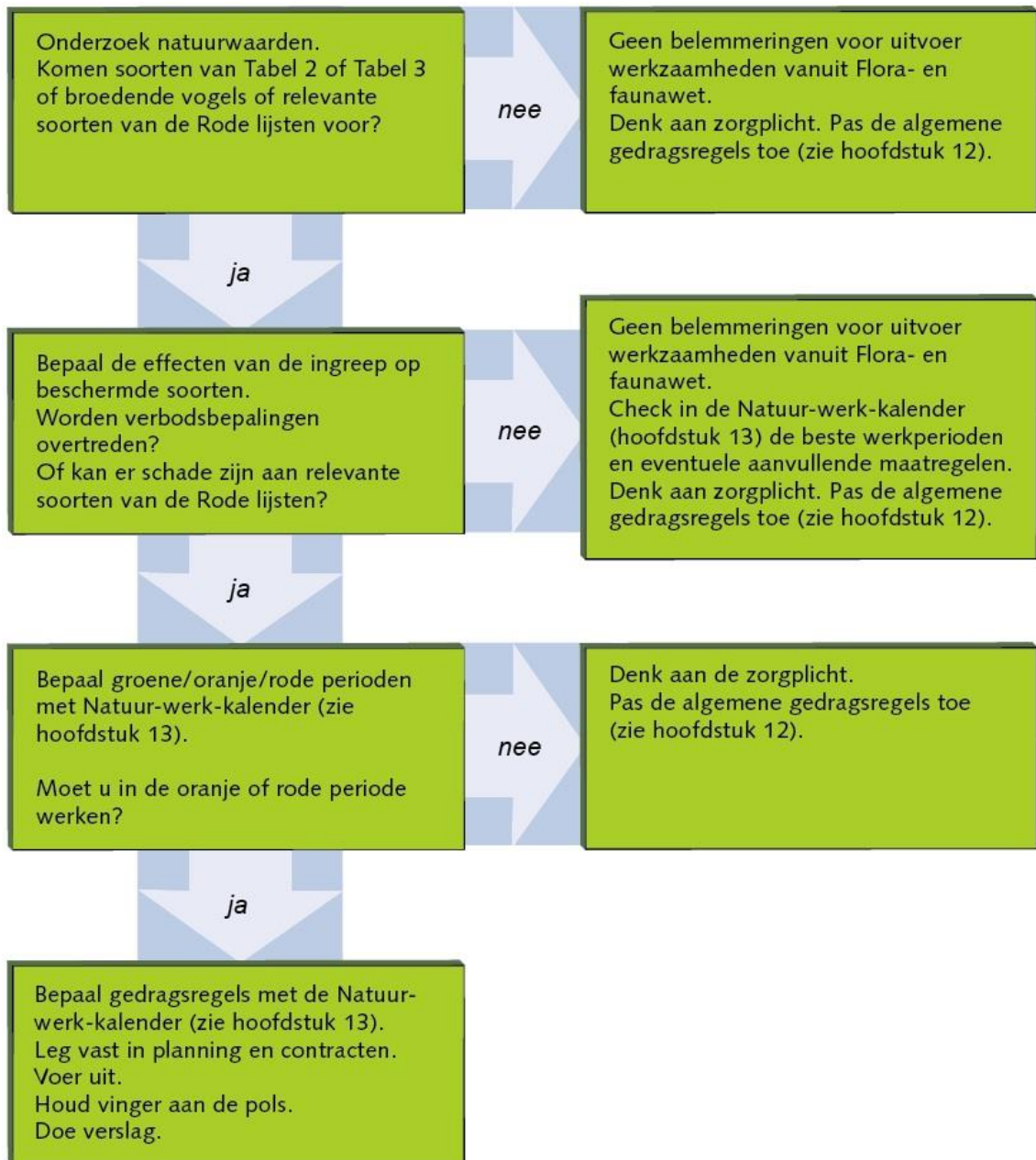
11.2.4 Maak verslag van toepassing gedragscode

Als opdrachtnemer maakt u na afloop van de werkzaamheden (of ten minste jaarlijks, bij langlopende werkzaamheden) een verslag van de gevolgde gedragsregels en de aangetroffen te beschermen soorten in het werkgebied en eventuele knelpunten in de toepassing van de gedragscode. U levert dit verslag aan de initiatiefnemer.

11.2.5 Archivering

Als initiatiefnemer zorgt u voor archivering van de werkprotocollen en de (monitorings)verslagen op een centrale plek. Deze worden minimaal 2 jaar bewaard.

11.3 Stappenplan bestendig beheer en onderhoud

12 Algemene gedragsregels

In alle werkgebieden, ook daar waar geen tabel 2 soorten, tabel 3 soorten, inheemse broedvogels of Rode lijstsoorten uit bijlage 2 voorkomen, worden de volgende algemene gedragsregels gevolgd. Deze geven directe invulling aan de algemene zorgplicht.

12.1 Vermijd schade aan planten

Vermijd schade aan planten door het betreden of berijden van groeiplaatsen van beschermde planten en Rode lijst plantensoorten uit bijlage 2. Voorkom of beperk het gebruik van bijvoorbeeld bermen voor de opslag van materialen en materieel. Gebruik materieel dat is afgestemd op de toestand van de bodem.

12.2 Niet klepelen

Door of in opdracht van de gemeente Zoetermeer wordt er niet geklepeld. Klepelen veroorzaakt onnodige schade aan de bodem, planten, insecten en andere ongewervelden, kleine dieren zoals kikkers en muizen en grondbroeders.

12.3 Gebruik geen chemische onkruidbestrijdingsmiddelen

Door of in opdracht van de gemeente Zoetermeer worden geen chemische onkruidbestrijdingsmiddelen ingezet. Deze middelen veroorzaken onnodige schade aan planten, bodemorganismen, dieren en vogels.

12.4 Vermijd onnodige verstoring van dieren en schade aan hun leefgebied

Op plaatsen waar te beschermen diersoorten (kunnen) verblijven, vermijdt u onnodige verstoring van dieren door betreding, berijding, licht en geluid. Verstoring kan in veel gevallen simpel worden voorkomen.

Bijvoorbeeld door kwetsbare gebieden af te zetten of te markeren in het veld en vervolgens niet te betreden. Als met verlichting wordt gewerkt kan gekozen worden voor armaturen die weinig strooilicht veroorzaken. Door werkzaamheden zo efficiënt mogelijk uit te voeren kan de duur van geluidsverstoring beperkt worden.

12.5 Spaar amfibieën van tabel 1

In Zoetermeer komen op veel plaatsen alleen amfibieën van tabel 1 voor. Deze amfibieën zijn vooral kwetsbaar in het voortplantingsseizoen en in de winter. Met relatief eenvoudige gedragsregels kunnen veel amfibieën worden gespaard.

- *Maaien van vlak gras, ruig gras, natte ruigte*: Langs wateren die van relatief groot belang¹⁰ zijn voor de voortplanting van amfibieën wordt in de periode vanaf 15 maart tot 15 augustus binnen een zone van 1 m van voortplantingswateren gemaaid met een maaihoogte van tenminste 15 cm.

Jonge amfibieën kunnen in de zomer en in het vroege najaar in grote aantallen tegelijkertijd uit de voortplantingswateren komen. Dit is vaak het geval op warme en vochtige dagen, tijdens en na regenbuien. Een hele generatie kan in één keer weggemaaid worden. Wees hierop alert!

12.6 Spaar egels

Voor het maaien van kruidige vegetaties en het snoeien of rooien van struiken en kreupelhout, doorzoekt u het terrein op de aanwezigheid van egels. Deze vluchten bij naderende verstoring namelijk niet weg. Eventueel aangetroffen egels worden (voorzichtig!) verplaatst naar een nabijgelegen locatie waar voldoende dekking aanwezig is en geen werkzaamheden plaatsvinden. Zieke, verzwakte en in hun winterslaap gestoorde egels brengt u naar de Zoetermeerse Egelopvang.

---

¹⁰ Vast te stellen door een deskundige.

13 Natuur-werk-kalender bestendig beheer en onderhoud

Bij uitvoering van werkzaamheden wordt rekening gehouden met de meest kwetsbare perioden: die van voortplanting en (indien van toepassing) winterrust. De stoplichtbenadering, die hieronder wordt uitgewerkt, is daarbij een belangrijk instrument. In de meest kwetsbare perioden worden werkzaamheden voor bepaalde soorten in principe vermeden. Als dat niet kan, volgt u aanvullende gedragsregels.

De gedragsregels in deze Natuur-werk-kalender zijn een uitwerking van de stoplichtbenadering. Hieronder staat wat de stoplichtbenadering precies inhoudt. Als u volgens deze gedragscode werkt, dient u zich hieraan te houden.

In alle perioden moet u alert blijven op onverwachte soorten en ongewoon vroege of late planten en dieren. De zorgplicht blijft gelden voor alle inheemse planten en dieren.

- **Werk in de veilige perioden**

In werkgebieden waar te beschermen soorten voorkomen, werkt u in de veilige perioden, zoals met **GROEN** aangegeven in deze Natuur-werk-kalender. In deze perioden kan zonder aanvullende gedragsregels worden gewerkt.

- **Vermijd zoveel mogelijk om te werken in de onveilige perioden**

In werkgebieden waar te beschermen soorten voorkomen, kan in de onveilige perioden worden gewerkt. Maar dit mag alleen, als deze gedragscode nauwkeurig wordt gevolgd. In de Natuur-werk-kalender zijn deze onveilige perioden met **ORANJE** aangegeven. Hier staat ook aangegeven welke gedragsregels moeten worden gevolgd.

- **Alleen bij uitzondering werken in de verboden perioden**

In werkgebieden waar te beschermen soorten voorkomen, worden geen werkzaamheden uitgevoerd in de verboden perioden, tenzij er een duidelijke reden is die dit absoluut noodzakelijk maakt. In de Natuur-werk-kalender zijn deze "verboden perioden" met **ROOD** aangegeven. De aanvullende gedragsregels, die in deze periode moeten worden gevolgd, staan hier ook beschreven.

- **Bepaal per werkgebied wat de passende perioden zijn**

Het voorkomen van te beschermen soorten bepaalt welke de groene, oranje of rode perioden in een werkgebied zijn. Dit dient u dus per werkgebied te bepalen. Bij het hanteren van de Natuur-werk-kalender hoeft u alleen rekening te houden met de soorten of soortgroepen die in het werkgebied voorkomen. Met een rode of oranje periode hoeft dus geen rekening gehouden te worden als de soort(groep) niet in het werkgebied aanwezig is. Uitgangspunt is dus altijd de lijst en kaart met te beschermen soorten die in het werkgebied voor (kunnen) komen.

Te beschermen Rode lijstsoorten

Voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud worden de, in bijlage 2 opgenomen, Rode lijstsoorten op dezelfde wijze behandeld als tabel 2 soorten. De gedragsregels en werkperioden die voor deze Rode lijstsoorten gelden, zijn apart zichtbaar gemaakt.

Uitwerking per type werkzaamheid

In de volgende paragrafen is per type werkzaamheid uitgewerkt hoe u dient te handelen als er te beschermen soorten aanwezig zijn.

De paragrafen hebben de volgende onderdelen:

- Omschrijving werkzaamheid. Een korte uitleg wat onder de werkzaamheid wordt verstaan.
- Een kalender met veilige, onveilige en verboden perioden, uitgesplitst naar verschillende groepen beschermde soorten.
- Een kort overzicht van de aandachtspunten die voor dit type werk belangrijk zijn.
- Een lijst met concrete en praktische gedragsregels per soortgroep. U volgt deze gedragsregels in de **oranje** en **rode** perioden. De extra gedragsregels die u volgt in de **rode** perioden staan apart aangegeven.

De natuur houdt zich niet aan kalenders

De vogels bepalen zelf hun broedperiode, niet de kalender! Een zachte winter of vroeg voorjaar bijvoorbeeld kan invloed hebben op het seizoensritme van planten en dieren. De Natuur-werk-kalender zal dus niet altijd in overeenstemming zijn met het seizoensritme van planten en dieren. De handhaving van de wet richt zich op overtredingen van de Flora- en faunawet. De gedragsregels in de Natuur-werk-kalender, waaronder de stoplichtbenadering, zijn een hulpmiddel om overtredingen te voorkomen. U moet altijd scherp blijven opletten of u het doel bereikt, namelijk voorkomen dat u schade toebrengt aan beschermde plant- en diersoorten.

Dat geldt ook op plaatsen en momenten, waarvan u dacht dat er geen schade aan beschermde soorten kon optreden. De Natuur-werk-kalender en de kaart met beschermde soorten zijn geen van beide een vrijbrief om verder onzorgvuldig te werk te gaan.

13.1 Beheer en onderhoud van bosplantsoen en struweel

Omschrijving werkzaamheid

Het gaat om het beheer en onderhoud van bos, bosplantsoen, bosschages, houtopstanden in parken, struweel met of zonder bomen, hakhout en grazig struweel. Tot de werkzaamheden behoren onder meer dunnen, materiaal op rillen leggen, maaien van stobben en worstelopslag, verwijderen van zaailingen, gefaseerd terugzetten van struiken en bomen, inzaaien van kruiden, onkruidbeheersing, verwijderen van zwerfvuil en het aan- en afvoeren van materiaal en materieel. Langs de randen wordt de vegetatie gemaaid.

Als te beschermen soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en die											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Rodelijsoorten												
Planten												
Vissen												
Zoogdieren												
Dagvlinders												
Libellen												
Spinkhanen												

Aandachtspunten

- Planten:** Groeiplaatsen van te beschermen soorten niet beschadigen tijdens de werkzaamheden.
- Vleermuizen:** Bomen met bewoonde holten niet kappen in de kraamperiode en tijdens de winterslaap.
- Broedvogels:** Voorkom vernieling en verstoring met “wezenlijke invloed” van nesten van broedende vogels. Let vooral op spechtengaten, holten en nesten van uilen en nesten van roofvogels in bomen want die zijn jaarrond beschermd. Sommige vogelsoorten zoals bosuil starten vroeg met broeden (begin februari), anderen gaan lang door (bijv. houtduif tot september). Zie ook par. 3.4.
- Zoogdieren:** Verniel geen (mogelijke) voortplantingsplaatsen van kleine marterachtigen.
- Spinkhanen:** Behoud voldoende ruigte of struweel voor sikkelsprinkhaan (ook 's winters).

Gedragsregels voor beschermde soorten in de oranje perioden*Planten*

- U voorkomt dat groeiplaatsen van beschermde soorten van tabel 2 worden vernield door het rijden met materieel of door het verwerken van materiaal.

Vleermuizen

- U controleert te kappen bomen op de aanwezigheid van holten, spleten en loshangende schors, die als vleermuisverblijf in gebruik zouden kunnen zijn. Als deze aanwezig zijn, laat u een deskundige beoordelen of vleermuizen daadwerkelijk van de boom gebruikmaken.
- U kapt alleen bomen met (in gebruik zijnde) vleermuisverblijven, als dat voor de veiligheid noodzakelijk is. In dat geval laat u een deskundige adviseren hoe dat kan worden uitgevoerd met zo min mogelijk negatieve effecten op de betrokken soort(en).
- Bij het kappen van bomen zorgt u dat de bomen niet in de richting van een door vleermuizen bewoonde boom vallen. U houdt minimaal 10 m afstand tot door vleermuizen bewoonde bomen.

Vogels

- U controleert de bomen op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Bomen met in gebruik zijnde nesten kapt u pas nadat de vogels zijn uitgebroed en de jongen de nesten hebben verlaten.
- U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.
- Als u een boom moet kappen met daarin een nest dat jaarrond beschermd is (zie de Lijst beschermde soorten Zoetermeer in bijlage 1), verzekert u er zich van bij een deskundige dat er voor de vogels voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn. Ook als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn, kan er sprake zijn van verstoring en moet u ontheffing aanvragen.
- U voert werkzaamheden aan (knot)bomen, waarin steenuilen verblijven, uit tussen 15 september en 31 januari (zie ook par. 3.4).

Uitzonderingssituaties

- Het kan voorkomen dat in verband met noodgevallen of in het belang van de veiligheid kapwerkzaamheden moeten plaatsvinden die niet kunnen worden uitgesteld. Het gaat dan bijvoorbeeld om het opruimen van stormhout of het kappen van iepen met de iepziekte. Zie voor dergelijke gevallen § 7.5 van het Algemeen deel van deze gedragscode. Het is van belang dat er zoveel mogelijk een deskundige wordt ingeschakeld en dat het handelen goed wordt gedocumenteerd. Dan kan achteraf worden vastgesteld dat het om een niet-voorzienbaar noodgeval ging en dat naar omstandigheden naar beste kunnen is gehandeld.

Gedragsregels voor relevante soorten van de Rode lijsten (zie bijlage 2) in de oranje perioden*Planten*

- U voorkomt dat groeiplaatsen van relevante soorten van de Rode lijst worden vernield door het rijden met materieel of door het verwerken van materiaal.

Zoogdieren

- In het leefgebied van de kleine marterachtigen (wezel, hermelijn en bunzing) voorkomt u beschadiging of vernieling van takkenhopen, takkenrillen, boomstronken, puinhopen en vergelijkbare rommelhoekjes die kunnen dienen als voortplantingsplaats.

Sprinkhanen

- In het leefgebied van de sikkelsprinkhaan laat u jaarlijks steeds minimaal 10% van de ruigte, zoomvegetatie of struweel overstaan.

13.2 Beheer en onderhoud van vak- en sierbeplantingen, heggen en hagen

Omschrijving werkzaamheid

Het gaat om het beheer en onderhoud van (vakken met) struiken, heesters, rozen, heggen en hagen. Tot de werkzaamheden behoren onder meer spitten, inplanten, inboeten, planten, snoeien, scheren, knippen, uitmaaïen, afsnijden, bemesten, grond bewerken, verwerken en versnipperen van vrijgekomen materiaal, schoffelen, onkruidbeheersing, verwijderen van zwerfvuil en het aan- en afvoeren van materiaal en materieel.

De data van snoeien en knippen zijn afgestemd op de vereisten van de betreffende beplanting. Snoeien en knippen gebeurt zoveel mogelijk tussen 1 november en 15 maart.

Heggen en hagen worden in week 23-25 (juni) en/of week 35-37 (september) geknipt of geschoren.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Groeiplaatsen van te beschermen soorten niet beschadigen tijdens de werkzaamheden.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met “wezenlijke invloed” van nesten van broedende vogels (zie ook par. 3.4).

Gedragsregels in de **oranje** perioden

Planten

- U voorkomt dat groeiplaatsen van beschermde soorten van tabel 2 worden vernield door het rijden met materieel of door het verwerken van materiaal.
- U voorkomt dat exemplaren van beschermde soorten van tabel 2 of relevante soorten van de Rode lijst (zie bijlage 2) worden weggeschoffeld.

Vogels

- U controleert de beplanting op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten.
- U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen (zie ook par. 3.4).

13.3 Beheer en onderhoud van bomen en singels

Omschrijving werkzaamheid

Het gaat om het beheer en onderhoud van alleenstaande of in lanen geplante bomen in verharding, beplanting of gras en boomsingels. Tot de werkzaamheden behoren onder meer inplanten, inboeten, verwijderen waterlot, stamschot en wortelopslag, stobbe frezen, snoeien, bestrijding van ziekten en plagen, wondverzorging, rooien, vervangen boompaal en -band, aanbrengen beluchtungs- of infiltratiesysteem, water geven, verwijderen dood hout en klimplanten, schoffelen boomspiegel, onkruidbeheersing, verwijderen van zwerfvuil en het aan- en afvoeren van materiaal en materieel. Singels worden gefaseerd gesnoeid.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met “wezenlijke invloed” van nesten van broedende vogels (zie ook par. 3.4).

Gedragsregels in de **oranje** periode

Vogels

- U controleert de beplanting op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Dit is in het bijzonder van belang bij snoeien, rooien en verwijderen van dood hout en klimplanten.
- Bomen met in gebruik zijnde nesten rooit u pas nadat de vogels zijn uitgebroed en de jongen de nesten hebben verlaten.
- U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.
- Als u een boom moet rooien met daarin een nest dat jaarrond beschermd is (zie de Lijst beschermde soorten Zoetermeer in bijlage 1), verzekert u er zich van bij een deskundige dat er voor de vogels voldoende alternatieven in de omgeving beschikbaar zijn. Ook als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn, kan er sprake zijn van verstoring en moet u ontheffing aanvragen. (zie ook par. 3.4).

Uitzonderingssituaties

- Het kan voorkomen dat in verband met noodgevallen of in het belang van de veiligheid kapwerkzaamheden moeten plaatsvinden die niet kunnen worden uitgesteld. Het gaat dan bijvoorbeeld om het opruimen van stormhout of het kappen van iepen met de iepziekte. Zie voor dergelijke gevallen § 7.5 van het Algemeen deel van deze gedragscode. Het is van belang dat er zoveel mogelijk een deskundige wordt ingeschakeld en dat het handelen goed wordt gedocumenteerd. Dan kan achteraf worden vastgesteld dat het om een niet-voorzienbaar noodgeval ging en dat naar omstandigheden naar beste kunnen is gehandeld.

13.4 Beheer en onderhoud van vlak gras

Omschrijving werkzaamheid

De vegetaties worden aangeduid als gazon, speelgras, vlak gras en/of vlak gras met bollen. Het gaat om soortenarme, vaak voedselrijke graslanden, die vaak (ca. 20 maal per jaar) worden gemaaid. Bij percelen met bloembollen is de eerste maaigang na 21 juni.

Tot de werkzaamheden behoren onder meer maaien, bemesten, verticuteren, perforeren, diepverluchten, rollen, slepen, doorzaaien, dressen, bezanden, controleren en doorspuiten van drainage, vertidraineren, herstellen, kantensteken, vegen, verwijderen van afval en aan- en afvoeren van materiaal en materieel.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën van Tabel 1												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Vogels												
Ongezwerveld												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Amfibieën: Jonge amfibieën van tabel 1 kunnen soms massaal op het land aanwezig zijn. Zie § 12.5.

Broedvogels: Geen nesten verstoren; ook niet in de vegetatie rondom de te maaien percelen (zie ook par. 3.4).

Gedragsregels in de **oranje** periode

Vogels

- Voorafgaand aan de werkzaamheden spoort u nesten op en markeert deze voor de duur van de werkzaamheden. Opsporen en markeren gebeurt door of onder begeleiding van een deskundige. U houdt minimaal 10 m afstand tot nesten om vernieling en verstoring van nesten te voorkomen.
- Als kuikens van weidevogels aanwezig kunnen zijn, maait u van binnen naar buiten en maakt gebruik van een wildredder.
- Als grondbroedende vogels (bijvoorbeeld Kievit en scholekster) op, in of aan het water (bijvoorbeeld wilde eend, meerkoet) aanwezig zijn of direct rond het te maaien perceel, vraagt u aan een deskundige advies over de te volgen werkwijze. U volgt het advies op (zie ook par. 3.4).

13.5 Beheer en onderhoud van ruig gras en weiden

Omschrijving werkzaamheid

Het machinaal of handmatig maaien van bloemrijke hooilanden, kruidenrijke graslanden en ruig gras. Hieronder vallen bijvoorbeeld bermen en dijkwalen met ruig gras en kruiden en ruigtestroken langs poelen en in parken. Er wordt één tot viermaal per jaar gemaaid. Het beheer van “verkeershoeken” en het maaien van grazige slootkanten valt hier ook onder. Een aantal graslanden wordt beheerd door begrazing met schapen of runderen.

Het maaien van natte ruigtes zoals moerasvegetaties, oevers en wilgen en rietvelden valt hier niet onder, vanwege het voorkomen van andere beschermde soorten (zie § 13.6).

Tot de werkzaamheden behoren onder meer maaien, afruimen, (doen) begrazen, verwijderen van afval, aan- en afvoeren van materiaal en materieel.

Het maai-beheer is afgestemd op de aanwezige natuurwaarden. Daarom mag en moet het worden uitgevoerd tijdens het broedseizoen. Daarbij moet wel voorkomen worden dat nesten van vogels worden beschadigd of vernietigd.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën van Tabel 1												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en die											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk toepassen strikte maatregelen											

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Roddelijstsoorten												
Planten												
Vissen												
Zoogdieren												
Dagvlinders												
Libellen												
Spinthananen												

Aandachtspunten

Planten: Maaien en afvoeren is noodzakelijk om soorten te behouden; maaisel kort laten liggen.

Amfibieën: Jonge amfibieën kunnen soms massaal op het land aanwezig zijn. Zie § 12.5.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met “wezenlijke invloed” van nesten van broedende vogels (zie ook par. 3.4).

Gedragsregels voor beschermde soorten in de oranje perioden*Algemeen*

- U kunt van de Natuur-werk-kalender afwijken, als voor de instandhouding van specifieke vegetatietypen met beschermde soorten een aangepast maaregime noodzakelijk is. In dat geval werkt u volgens een beheerplan, waarin staat onderbouwd waarom voor dit specifieke beheer is gekozen (zie § 7.4 van het Algemeen deel).

Planten

- Op percelen waarop beschermde soorten van tabel 2 voorkomen laat u het maaisel twee tot vijf werkdagen liggen om zaadval mogelijk te maken. Daarna voert u het maaisel af om verstikking van de bodem te voorkomen en verschraling te bevorderen.
- U maait percelen met groeiplaatsen van beschermde soorten met licht materieel om te voorkomen dat de grond aangereden wordt.

Vogels

- U controleert de beplanting op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten.
- U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.
- Als kuikens van weidevogels aanwezig zijn, maait u van binnen naar buiten maaien en met gebruik van een 'wildredder'.
- Als grondbroedende vogels (bijvoorbeeld Kievit en scholekster) op, in of aan het water (bijvoorbeeld wilde eend, meerkoet) aanwezig zijn of direct rond het te maaien perceel, vraagt u aan een deskundige advies over de te volgen werkwijze. U volgt het advies op.
- Zie ook par. 3.4.

Gedragsregels voor relevante soorten van de Rode lijsten (zie bijlage 2) in de oranje perioden*Planten*

- Op percelen waarop beschermde soorten van tabel 2 voorkomen laat u het maaisel twee tot vijf werkdagen liggen om zaadval mogelijk te maken. Daarna voert u het maaisel af om verstikking van de bodem te voorkomen en verschraling te bevorderen.
- U maait percelen met groeiplaatsen van beschermde soorten met licht materieel om te voorkomen dat de grond aangereden wordt.

Sprinkhanen

- In het leefgebied van de sikkelsprinkhaan laat u jaarlijks steeds minimaal 10% van de ruigvegetatie overstaan.

13.6 Beheer en onderhoud van natte ruigte

Omschrijving werkzaamheid

Beheer en onderhoud van vegetaties op (zeer) natte gronden. Hieronder vallen allerlei natte ruigte, zoals oever- en moerasvegetaties, plasbermen, rietlanden, wilgenopslag, en natte ruigte op braakliggende terreinen. Het maaien vindt doorgaans om het jaar plaats in de laatste drie maanden van het jaar.

Tot de werkzaamheden behoren onder meer het handmatig of met open maaibak maaien, verwijderen van afval en aan- en afvoeren van materiaal en materieel.

Werkzaamheden in het natte profiel, bijvoorbeeld het schonen van sloten of het maaien van watervegetaties vallen hier niet onder (zie § 13.7).

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht: houd rekening met ongewoon vroege of late planten en die											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Rodellijfsoorten												
Planten												
Vissen												
Zoogdieren												
Dagvlinders												
Libellen												
Spinkhanen												

Aandachtspunten

Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten. Voer werkzaamheden uit na zaadsetting. Voer maaisel altijd af.

Amfibieën: Volwassen rugstreeppadden graven zich overdag in. Jonge rugstreeppadjes kunnen, net als andere amfibieën, soms massaal op het land aanwezig zijn.

Zoogdieren: Oevers met holen van waterspitsmuis ontzien.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met "wezenlijke invloed" van nesten van broedende vogels (zie ook par. 3.4).

Spinkhanen: Voorkom aantasting van leefplaatsen van de veenmol.

Gedragsregels voor beschermde soorten in de oranje en rode perioden

- U kunt van de Natuur-werk-kalender afwijken, als voor de instandhouding van specifieke vegetatietypen met beschermde soorten een aangepast maaieregime noodzakelijk is. In dat geval werkt u volgens een beheerplan, waarin staat

onderbouwd waarom voor dit specifieke beheer is gekozen (zie § 7.4 van het Algemeen deel).

Planten

- U markeert de groeiplaatsen van soorten van tabel 2. Opsporen en markeren gebeurt door of onder begeleiding van een deskundige. U laat minimaal 25% van de groeiplaatsen van deze soorten ongemaaid. Deze groeiplaatsen maait u niet voordat de andere groeiplaatsen zich hebben kunnen herstellen.
- U werkt met licht materieel om verdichting van de bodem te voorkomen.
- U voert het maaisel af om verstikking van de bodem te voorkomen en verschraling te bevorderen. U laat het maaisel twee tot vijf werkdagen liggen om zaadval mogelijk te maken.

Amfibieën

- Voorafgaand aan de werkzaamheden controleert u onder begeleiding van een deskundige of er jonge rugstreeppadjes in het werkgebied aanwezig zijn. Als dit het geval is, stelt u de maaihoogte op minimaal 15 cm. U kunt de werkzaamheden ook een week uitstellen.
- Zie § 12.5 voor de gedragsregel voor de andere amfibieën.

Waterspitsmuis

- Bij werkzaamheden in de **oranje** periode: over trajecten van maximaal 200 m, laat u 25% van de oevervegetatie staan.
- Bij werkzaamheden in de **rode** periode: over trajecten van maximaal 200 m, laat u 25% van de oevervegetatie staan.

Vogels

- U controleert de beplanting op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten.
- U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen (zie ook par. 3.4).

Gedragsregels voor relevante soorten van de Rode lijsten (zie bijlage 2) in de **oranje perioden**

Planten

- U markeert de groeiplaatsen van relevante soorten van de Rode lijst. Opsporen en markeren gebeurt door of onder begeleiding van een deskundige. U laat minimaal 25% van de groeiplaatsen van deze soorten ongemaaid. Deze groeiplaatsen maait u niet voordat de andere groeiplaatsen zich hebben kunnen herstellen.
- U werkt met licht materieel om verdichting van de bodem te voorkomen.
- U voert het maaisel af om verstikking van de bodem te voorkomen en verschraling te bevorderen. U laat het maaisel twee tot vijf werkdagen liggen om zaadval mogelijk te maken.

Sprinkhanen

- In het leefgebied van de veenmol zorgt u voor het behoud van steile, spaarzaam begroeide, vochtige, zonnrijke oevers. Bij voorbeeld door niet machinaal te maaien en/of schrale, vochtige plekken extra te maaien.

13.7 Schonen van wateren

Omschrijving werkzaamheid

Tot de werkzaamheden behoren onder meer het vanaf de oever of met behulp van een maaiboot met open maaibak maaien van drijvende en ondergedoken waterplanten in sloten, rivieren, kanalen, poelen en vijvers, verwijderen van drijfvuil, aan- en afvoeren van materiaal en materieel. Ook het periodiek opschonen van plasbermen valt hieronder.

Het gaat hierbij om de werkzaamheden die onder het beheer van de gemeente vallen. De gedragscode is niet van toepassing voor de werkzaamheden waarvoor het waterschap verantwoordelijk is.

Het verwijderen van de baggerlaag valt niet onder de werkzaamheden, de vegetatie wordt boven de bodem afgeknipt.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en die											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk toepassen strikte maatregelen											

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Rodelijstsoorten												
Planten												
Vissen												
Zoogdieren												
Dagvlinders												
Libellen												
Spinkhanen												

Aandachtspunten

- Planten:** Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten.
- Vissen:** Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (paaieren, eiafzet, schuilplaats voor jongen).
- Amfibieën:** Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (eiafzet, schuilplaats, foerageergebied).
- Zoogdieren:** Oevers met holen van waterspitsmuis ontzien.
- Broedvogels:** Voorkom vernieling en verstoring met “wezenlijke invloed” van nesten van broedende vogels. Oevers zijn vaak rijk aan broedvogels, meerkoet en fuut broeden op het water (zie ook par. 3.4).
- Ongewervelden:** Platte schijfhoorn leeft in de watervegetatie. De watervegetatie is ook van belang voor uitsluitende libellen. De veenmol leeft in oevers.

Gedragsregels voor beschermde soorten in de oranje en rode perioden*Algemeen*

- U inspecteert het schoonsel meteen steekproefsgewijs op de aanwezigheid van beschermde soorten vissen, amfibieën (ook larven) en zoetwatermosselen. Als u deze aantreft, loopt u het schoonsel geheel na en aangetroffen dieren worden zoveel mogelijk teruggezet in het water op een locatie van de watergang waar geen werkzaamheden (gaan) plaatsvinden of waar de werkzaamheden reeds zijn afgerond¹¹. De werkzaamheden worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige.
- Als u een doodlopend stuk van een watergang schoont, begint u bij het doodlopende eind en werkt naar het aangetakt eind toe.
- Als de dimensionering van de sloot het toelaat kan soms volstaan worden met alleen het middendeel van de sloot te schonen en de oeverzones intact te laten. Dit is ecologisch gezien waardevol omdat het belangrijkste deel van het leefgebied van beschermde soorten dan zo min mogelijk wordt aangetast.
- U schoont van wateren waarin beschermde soorten voorkomen, maximaal 75% van de oppervlakte per jaar.
- U schoont aaneengesloten delen van maximaal 1 kilometer lengte. Vervolgens laat u een stuk van 150 m ongemoeid. Vanuit deze ongeschoonde locaties kan herkolonisatie plaatsvinden.

Planten (algemeen)

- U rijdt niet met materieel over groeiplaatsen van beschermde planten.
- U zet geen materiaal af op groeiplaatsen van beschermde soorten in verband met verdichting en verrijking van de groeiplaats. U markeert groeiplaatsen van beschermde soorten vooraf.

Waterdrieblad

- Op plaatsen waar waterdrieblad voorkomt stemt u het schoningsbeheer af op deze soort, mits de bescherming van (andere) flora en fauna, de openbare veiligheid en de volksgezondheid dat toelaten. Het beheer dient er toe te leiden dat jaarlijks na schoning minimaal 50% van de groeiplaatsen (in vergelijking met de uitgangssituatie) in tact zijn gebleven. Van belang is dat de wortels van de planten niet worden aangetast. Dat doet u door op plaatsen waar het waterdrieblad groeit (minimaal 50% van) de bodem onberoerd te laten.

Vissen

- U schoont wateren met beschermde vissen alleen als de watertemperatuur tussen 4 en 20°C bedraagt.

Toelichting: de oplosbaarheid van zuurstof in warm water is beperkt, terwijl de activiteit van vissen bij deze temperaturen hoog is. In warm water treedt daardoor eerder

---

¹¹ Voor het verplaatsen van beschermde soorten (anders dan ze binnen het werkgebied "uit de weg te zetten") heeft u een ontheffing van art. 13 van de Flora- en faunawet nodig. Ook als u volgens deze gedragscode werkt. U kunt hierover meer informatie vragen bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ.

zuurstofgebrek op dan in koud water en zijn de effecten op vissen het grootst. Door opwerveling van bodem- en organisch materiaal en biologische omzetting daarvan wordt bovendien een extra beslag gelegd op de zuurstofhuishouding. Bij zeer lage temperaturen worden vissen zo traag dat ze hun normale vluchtgedrag niet meer vertonen.

- Bij werkzaamheden in de **rode** periode: U voert alleen schoningstaken uit wanneer dit, gelet op de primaire functie van de watergang, noodzakelijk is. In dat geval schoont u éénzijdig of alleen in het midden van de watergang.

Amfibieën (rugstreepad)

- Bij werkzaamheden in de **rode** periode: U voert alleen schoningstaken uit wanneer dit, gelet op de primaire functie van de watergang, noodzakelijk is. In voorkomende gevallen wordt ervoor gekozen éénzijdig of alleen in het midden van de watergang te schonen.

Waterspitsmuis

- U schoont jaarlijks slechts één zijde van de watergang of u zorgt dat minstens 25% van de watervegetatie over trajecten van maximaal 200 m niet geschoond wordt.
- Bij werkzaamheden in de **rode** periode: u schoont geen watergangen in het leefgebied van waterspitsmuis. Als dat niet mogelijk is schoont u slechts één zijde van de watergang of u zorgt ervoor dat ten minste 50% van de watervegetatie over trajecten van maximaal 200 m niet geschoond wordt. Voer de werkzaamheden in deze periode uit in overleg met een deskundige.

Vogels

- Bij werkzaamheden in de **oranje** en **rode** perioden: In overleg met een deskundige wordt bepaald welke gedragsregels gevolgd moeten worden om verstoring van broedende vogels te voorkomen.
- U spoort in gebruik zijnde nesten van vogels op, direct voorafgaande aan de schoning.
- U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen.
- Zie ook par. 3.4.

Ongewervelden (platte schijfhoren)

- U faseert de schoning van wateren waarin de platte schijfhoren voorkomt. U zorgt dat minimaal 25% van de ondergedoken watervegetatie over trajecten van maximaal 500 m (jaarlijks wisselend gedeelte) wordt gespaard.

Gedragsregels voor relevante soorten van de Rode lijsten (zie bijlage 2) in de rode en oranje perioden*Algemeen*

- U inspecteert het schoonsel meteen steekproefsgewijs op de aanwezigheid van relevante soorten vissen van de Rode lijst (kroeskarper, paling en vetje), amfibieën (ook larven) en zoetwatermosselen. Als u deze aantreft, loopt u het schoonsel geheel na en aangetroffen dieren worden zoveel mogelijk teruggezet in het water op een locatie van de watergang waar geen werkzaamheden (gaan) plaatsvinden of waar de werkzaamheden reeds zijn afgerond¹². De werkzaamheden worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige.
- Als u een doodlopend stuk van een watergang schoont, begint u bij het doodlopend eind en werkt naar het aangetakt eind toe.
- Als de dimensionering van de sloot het toelaat kan soms volstaan worden met alleen het middendeel van de sloot te schonen en de oeverzones intact te laten. Dit is ecologisch gezien waardevol omdat het belangrijkste deel van het leefgebied van beschermde soorten dan zo min mogelijk wordt aangetast.
- U schoont, van wateren waarin relevante soorten van de Rode lijsten voorkomen, maximaal 75% van de oppervlakte per jaar.
- U schoont aaneengesloten delen van maximaal 1 kilometer lengte. Vervolgens laat u een stuk van 150 m ongemoeid. Vanuit deze ongeschoonde locaties kan herkolonisatie plaatsvinden.

Planten

- U markeert groeiplaatsen van relevante soorten van de Rode lijst vooraf.
- U rijdt niet met materieel over groeiplaatsen van relevante plantensoorten van de Rode lijst.
- U zet geen materiaal af op groeiplaatsen van relevante soorten van de Rode lijst in verband met verdichting en verrijking van de groeiplaats.

Vissen

- U schoont wateren met relevante soorten vissen van de Rode lijst alleen als de watertemperatuur tussen 4 en 20°C bedraagt.

Toelichting: de oplosbaarheid van zuurstof in warm water is beperkt, terwijl de activiteit van vissen bij deze temperaturen hoog is. In warm water treedt daardoor eerder zuurstofgebrek op dan in koud water en zijn de effecten op vissen het grootst. Door opwerveling van bodem- en organisch materiaal en biologische omzetting daarvan wordt bovendien een extra beslag gelegd op de zuurstofhuishouding. Bij zeer lage temperaturen worden vissen zo traag dat ze hun normale vluchtgedrag niet meer vertonen.

---

¹² Voor het verplaatsen van beschermde soorten (anders dan ze binnen het werkgebied "uit de weg te zetten") heeft u een ontheffing van art. 13 van de Flora- en faunawet nodig. Ook als u volgens deze gedragscode werkt. U kunt hierover meer informatie vragen bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ.

- Bij werkzaamheden in de **rode** periode: U voert alleen schoningstaken uit wanneer dit, gelet op de primaire functie van de watergang, noodzakelijk is. In dat geval schoont u éézijdig of alleen in het midden van de watergang.

Llbellen

- Bij werkzaamheden in de **rode** periode: U voert alleen schoningstaken uit wanneer dit, gelet op de primaire functie van de watergang, noodzakelijk is. In dat geval schoont u éézijdig of alleen in het midden van de watergang.

Sprinkhanen

- In het leefgebied van de veenmol schoont u handmatig op plaatsen die geschikt zijn voor de veenmol. U deponeert geen schoonsel op oeverdelen die geschikt zijn voor de veenmol.

13.8 Baggeren van wateren

Omschrijving werkzaamheid

Verwijderen van de baggerlaag met behulp van een baggerschip of vanaf de oever met een kraan, in het kader van onderhoud van watergangen, vijvers, poelen en plassen.

Achterstallige baggerwerkzaamheden vallen hier niet onder; dergelijke ingrepen zijn opgenomen in de gedragscode ruimtelijke ontwikkeling en inrichting (zie § 17.5).

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied **aanwezig** zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën van Tabel 1												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en die											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Rodelijstsoorten												
Planten												
Vissen												
Zoogdieren												
Dagvlinders												
Libellen												
Spinkhanen												

Aandachtspunten

Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten in de waterzone (waterdrieblad) en op de oever (brede orchis, rietorchis).

Vissen: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (paaier, eiafzet, schuilplaats voor jongen).

Amfibieën: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (eiafzet, schuilplaats, foerageergebied) (zie § 12.5). Rugstreeppadden komen niet voor in wateren die moeten worden gebaggerd.

Zoogdieren: Oevers met holen van waterspitsmuis ontzien.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met "wezenlijke invloed" van nesten van broedende vogels. Oevers zijn vaak rijk aan broedvogels, meerkoet en fuut broeden op het water (zie ook par. 3.4).

Gedragsregels voor beschermde soorten in de oranje en rode perioden*Algemeen*

- U overweegt of de inzet van een baggerzuiger mogelijk is. Hiermee wordt de opwerveling van slib voorkomen en blijven de oevers intact. Dit voorkomt schade aan vissen, amfibieën en water- en oevervegetaties.
- U inspecteert de bagger meteen steekproefsgewijs op de aanwezigheid van beschermde soorten vissen, amfibieën (ook larven), ongewervelden en zoetwatermosselen. Als u deze aantreft, zet u ze terug in het water, op een plaats waar geen werkzaamheden (meer) worden uitgevoerd¹³. Dit gebeurt onder begeleiding van of op aanwijzing van een deskundige.
- Als u een doodlopend stuk van een watergang baggert, begint u bij het doodlopende eind en werkt naar het aangetakt eind toe.
- Als de dimensionering van de sloot het toelaat, kan soms volstaan worden met alleen het middendeel van de sloot te baggeren en de oeverzones intact te laten. Dit is ecologisch gezien waardevol omdat het leefgebied van beschermde soorten zo min mogelijk wordt aangetast en de doorstroomcapaciteit toch wordt gewaarborgd.
- U baggert wateren zo dat minimaal 25% van de bodem ongemoeid blijft. U baggert aaneengesloten delen van maximaal 1 kilometer lengte en laat 150 m tussen het volgende te baggeren tracé ongemoeid.

Planten

- U markeert de groeiplaatsen van waterdriehblad in het veld. Het opsporen en markeren gebeurt door of onder begeleiding van een deskundige. U voorkomt aantasting van ten minste 25% van de groeiplaatsen. Van belang is dat de wortels van de planten niet worden aangetast.
- U rijdt niet met materieel over groeiplaatsen van beschermde planten.
- U deponeert de bagger niet op de oever waar groeiplaatsen van beschermde soorten aanwezig zijn.

Vissen

- U baggert wateren waarin beschermde vissoorten voorkomen alleen bij een watertemperatuur tussen 4 en 20°C. Toelichting: de oplosbaarheid van zuurstof in warm water is beperkt, terwijl de activiteit van vissen bij deze temperaturen hoog is. In warm water treedt daardoor eerder zuurstofgebrek op dan in koud water en zijn de effecten op vissen het grootst. Door opwerveling van bodem- en organisch materiaal en biologische omzetting daarvan wordt bovendien een extra beslag gelegd op de zuurstofhuishouding.

Bij zeer lage temperaturen worden vissen zo traag dat ze hun normale vluchtgedrag niet meer vertonen.

---

¹³ Voor het verplaatsen van beschermde soorten (anders dan ze binnen het werkgebied "uit de weg te zetten") heeft u een ontheffing van art. 13 van de Flora- en faunawet nodig. Ook als u volgens deze gedragscode werkt. U kunt hierover meer informatie vragen bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ.

- In de oeverzone van grote wateren (meren, plassen) en wateren met stortsteen of puin houdt u rekening met het voorkomen van de rivierdonderpad. Zones met stortsteen, puin en andere vast materiaal op de bodem worden bij baggerwerkzaamheden ontzien. Deze maatregel geldt jaarrond.
- Bij werkzaamheden in de **rode** periode: u voert alleen baggerwerkzaamheden uit wanneer dit, gelet op de primaire functie van de watergang, noodzakelijk is. U baggert maximaal 50% van (stelsels van) wateren en laat de oeverzone ongemoeid.

Waterspitsmuis

- Bij werkzaamheden in de **rode** periode: u baggert alleen het middendeel van de watergang, u voert de werkzaamheden uit in overleg met een deskundige.

Vogels

- U spoort in gebruik zijnde nesten van vogels op, direct voorafgaande aan het baggerwerk.
- U houdt bij de werkzaamheden voldoende afstand tot bewoonde nesten. Aangezien de vereiste afstand afhankelijk is van de soort, volgt u het advies op van een deskundige over de wijze waarop u verstoring kunt voorkomen (zie ook par. 3.4).

Gedragsregels voor relevante soorten van de Rode lijsten (zie bijlage 2) in de rode en oranje perioden

Algemeen

- U overweegt of de inzet van een baggerzuiger mogelijk is. Hiermee wordt de opwerveling van slib voorkomen en blijven de oevers intact. Dit voorkomt schade aan vissen, amfibieën en water- en oevervegetaties.
- U inspecteert de bagger meteen steekproefsgewijs op de aanwezigheid van relevante soorten vissen van de Rode lijst, amfibieën (ook larven) en zoetwatermosselen. Als u deze aantreft, zet u ze terug in het water, op een plaats waar geen werkzaamheden (meer) worden uitgevoerd¹⁴. Dit gebeurt onder begeleiding van of op aanwijzing van een deskundige.
- Als u een doodlopend stuk van een watergang baggert, begint u bij het doodlopend eind en werkt naar het aangetakt eind toe.
- Als de dimensionering van de sloot het toelaat, kan soms volstaan worden met alleen het middendeel van de sloot te baggeren en de oeverzones intact te laten. Dit is ecologisch gezien waardevol omdat het leefgebied van beschermde soorten zo min mogelijk wordt aangetast en de doorstroomcapaciteit toch wordt gewaarborgd.

---

¹⁴ Voor het verplaatsen van beschermde soorten (anders dan ze binnen het werkgebied "uit de weg te zetten") heeft u een ontheffing van art. 13 van de Flora- en faunawet nodig. Ook als u volgens deze gedragscode werkt. U kunt hierover meer informatie vragen bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ.

- U baggert wateren zo dat minimaal 25% van de bodem ongemoeid blijft. U baggert aaneengesloten delen van maximaal 1 kilometer lengte en laat 150 m tussen het volgende te baggeren tracé ongemoeid.

Planten

- U rijdt niet met materieel over groeiplaatsen van relevante soorten van de Rode lijst.
- U deponeert de bagger niet op de oever waar groeiplaatsen van relevante soorten van de Rode lijst aanwezig zijn.

Vissen

- U baggert wateren waarin relevante soorten van de Rode lijst voorkomen alleen bij een watertemperatuur tussen 4 en 20°C. Toelichting: de oplosbaarheid van zuurstof in warm water is beperkt, terwijl de activiteit van vissen bij deze temperaturen hoog is. In warm water treedt daardoor eerder zuurstofgebrek op dan in koud water en zijn de effecten op vissen het grootst. Door opwerveling van bodem- en organisch materiaal en biologische omzetting daarvan wordt bovendien een extra beslag gelegd op de zuurstofhuishouding. Bij zeer lage temperaturen worden vissen zo traag dat ze hun normale vluchtgedrag niet meer vertonen.
- Bij werkzaamheden in de **rode** periode: u voert alleen baggerwerkzaamheden uit wanneer dit gelet op de primaire functie van de watergang noodzakelijk is. U baggert maximaal 50% van (stelsels van) wateren en laat de oeverzone ongemoeid.

13.9 Onderhoud van oeververdedigingen en kunstwerken

Omschrijving werkzaamheid

Onderhoudswerkzaamheden aan oeververdedigingen en andere kunstwerken in het water, zoals kademuren, dijken, stuwen en oeverbeschoeiingen.

Groot onderhoud, zoals het opnieuw voegen, zandstralen, afdichten en andere werkzaamheden waarbij de wezenlijke kenmerken van het biotoop en daarmee de voorwaarden voor voorkomen van beschermde soorten worden aangetast, vallen onder Deel 3 ruimtelijke ontwikkeling en inrichting (zie § 17.5).

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën van Tabel 1												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en die uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Roddelijsoorten												
Planten												
Vissen												
Zoogdieren												
Dagvlinders												
Libellen												
Spinkhanen												

Aandachtspunten

Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten. Vooral muurplanten zijn kwetsbaar. Voer werkzaamheden uit na zaadzetting of - in geval van varens - na sporenvorming..

Vissen: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (paaier, eiafzet, schuilplaats voor jongen).

Amfibieën: Watervegetaties zijn belangrijk voor de voortplanting en als leefgebied (eiafzet, schuilplaats, foerageergebied).

Zoogdieren: Oevers met holen van waterspitsmuis ontzien.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met "wezenlijke invloed" van nesten van broedende vogels (zie ook par. 3.4).

Ongewervelden: Platte schijfhoren leeft in de watervegetatie.

Gedragsregels voor beschermde soorten in de rode en oranje perioden

Planten

- U voorkomt aantasting van groeiplaatsen van soorten van tabel 2. U vraagt een deskundige de groeiplaatsen in het veld te markeren en houdt afstand.
- Als het onvermijdelijk is dat beschermde muurplanten van tabel 2 worden aangetast, behoudt u minimaal 50% van de groeiplaatsen of u verplaatst

minimaal 50% van de muurplanten onder leiding van een deskundige naar een geschikte groeiplaats in de directe nabijheid. U kunt ze ook tijdelijk in een geschikt depot plaatsen en na de werkzaamheden terugplaatsen¹⁵.

- Als het onvermijdelijk is dat overige soorten van tabel 2 (dus niet-muurplanten) worden aangetast, behoudt u minimaal 25% van de groeiplaatsen of u verplaatst minimaal 25% van de planten onder leiding van een deskundige naar een geschikte groeiplaats in de directe nabijheid. U kunt ze ook tijdelijk in een geschikt depot plaatsen en na de werkzaamheden terugplaatsen.
- U voorkomt dat groeiplaatsen van beschermde soorten worden vernield door vertrapping of door het rijden met materieel.

Toelichting Muurplanten groeien vaak langzaam en zijn in ons land in relatief grote mate afhankelijk van de stedelijke omgeving. Daarom is extra zorgvuldigheid voor deze soorten op zijn plaats.

Vissen

Als werkzaamheden in het natte profiel plaatsvinden:

- Water- en oevervegetaties dienen zoveel mogelijk te worden gespaard in verband met het belang als ei afzet en opgroeiplek voor jonge vissen.
- Locaties met stortsteen en puin worden ontzien in verband met hun belang voor rivierdonderpad. Deze maatregel geldt jaarrond.

Amfibieën

- U inspecteert het water langs de oever op de aanwezigheid van eieren of larven van amfibieën. Als u deze vindt, verplaatst u die naar een deel van de watergang die niet wordt bewerkt.

Waterspitsmuis

- In de **oranje** periode: werkzaamheden aan oevers gefaseerd uitvoeren. Minimaal 25% van het leefgebied ongemoeid laten.
- In de **rode** periode: voorkom aantasting van het leefgebied, als dat niet mogelijk is faseer de werkzaamheden en voer de werkzaamheden uit in overleg met een deskundige.

Vogels

- U spoort nesten van vogels op direct voorafgaande aan de werkzaamheden. In overleg met een deskundige wordt bepaald welke gedragsregels gevolgd moeten worden om verstoring van broedende vogels te voorkomen (zie ook par. 3.4).

---

¹⁵ Voor het verplaatsen en in depot houden van beschermde soorten heeft u een ontheffing van art. 13 van de Flora- en faunawet nodig. Ook als u volgens deze gedragscode werkt. U kunt hierover meer informatie vragen bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ.

Ongewervelden

- U voorkomt aantasting van de watervegetatie in wateren waarin de platte schijfhoren voorkomt. Als dat niet mogelijk is, gooit u watervegetatie direct terug in de watergang.

Uitzonderingssituaties

- Het kan voorkomen dat in verband met noodgevallen of in het belang van de veiligheid werkzaamheden moeten plaatsvinden die niet kunnen worden uitgesteld. Zie voor dergelijke gevallen § 7.5 van het Algemeen deel van deze gedragscode. Het is van belang dat er zoveel mogelijk een deskundige wordt ingeschakeld en dat het handelen goed wordt gedocumenteerd. Dan kan achteraf worden vastgesteld dat het om een niet-voorzienbaar noodgeval ging en dat naar omstandigheden naar beste kunnen is gehandeld.

Gedragsregels voor relevante soorten van de Rode lijsten (zie bijlage 2) in de oranje perioden*Planten*

- U voorkomt aantasting van groeiplaatsen van relevante soorten van de Rode lijst. U vraagt een deskundige de groeiplaatsen in het veld te markeren en houdt afstand.
- Als het onvermijdelijk is dat relevante soorten van de Rode lijst worden aangetast, behoudt u minimaal 25% van de groeiplaatsen of u verplaatst minimaal 25% van de planten onder leiding van een deskundige naar een geschikte groeiplaats in de directe nabijheid. U kunt ze ook tijdelijk in een geschikt depot plaatsen en na de werkzaamheden terugplaatsen¹⁶.
- U voorkomt dat groeiplaatsen van relevante soorten van de Rode lijst worden vernield door vertrapping of door het rijden met materieel.

Vissen

Als werkzaamheden in het natte profiel plaatsvinden:

- Water- en oevervegetaties dienen zoveel mogelijk te worden gespaard in verband met het belang als eiafzet en opgroeiplek voor jonge vissen.

---

¹⁶ Voor het verplaatsen en in depot houden van beschermde soorten heeft u een ontheffing van art. 13 van de Flora- en faunawet nodig. Ook als u volgens deze gedragscode werkt. U kunt hierover meer informatie vragen bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ.

13.10 Onderhoud van verhardingen, wegen, paden, kolken en straatmeubilair

Omschrijving werkzaamheid

Het gaat om het onderhoud van stoepen, wegen, fietspaden, voetpaden, parkeerplaatsen, (het horizontale gedeelte van) kades, pieren en straatmeubilair. Werkzaamheden omvatten het openbreken en asfalteren, verwijderen en storten van grind en beton, vervangen van tegels, herstellen van oneffenheden, verlagen van de berm in verband met waterafvoer, aanvullen van grond en grondbedekking, bestrijden van onkruid, vegen, verwijderen van afval, onderhoud en reiniging van kolken, aanbrengen, reinigen en vervangen van straatmeubilair, waaronder verkeersborden, aan- en afvoeren van materiaal en materieel.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Let op groeiplaatsen van beschermde planten tussen en langs de verhardingen; voorkom betreding met machines en opslag van materieel en materialen. Kolken kunnen belangrijke groeiplaatsen vormen van beschermde muurplanten.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met "wezenlijke invloed" van nesten van broedende vogels (zie ook par. 3.4).

Gedragsregels in de oranje perioden

Planten

- U voorkomt aantasting van groeiplaatsen van soorten van tabel 2 en relevante soorten van de Rode lijst. U vraagt een deskundige de groeiplaatsen in het veld te markeren en houdt afstand.
- Onkruidbestrijding vindt mechanisch plaats.
- Als het onvermijdelijk is dat beschermde muurplanten van tabel 2 of van de Rode lijst worden aangetast, behoudt u ten minste 50% van de groeiplaatsen of u verplaatst, onder leiding van een deskundige, ten minste 50% van de muurplanten naar een geschikte groeiplaats in de directe nabijheid. U kunt ze

ook tijdelijk in een geschikt depot plaatsen en na de werkzaamheden terugplaatsen¹⁷.

- Als het onvermijdelijk is dat overige soorten van tabel 2 of relevante soorten van de Rode lijst (dus niet-muurplanten) worden aangetast, behoudt u minimaal 25% van de groeiplaatsen of u verplaatst, onder leiding van een deskundige, ten minste 25% van de planten naar een geschikte groeiplaats in de directe nabijheid. U kunt ze ook tijdelijk in een geschikt depot plaatsen en na de werkzaamheden terugplaatsen¹⁸.

Toelichting Muurplanten groeien vaak langzaam en zijn in ons land in relatief grote mate afhankelijk van de stedelijke omgeving (bijvoorbeeld in kolken). Daarom is extra zorgvuldigheid voor deze soorten op zijn plaats.

Vogels

- U spoort nesten van vogels op, direct voorafgaande aan de werkzaamheden. In overleg met een deskundige wordt bepaald welke gedragsregels gevolgd moeten worden om verstoring van broedende vogels te voorkomen (zie ook par. 3.4).

---

¹⁷ Voor het verplaatsen en in depot houden van beschermde soorten heeft u een ontheffing van art. 13 van de Flora- en faunawet nodig. Ook als u volgens deze gedragscode werkt. U kunt hierover meer informatie vragen bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ.

¹⁸ Voor het verplaatsen en in depot houden van beschermde soorten heeft u een ontheffing van art. 13 van de Flora- en faunawet nodig. Ook als u volgens deze gedragscode werkt. U kunt hierover meer informatie vragen bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ.

13.11 Onderhoud van bouwwerken

Omschrijving werkzaamheid

Het gaat om regulier onderhoud van bouwwerken, niet om verbouwingen of grootschalige renovaties. Bijvoorbeeld het herstellen van dakbedekkingen, goten en afwateringen, daklijsten, kozijnen, deuren, voegwerk, verwarmingsinstallaties en rioleringen, schilderwerk (schuren, stoppen en schilderen), schoonspuiten en impregneren van gevels, verwijderen van graffiti, enzovoorts. Ook onderhoud in gebouwen valt hieronder, dat kan van belang zijn voor bijvoorbeeld vleermuizen en vogels.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Vogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

- Planten: Vegetaties op muren zijn kwetsbaar en herstellen langzaam.
- Vleermuizen: Onderhoud niet uitvoeren in de kraamperiode en tijdens de winterslaap – dit is afhankelijk van het type onderhoud dat u pleegt.
- Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met “wezenlijke invloed”¹⁹ van nesten van broedende vogels. Let speciaal op soorten waarvan de nestplaats jaarrond bescherming behoeft (zie ook par. 3.4).

Gedragsregels in de oranje perioden

Planten

- Bij werkzaamheden ontziet u de plaatsen waar beschermde muurplanten van tabel 2 of van de Rode lijst groeien. Als dat niet mogelijk is, plaatst u de planten inclusief het substraat onder leiding van een deskundige tijdelijk in een depot²⁰. Als het niet mogelijk is minimaal 25% van het aantal planten te laten staan, wint u advies in van een deskundige.

¹⁹ Zie voor de definitie van ‘wezenlijke invloed’ de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

²⁰ Voor het verplaatsen en in depot houden van beschermde soorten heeft u een ontheffing van art. 13 van de Flora- en faunawet nodig. Ook als u volgens deze gedragscode werkt. U kunt hierover meer informatie vragen bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ.

Vleermuizen

- U voert de werkzaamheden uit in een periode, dat de vleermuizen niet in het bouwwerk aanwezig zijn en zodanig dat de vleermuizen de door hen gebruikte ruimte(n) na de werkzaamheden opnieuw kunnen gebruiken.
- Als dat niet mogelijk is, wint u advies in bij een deskundige over hoe u de werkzaamheden met zo min mogelijk schade voor de vleermuizen kunt uitvoeren. U volgt het advies op.

Vogels

- Als vogels op of in het bouwwerk broeden: u voert de werkzaamheden uit in een periode dat de vogels het bouwwerk niet gebruiken en zodanig, dat de vogels na de werkzaamheden opnieuw in of op het bouwwerk kunnen broeden.
- Als dat niet mogelijk is, wint u advies in van een deskundige over hoe u de werkzaamheden met zo min mogelijk schade voor de broedvogels kunt uitvoeren. U volgt het advies op.
- Zie ook par. 3.4.

Deel 3 Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

14 Inleiding

Dit Deel 3 van de gedragscode is van toepassing op werkzaamheden die vallen onder het begrip 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'.

Werkzaamheden

Voor de onderstaande werkzaamheden zijn in dit Deel 3 van de gedragscode specifieke gedragsregels opgenomen. Deze werkzaamheden vallen onder het begrip 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' als bedoeld in art. 16b lid 1 sub d van het Vrijstellingenbesluit. Andere dan genoemde werkzaamheden vallen niet onder deze gedragscode.

1. Grondwerk en werk aan verhardingen.
2. Kappen van bomen.
3. Rooien van struiken, heesters en hoge vegetatie.
4. Dempen van wateren.
5. Overige werkzaamheden aan wateren en aan oevers.
6. Sloop, renovatie en achterstallig onderhoud van bouwwerken.
7. Plaatsen van hekken, rasters en roosters.
8. Achterstallig onderhoud aan groenstroken.
9. Beheer van braakliggende terreinen.

Toepassing

Lang niet alle gedragsregels zijn bij ieder werk van toepassing. Dat hangt af van het voorkomen van beschermde soorten in het werkgebied. De gedragscode lijkt daardoor wellicht ingewikkelder dan zijn toepassing in de praktijk is.

De algemene gedragsregels uit hoofdstuk 16 geven een directe invulling aan de algemene zorgplicht en zijn altijd van toepassing. Dus ook als er in het werkgebied geen beschermde soorten aanwezig zijn of alleen tabel 1 soorten voorkomen. Door deze maatregelen uit te voeren wordt schade aan planten en dieren in het algemeen voorkomen of tot een minimum beperkt.

De specifieke gedragsregels in de 'natuur-werk-kalender ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' in hoofdstuk 17 zijn van toepassing wanneer er in het werkgebied sprake is van tabel 2 soorten.

Daarnaast bevat deze gedragscode een aantal specifieke maatregelen, om overtreding van verbodsbepalingen aangaande inheemse broedvogelsoorten of soorten van tabel 3 te voorkomen. Daarmee kan voorkomen worden dat voor deze soorten ontheffing moet worden aangevraagd.

In bijlage 1 is aangegeven welke soorten van tabel 2, inheemse broedvogels, of soorten van tabel 3, zover nu bekend, in Zoetermeer (kunnen) voorkomen.

Een uitgebreide leidraad om te weten of dit deel van de gedragscode in uw situatie van toepassing is, kunt u vinden in de hoofdstukken 2, 3 en 4 van het Algemeen deel van deze gedragscode. Ook is hier een stappenplan opgenomen dat u wegwijs maakt in de toepassing van de Flora- en faunawet.

Vrijstelling

Als bij werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting aantoonbaar wordt gewerkt volgens deze gedragscode, geldt voor tabel 2 soorten een vrijstelling van de verbodsbepalingen van artikel 8 t/m 12 van de Flora en faunawet.

Een dergelijke vrijstelling geldt echter niet voor tabel 3 soorten of voor inheemse (broed)vogels. Bij overtreding van verbodsbepalingen jegens tabel 3 soorten of vogels moet altijd een ontheffing worden aangevraagd.

Als een activiteit wordt uitgevoerd op een wijze die niet in overeenstemming is met deze gedragscode, moet ook voor tabel 2 soorten een ontheffing worden aangevraagd.

Zorgvuldigheid

Het werken volgens de gedragscode zal leiden tot een zorgvuldige omgang met flora en fauna. De gedragsregels zorgen ervoor dat er geen 'wezenlijke invloed'²¹ van de werkzaamheden uitgaat op de staat van instandhouding van de te beschermen soorten. Een gedragscode is echter geen technische handleiding die altijd tot succes leidt. Zorgvuldigheid is het resultaat van de inzet van mensen. De mensen die het werk doen – vooral het buitenwerk – kunnen en moeten de zorg voor de natuur vormgeven. Deze gedragscode kan daarvoor de leidraad zijn, maar kan de individuele verantwoordelijkheid en zorg niet vervangen. De gedragscode is dan ook geen vrijbrief om uw gang maar te gaan.

Concreet en praktisch

De gedragsregels zijn op het niveau van de uitvoerders zo concreet en praktisch mogelijk opgeschreven. De uitvoerders in het veld vormen een belangrijke doelgroep van deze gedragscode. Zij zijn het die de gedragsregels in de praktijk moeten uitvoeren. Even belangrijk echter zijn de plannenmakers en werkvoorbereiders. Bij de voorbereiding moeten zij informatie verzamelen, effecten inschatten, zo nodig plannen aanpassen, maatregelen selecteren en plannings afstemmen. Alleen als dat goed gebeurt, kunnen de uitvoerders de concrete en praktische gedragsregels in het veld ook volgen.

---

²¹ Zie voor de definitie van 'wezenlijke invloed' de begripsbepalingen in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

15 Informatie en communicatie

Het leefgebied van beschermde soorten kan door ruimtelijke ingrepen (ontwikkeling en/of inrichting) drastisch veranderen of zelfs verdwijnen. Het is daarom van essentieel belang om, voordat de uitvoering begint, goed te onderzoeken hoe de negatieve effecten van een ingreep zoveel mogelijk kunnen worden beperkt. Zowel bij de keuze van de locatie als bij de manier van uitvoeren, moeten de mogelijkheden om negatieve effecten te voorkomen en positieve effecten voor de beschermde soorten te bereiken, aan de orde komen.

Om de gedragscode in de praktijk goed te kunnen toepassen, is een tijdige en adequate informatievoorziening en communicatie van groot belang. De informatieverzameling is een belangrijke taak en verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer. Bij de communicatie hebben de initiatiefnemer en de opdrachtnemer beiden een belangrijke rol.

Initiatiefnemer voor toepassing van de gedragscode bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting is diegene die de opdracht geeft tot het doen van de ruimtelijke ingreep.

Opdrachtnemer voor toepassing van de gedragscode bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting is de projectleider die, door het bedrijf dat de opdracht heeft aangenomen, is aangewezen om leiding te geven aan de werkzaamheden.

15.1 Informatie

15.1.1 Taakverdeling

Voor de toepassing van de gedragscode is het nodig om informatie over te beschermen natuurwaarden en te volgen gedragsregels te verzamelen. Die informatie is nodig voor een goede voorbereiding, planning en uitvoering. Vooral voor de uitvoering is voldoende nauwkeurige informatie van groot belang.

De initiatiefnemer kan het verzamelen van informatie zelf uitvoeren of daarvoor opdracht geven aan de opdrachtnemer van de werkzaamheden. De initiatiefnemer is eindverantwoordelijk en dient daarom goedkeuring te geven aan de informatie die wordt verzameld volgens onderstand proces.

15.1.2 Maak een lijst van aanwezige te beschermen soorten

U maakt een lijst met de beschermde soorten die (mogelijk) in uw werkgebied voorkomen, op basis van:

- databanken (bijv. de Nederlandse Databank Flora en Fauna, NDFF);
- expert judgement op basis van een kort veldbezoek door een deskundige.

U hanteert hierbij het voorzorgprincipe: als u niet zeker weet of een te beschermen soort in een werkgebied voorkomt, laat u nader onderzoek uitvoeren óf u neemt aan dat de soort daadwerkelijk voorkomt en handelt daarnaar.

Deze lijst wordt zo nodig aangevuld met gerichte aanvullend inventarisaties, die worden uitgevoerd volgens algemeen aanvaardbaar geachte methoden²².

U zorgt ervoor dat de informatie over het voorkomen van beschermde soorten in het werkgebied voldoende actueel is. Voldoende actueel betekent dat de gegevens met betrekking tot soorten van tabel 2 en tabel 3 en inheemse broedvogels niet ouder zijn dan zes jaar.

15.1.3 Maak een kaart van aanwezige te beschermen soorten

U stelt voor uw werkgebied een kaart op van de aanwezige te beschermen soorten. De kaart geeft ten minste per beheervak aan welke te beschermen soorten voor komen.

Voor de aanvang van de werkzaamheden in het veld stelt u een meer gedetailleerde kaart op. De detailkaart geeft, mede gebruik makend van aanvullende veldonderzoek in situaties waarin dat nodig is, het volgende weer:

- de groeiplaatsen van te beschermen planten;
- vaste rust- en verblijfplaatsen van beschermde dieren;
- nesten van broedvogels met een jaarrond beschermd nest en van inheemse broedvogels van de Rode lijst²³;
- en dié elementen van het leefgebied die essentieel zijn voor het functioneren van de vaste rust- en verblijfplaatsen.

De detailkaart wordt goedgekeurd door de initiatiefnemer.

15.1.4 Bepaal de effecten en mogelijke overtredingen van de verbodsbepalingen

U stelt een zo nauwkeurig mogelijke bepaling op van de effecten van de geplande ingreep op de voorkomende te beschermen soorten. U beschrijft daartoe de effecten op individuen, de staat van instandhouding van de relevante populatie en het leefgebied van de soort.

U gaat daarbij na of er door de geplande ruimtelijke ingreep sprake is of kan zijn van een verstoring van 'wezenlijke invloed'²⁴ op de aangetroffen beschermde soorten. Dat is het geval als de staat van instandhouding van de soort door de ruimtelijke ingreep in geding wordt gebracht.

U gaat na bij welke geplande werkzaamheden er kans is op het overtreden van verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet ten aanzien van de voorkomende beschermde soorten.

---

²² Zoals methoden die door de Particuliere Gegevensbeherende Organisaties zijn ontwikkeld en/of door de Gegevensautoriteit Natuur zijn geaccepteerd en/of door ecologische adviesbureaus die bij het Netwerk Groene Bureaus zijn aangesloten worden gehanteerd.

²³ U houdt er echter rekening mee, dat de nesten van alle inheemse soorten vogels beschermd zijn, zolang deze in gebruik zijn.

²⁴ Zie voor de definitie van 'wezenlijke invloed' de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

15.1.5 Bepaal de mogelijkheden voor mitigatie

U bepaalt de mogelijkheden om negatieve effecten van de ruimtelijke ingreep op de aanwezige beschermde soorten te beperken of te voorkomen (mitigatie). Deze mitigerende maatregelen kunnen betrekking hebben op het ambitieniveau van het plan of project, het ontwerp en de inrichting, en de wijze van uitvoeren.

U streeft er naar om de functionaliteit van het leefgebied voor de soort(en) te behouden.

15.1.6 Pas het plan aan en bepaal opnieuw de effecten

U neemt de relevante mitigerende maatregelen op in het projectplan. U bepaalt opnieuw de effecten van de ingreep en stelt opnieuw vast of er verbodsbepalingen zullen worden overtreden. Als de functionaliteit van het leefgebied voor de soort(en) behouden blijft, is er geen ontheffing nodig.

15.1.7 Bij overtreding jegens tabel 3 soorten of inheemse vogels: ontheffing aanvragen

Als de mitigerende maatregelen ertoe leiden dat de functionaliteit van het leefgebied voor de aanwezige beschermde soorten wordt behouden, is er geen overtreding van de verbodsbepalingen en heeft u dus geen ontheffing nodig. Als uitvoering van het aangepaste plan echter leidt tot het overtreden van een verbodsbepaling jegens een Tabel 3 soort of broedvogelsoort, moet u altijd ontheffing aanvragen. U dient dan zekerheid te hebben over het voorkomen van de betreffende soort in het werkgebied. De ontheffing moet zijn verkregen voordat met de werkzaamheden mag worden gestart.

In het kader van een ontheffingsaanvraag voor tabel 3 soorten moet u aan kunnen geven dat er voor uw geplande ruimtelijke ingreep geen bevredigende alternatieven met kleinere negatieve effecten op de betreffende tabel 3 soort(en) zijn. Deze alternatieven kunnen betrekking hebben op de wijze waarop u uw doel probeert te bereiken, de locatie, het ontwerp en de inrichting, of de wijze van uitvoeren. U voert hiervoor zo nodig aanvullend onderzoek uit naar de effecten van de mogelijke alternatieven op de tabel 3 beschermde soorten.

Wanneer het gaat om soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn, moet u ook onderbouwen dat er sprake is van een 'dwingende reden van groot openbaar belang'²⁵ voor de ingreep (of een ander belang dat in de Habitatrichtlijn wordt genoemd, zoals de bescherming van wilde flora en fauna, de openbare veiligheid of de volksgezondheid).

U kunt geen ontheffing verkrijgen voor het opzettelijk verontrusten van dieren (art. 10 Flora- en faunawet).

---

²⁵ Zie voor de definitie van 'dwingende reden van groot openbaar belang' de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel

Voor vogels kunt u alleen ontheffing krijgen op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Bescherming van flora en fauna, luchtverkeersveiligheid, volksgezondheid of openbare veiligheid zijn in de Vogelrichtlijn genoemde belangen.

15.1.8 Maak een overzicht van te volgen gedragsregels

U zorgt voor een overzicht van de gedragsregels uit deze gedragscode die moeten worden gevolgd bij de voorbereiding en uitvoering van de werkzaamheden.

Deze gedragsregels zijn afhankelijk van de in het werkgebied voorkomende soorten. Als er geen verbodsbepalingen jegens tabel 2 soorten, tabel 3 soorten of inheemse broedvogels worden overtreden, kan volstaan worden met de algemene gedragsregels uit hoofdstuk 16. Als er verbodsbepalingen jegens tabel 2 soorten worden overtreden, gebruikt u de Natuur-werk-kalender (hoofdstuk 17). Als er verbodsbepalingen worden overtreden jegens tabel 3 soorten en inheemse broedvogels moet u ontheffing aanvragen voor de geplande ruimtelijke ingreep. Bij ruimtelijke ingrepen die een mogelijke verstoring kunnen teweegbrengen met betrekking tot een jaarrond beschermd nest vraagt u altijd ontheffing aan, ook als er door een deskundige is geconstateerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn (zie ook par. 3.4).

15.1.9 Controleer en actualiseer de soortengegevens in het werkgebied

Als initiatiefnemer zorgt u ervoor dat - voordat met daadwerkelijk de werkzaamheden in het terrein wordt gestart - de beschikbare gegevens over de voorkomende beschermde soorten, in het terrein worden nagelopen, geactualiseerd en waar nodig aangevuld.

Waar nodig past u de lijst van te beschermen soorten, de detailkaart en de lijst met te volgen gedragsregels aan.

Ook de aanpassingen worden goedgekeurd door de initiatiefnemer.

15.1.10 Houd toezicht

De initiatiefnemer houdt toezicht op de uitvoering van de gedragscode door steekproefsgewijze controle van de werkzaamheden. Hierbij houdt u in de gaten dat de werkwijze ten aanzien van beschermde planten en dieren steeds gebaseerd is op actuele gegevens.

15.2 Communicatie

15.2.1 Schep tijdig helderheid over de te volgen gedragsregels

Als initiatiefnemer scheidt u duidelijkheid voor de opdrachtnemer over de wijze waarop deze gedragscode moet worden toegepast. U informeert de opdrachtnemer over de volgende zaken:

- de gegevens, die beschikbaar zijn over te beschermen soorten en mogelijke effecten daarop;
- de gegevens die nog moeten worden verzameld, en het moment en de wijze waarop dat dient te gebeuren;
- de wijze waarop de te volgen gedragsregels dienen te worden vastgesteld;
- het feit dat de gegevens door de initiatiefnemer moeten worden goedgekeurd alvorens de werkzaamheden kunnen worden voorbereid en uitgevoerd.

15.2.2 Informeer en instrueer tijdig de uitvoerder

Als opdrachtnemer informeert en instrueert u uw uitvoerder(s) tijdig over de aanwezige beschermde planten- en diersoorten en de te volgen gedragsregels.

U informeert de uitvoerder ook over wat te doen in geval dat een beschermde soort onverwacht opduikt (zie § 7.1 en 7.2).

15.2.3 Zorg ervoor dat de belangrijke informatie op het werk aanwezig is

Als uitvoerder zorgt u ervoor dat de man op de werkplek beschikt over alle beschikbare informatie over de voorkomende beschermde soorten en de te volgen gedragsregels.

Als uitvoerder zorgt u ervoor dat de groeiplaatsen van beschermde planten en/of nesten en holen van beschermde dieren en vogels in het veld worden gemarkeerd, als dat nodig is om deze tijdens de werkzaamheden te kunnen ontzien. U markeert geen nesten van weidevogels, omdat de markering voor roofdieren als vos en zwarte kraai een teken kan zijn dat er iets van hun gading te halen valt.

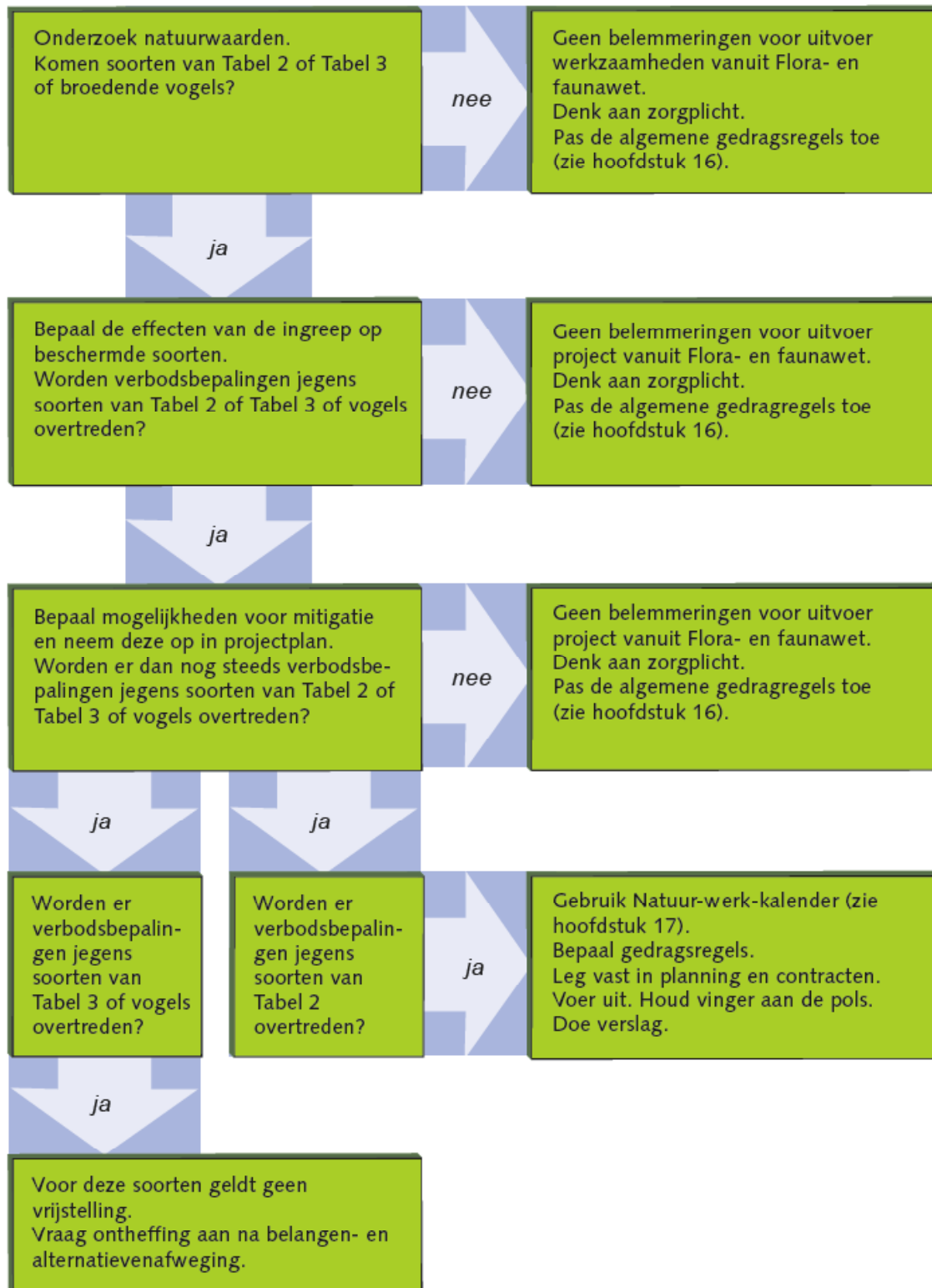
15.2.4 Maak verslag van toepassing gedragscode

Als opdrachtnemer maakt u na afloop van de werkzaamheden (of ten minste jaarlijks, bij langlopende werkzaamheden) een verslag van de gevolgde gedragsregels en de aangetroffen beschermde soorten in het werkgebied en eventuele knelpunten in de toepassing van de gedragscode. U levert dit verslag aan de initiatiefnemer.

15.2.5 Archivering

Als initiatiefnemer zorgt u voor archivering van de werkprotocollen en de (monitorings)verslagen op een centrale plek. Deze worden minimaal 2 jaar bewaard.

15.3 Stappenplan ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

16 Algemene gedragsregels

In alle werkgebieden, ook daar waar geen tabel 2 soorten, tabel 3 soorten of inheemse broedvogels voorkomen, worden de volgende algemene gedragsregels gevolgd. Deze geven directe invulling aan de algemene zorgplicht.

16.1 Spaar egels

Voordat een gebied met hoog opgaande kruidige vegetatie of struiken wordt gemaaid, gefreesd of vergraven, onderzoekt u het terrein op de aanwezigheid van egels. Deze vluchten bij naderende verstoring namelijk niet weg. U verplaatst aangetroffen egels (voorzichtig!) naar een nabijgelegen gelegen locatie waar voldoende dekking aanwezig is en geen werkzaamheden plaatsvinden. Zieke, verzwakte en in hun winterslaap gestoorde egels brengt u naar de Zoetermeerse Egelopvang.

16.2 Vermijd schade aan planten

Vermijd schade aan planten door het betreden of berijden van groeiplaatsen van beschermde planten. Voorkom of beperk het gebruik van bijvoorbeeld bermen voor de opslag van materialen en materieel.

16.3 Vermijd onnodige verstoring van dieren en schade aan hun leefgebied

Op plaatsen waar beschermde diersoorten (kunnen) verblijven, vermijdt u onnodige verstoring van dieren door betreding, berijding, licht en geluid. Verstoring kan in veel gevallen simpel worden voorkomen.

Bijvoorbeeld door kwetsbare gebieden af te zetten of te markeren in het veld en vervolgens niet te betreden. Als met verlichting wordt gewerkt kan gekozen worden voor armaturen die weinig strooilicht veroorzaken. Door werkzaamheden zo efficiënt mogelijk uit te voeren kan de duur van geluidsverstoring beperkt worden.

16.4 Spaar amfibieën van tabel 1

In Zoetermeer komen op de meeste plaatsen alleen amfibieën van tabel 1 voor. Amfibieën zijn vooral kwetsbaar in het voortplantingsseizoen en in de winter. Met relatief eenvoudige maatregelen kunnen veel amfibieën worden gespaard.

- *Grondwerkzaamheden en achterstallig onderhoud:*
Bij het vergraven en opruimen van hopen zand, steen, puin, takken en dergelijke bent u alert op de aanwezigheid van amfibieën. Als u deze waarneemt, verplaatst u ze naar de dichtstbijzijnde geschikte locatie waar geen werkzaamheden plaatsvinden.
- *Maaien van gras langs wateren:*
Langs wateren die van relatief groot belang²⁶ zijn voor de voortplanting van amfibieën, wordt in de periode vanaf 15 maart tot 15 augustus binnen een zone van 1 m van voortplantingswateren gemaaid met een maaihoogte van ten minste 15 cm.
Jonge amfibieën kunnen in de zomer in grote aantallen tegelijkertijd uit de voortplantingswateren komen. Dit is vaak het geval op warme en vochtige dagen, tijdens en na regenbuien. Een hele generatie kan in één keer weggemaaid worden. Wees hierop alert!
- *Bij het dempen van wateren waarin zich geen beschermde vissoorten bevinden, gaat u als volgt te werk:*
U damt (delen van) watergangen, die gedempt worden eerst af. Dat is uiteraard onnodig als u een geïsoleerd water in zijn geheel dempt.
Na het afdammen graaft u een gat van ca. één vierkante meter en ca. 50 cm diepte. Vanuit dit gat pompt of schept u het water leeg tot ca. 20 cm blijft staan. Door het verlagen van de waterstand zal een deel van de in het water aanwezige amfibieën het water verlaten. Daarna vangt u de in het water aanwezige vissen en amfibieën weg en verplaatst deze naar het dichtstbijzijnde geschikte water. Zo snel mogelijk na het wegvangen van de dieren dempt u het water.

---

²⁶ Vast te stellen door een deskundige.

17 Natuur-werk-kalender ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

Ruimtelijke ingrepen kunnen het leefgebied van beschermde soorten drastisch veranderen of laten verdwijnen. Daarom is een degelijke voorbereiding met een goede afweging van belangen en alternatieven voor het plan of project noodzakelijk (zie hiervoor § 15.1). Als dat heeft geleid tot een definitieve keuze voor locatie en inrichting, wordt de uitvoering zo goed mogelijk afgestemd op de beschermde soorten. De stoplichtbenadering, die hieronder wordt uitgewerkt, is daarbij een belangrijk instrument.

Bij uitvoering van werkzaamheden wordt rekening gehouden met de meest kwetsbare perioden: die van voortplanting en (indien van toepassing) winterrust. In deze perioden worden werkzaamheden voor bepaalde soorten in principe vermeden. Als dat niet kan, worden aanvullende gedragsregels gevolgd.

Stoplichtbenadering

De maatregelen in deze Natuur-werk-kalender zijn een uitwerking van de stoplichtbenadering. Hieronder staat wat de stoplichtbenadering precies inhoudt. Als u volgens deze gedragscode werkt, dient u zich hieraan te houden.

- **Werk in de veilige perioden**
In werkgebieden waar soorten van tabel 2 of in gebruik zijnde nesten van vogels voorkomen, werkt u in de veilige perioden, zoals met **GROEN** aangegeven in deze Natuur-werk-kalender. In deze perioden kunt u zonder aanvullende gedragsregels werken. De zorgplicht blijft gelden voor alle inheemse planten en dieren. En u moet alert blijven op soorten die niet verwacht werden en op ongewoon vroege of late planten en dieren.
- **Vermijd zoveel mogelijk om te werken in de onveilige perioden**
In werkgebieden waar soorten van tabel 2 of in gebruik zijnde nesten van vogels voorkomen, kunt u in de onveilige perioden werken, mits u de aanvullende maatregelen uitvoert. In de Natuur-werk-kalender zijn deze onveilige perioden met **ORANJE** aangegeven. Daar staat ook aangegeven welke maatregelen u moet nemen. Hier staat ook aangegeven welke gedragsregels moeten worden gevolgd. Ook in de oranje perioden moet u alert blijven op onverwachte planten en dieren en blijft de zorgplicht gelden.
- **Alleen bij uitzondering werken in de verboden perioden**
In werkgebieden waar soorten van tabel 2 of in gebruik zijnde nesten van vogels voorkomen, voert u geen werkzaamheden uit in de verboden perioden, tenzij sprake is van een calamiteit of een dwingende reden van groot openbaar belang²⁷ en u de aanvullende maatregelen uitvoert. In de Natuur-werk-kalender

---

²⁷ Zie voor de definitie van 'dwingende reden van groot openbaar belang' de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

zijn deze “verboden perioden” met **ROOD** aangegeven. De aanvullende gedragsregels vindt u in de paragraaf waarin het type werkzaamheid wordt behandeld. (Voor vogels zie ook par. 3.4).

- **Bepaal per werkgebied wat de passende perioden zijn**

De aanwezigheid van beschermde soorten van tabel 2 of in gebruik zijnde nesten van vogels bepaalt welke de groene, oranje en/of rode perioden in een werkgebied zijn. Dit dient u dus per werkgebied te bepalen.

Belangrijk

Bij het hanteren van de Natuur-werk-kalender hoeft u alleen rekening te houden met de soorten of soortgroepen die in het plangebied voorkomen. Met een rode of oranje periode hoeft dus geen rekening gehouden te worden als de soortgroep niet in een plangebied aanwezig is. Uitgangspunt is dus altijd de lijst en kaart met te beschermen soorten die in het plangebied voor (kunnen) komen.

Bij de voorbereiding zoals beschreven in hoofdstuk 15 is al aangegeven dat u uw best moet doen om schade aan beschermde soorten zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken (mitigatie, zie § 15.1). Bijvoorbeeld door groeiplaatsen van beschermde plantensoorten of delen van het leefgebied van beschermde diersoorten in de inrichtingsplannen op te nemen. De in de Natuur-werk-kalender opgenomen maatregelen hebben alleen betrekking op het voorkomen of beperken van de effecten tijdens de uitvoering.

Uitwerking per soort activiteit

In de volgende paragrafen is per type werkzaamheid uitgewerkt hoe u dient te handelen als er beschermde soorten van tabel 2 of in gebruik zijnde nesten van vogels in het werkgebied aanwezig zijn.

Als er verbodsbepalingen jegens tabel 3 soorten of inheemse broedvogels worden overtreden moet u altijd ontheffing aanvragen. Voor het beperken van negatieve effecten op deze soorten zijn dus ook geen maatregelen in deze gedragscode opgenomen. Wel maatregelen om met zekerheid te voorkomen dat u verbodsbepalingen overtreedt. Ook bij jaarrond beschermde nesten moet u altijd ontheffing aanvragen.

De paragrafen hebben de volgende onderdelen:

- Omschrijving werkzaamheid. Een korte uitleg wat onder de werkzaamheid wordt verstaan.
- Een kalender met veilige, onveilige en verboden perioden, uitgesplitst naar verschillende groepen beschermde soorten.
- Een kort overzicht van de aandachtspunten die voor dit type ingreep belangrijk zijn, met vermelding van bijzondere aandachtsoorten.
- Een lijst met concrete en praktische maatregelen per soortgroep. U neemt deze maatregelen in de **oranje** en **rode** perioden. De extra maatregelen die u neemt in de **rode** perioden staan apart aangegeven.

De natuur houdt zich niet aan kalenders

De vogels bepalen zelf hun broedperiode, niet de kalender! Een zachte winter of vroeg voorjaar bijvoorbeeld kan invloed hebben op het seizoenritme van planten en dieren. De Natuur-werk-kalender zal dus niet altijd in overeenstemming zijn met het seizoenritme van planten en dieren. De handhaving van de wet richt zich op overtredingen van de Flora- en faunawet. De maatregelen in de Natuur-werk-kalender, waaronder de stoplichtbenadering, zijn een hulpmiddel om overtredingen te voorkomen. U moet altijd scherp blijven opletten of u het doel bereikt, nl. voorkomen dat u schade toebrengt aan beschermde plant- en diersoorten.

Dat geldt ook op plaatsen en momenten, waarvan u dacht dat er geen schade aan beschermde soorten kon optreden. De Natuur-werk-kalender, noch de kaart met beschermde soorten, is een vrijbrief om onzorgvuldig te handelen.

17.1 Grondwerk en werk aan verhardingen

Omschrijving werkzaamheid

Alle werkzaamheden die vallen binnen het bouwrijp maken van terreinen en werk aan verhardingen (anders dan bestendig onderhoud), bijvoorbeeld:

- verwijderen van grond (toplaag);
- frezen van grond;
- aanbrengen en verwijderen van leidingen en riolering;
- aanbrengen van voorbelasting;
- egaliseren van percelen;
- frezen van de grond;
- aanleggen van cunetten en andere funderingen;
- aanbrengen, uitbreiden en aanpassen van verhardingen;
- aanbrengen, uitbreiden en aanpassen van half-verharde en onverharde wegen en paden;
- uitvoeren van achterstallig onderhoud aan leidingen, riolering, funderingen, wegen en paden.

Tot grondwerkzaamheden wordt *niet* gerekend: het kappen van bomen (zie § 17.2), het rooien van opgaande vegetaties (zie § 17.3), het dempen van wateren (zie § 17.4), het vergraven van wateren en het aanleggen van bruggen, duikers en andere kunstwerken in wateren (zie § 17.5).

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van tabel 3 niet kunt voorkomen, moet u ontheffing aanvragen bij het ministerie van EZ.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Rugstreepdier												
Amfibieën van Tabel 1												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Broedvogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Markeer groeiplaatsen in het veld. Verplaats beschermde planten of zaai ze elders uit als groeiplaatsen verdwijnen.

Amfibieën: Rugstreepdier: vraag ontheffing aan. Amfibieën van tabel 1: voorkom schade, zie § 16.4.

Vleermuizen: Bij overtreding van verbodsbepalingen ontheffing aanvragen.

Waterspitsmuis: Bij overtreding van verbodsbepalingen ontheffing aanvragen.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met wezenlijke invloed²⁸ van nesten van broedende vogels en van vogels waarvan de nesten jaarrond zijn beschermd of vraag ontheffing aan (zie ook par. 3.4).

Maatregelen in de oranje en de rode perioden

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van beschermde planten in het veld. U voorkomt aantasting van ten minste 50% van de groeiplaatsen van tabel 2 beschermde muurplanten en ten minste 25% van de groeiplaatsen van de overige Tabel 2 plantensoorten.
- Als dat niet gaat, laat u door een deskundige bepalen of de gunstige staat van instandhouding van de soort in de regio door de ingreep in gevaar komt. Als dit het geval is dan worden zaden of planten onder begeleiding van een deskundige verplaatst naar nabijgelegen geschikte groeiplaatsen²⁹.
- Als dit niet mogelijk is, volgt u een door een deskundige op te stellen plan zoals beschreven in § 7.4 van het Algemeen deel.

Amfibieën (rugstreeppad)

- Op locaties waar de rugstreeppad ontbreekt, maar wel in de omgeving voorkomt, kunt u maatregelen treffen om vestiging van de soort tijdens werkzaamheden te voorkomen. Dit doet u door geen ondiepe plasjes of ander open water te laten ontstaan in de periode 1 maart – 1 augustus.

Vleermuizen

- Als het mogelijk is dat verblijfplaatsen worden verstoord of vernietigd, vraagt u voor de ingreep ontheffing aan.
Een ontheffingsaanvraag is niet nodig als het onderzoek van een deskundige aantoont dat de groep vleermuizen voldoende andere verblijven in haar netwerk tot haar beschikking heeft.

Waterspitsmuis

- U vraagt ontheffing aan voor het uitvoeren van de werkzaamheden, als u (mogelijk) verbodsbepalingen overtreedt.

Vogels

- U voorkomt het verstoren met wezenlijke invloed, beschadigen of vernietigen van nesten van vogels door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige.

---

²⁸ Zie voor de definitie van 'wezenlijke invloed' de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

²⁹ Voor het verplaatsen van beschermde soorten (anders dan ze binnen het werkgebied "uit de weg te zetten") heeft u een ontheffing van art. 13 van de Flora- en faunawet nodig. Ook als u volgens deze gedragscode werkt. U kunt hierover meer informatie vragen bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ.

- Voor het buiten het broedseizoen vernietigen van nestplaatsen en/of de functionele omgeving (zoals foerageergebied) van vogels met een jaarrond beschermd nest (zie bijlage 1 voor overzicht), vraagt u ontheffing aan. Ook als een deskundige heeft verzekerd dat er in de omgeving voldoende alternatieven aanwezig zijn of gerealiseerd kunnen worden, kan er sprake zijn van verstoring en moet u een ontheffing worden aanvragen.
- Als u in de **rode** periode wilt werken, kunt u vestiging van broedvogels proberen te voorkómen door de vegetatie vanaf begin maart (of eerder) kort te maaien of te frezen en het werkgebied dagelijks te betreden. Mochten zich toch broedvogels vestigen, dan vraagt en volgt u het advies van een deskundige.
- Om de vestiging van nesten van oeverwaluwen of ijsvogels in zandhopen in uw werkgebied te voorkomen, dekt u de wanden van de zandhopen, die langer dan twee dagen in de periode van 1 april tot 1 juli onaangeroerd blijven, af of vlakt u deze af (1:1 of vlakker). Als zich in een zandhoop toch een oeverwaluw of ijsvogel vestigt, dient u het nest te sparen totdat het verlaten wordt.
- Zie ook par. 3.4.

17.2 Kappen van bomen

Omschrijving werkzaamheid

Kappen en rooien van bomen, alleenstaand of als onderdeel van lanen, groenstroken, bosplantsoen, bosschages en bossen en het afvoeren van gekapte bomen. Ook het snoeien van bomen, voor zover geen bestendig beheer, valt hieronder.

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van tabel 3 niet kunt voorkomen, moet u ontheffing aanvragen bij het ministerie van EZ.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Broedvogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht: houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Groeiplaatsen van beschermde soorten niet beschadigen tijdens de werkzaamheden.

Vleermuizen: Vraag ontheffing aan.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met “wezenlijke invloed” van nesten. Let vooral op spechtengaten, en nesten en nestholten van uilen en roofvogels want deze zijn jaarrond beschermd. Sommige soorten, zoals bosuil, starten vroeg met broeden (begin februari), anderen gaan lang door (bijv. houtduif en ijsvogel) (zie ook par. 3.4).

Maatregelen in de oranje en rode perioden

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van beschermde planten in het veld.
- U voorkomt aantasting van ten minste 25% van de groeiplaatsen van de aanwezige beschermde soorten planten.
- Als dat niet gaat, laat u door een deskundige bepalen of de gunstige staat van instandhouding van de soort in de regio door de ingreep in gevaar komt. Als dit het geval is dan worden zaden of planten onder begeleiding van een deskundige verplaatst naar nabijgelegen geschikte groeiplaatsen³⁰.

³⁰ Voor het verplaatsen van beschermde soorten (anders dan ze binnen het werkgebied “uit de weg te zetten”) heeft u een ontheffing van art. 13 van de Flora- en faunawet nodig. Ook als u volgens deze

- Als dit niet mogelijk is, volgt u een door een deskundige op te stellen plan zoals beschreven in § 7.4 van het Algemeen deel.
- U versnipperd en verspreidt ter plekke geen hout binnen afstand van 50 m tot de groeiplaats van beschermde soorten, om verrijking, verdichting en verstikking van de bodem te voorkomen.

Vleermuizen

- Voor het kappen van bomen met of in de nabije omgeving van verblijfplaatsen van vleermuizen vraagt u ontheffing aan. Een ontheffingsaanvraag is niet nodig als het onderzoek van een deskundige aantoont dat de groep vleermuizen voldoende andere verblijven in haar netwerk tot haar beschikking heeft.
- Voor het kappen van bomen met of in de nabije omgeving van vaste vliegroutes van vleermuizen vraagt u ontheffing aan.
Een ontheffingsaanvraag is niet nodig als het onderzoek van een deskundige aantoont dat de vaste vliegroute voor de vleermuizen behouden blijft.

Vogels

- U voorkomt het beschadigen, vernietigen of verstoren met “wezenlijke invloed”³¹ van nesten van vogels, door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige.
- U kapt geen bomen met nesten (zie bijlage 1) in de periode dat de betreffende vogelsoorten bezig zijn met nestbouw of eieren of jongen in het nest hebben.
- U controleert in de **rode** periode de te kappen bomen op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Bomen met in gebruik zijnde nesten kapt u pas als de vogels het nest niet meer in gebruik hebben.
- Voor het vernietigen van nestplaatsen en/of de functionele omgeving (zoals foerageergebied) van vogels met een jaarrond beschermd nest (zie bijlage 1), vraagt u altijd ontheffing aan. Ook als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn, kan er sprake zijn van verstoring en moet u ontheffing aanvragen.
- Zie ook par. 3.4.

Uitzonderingen

- Het kan voorkomen dat in verband met noodgevallen of in het belang van de veiligheid kapwerkzaamheden moeten plaatsvinden die niet kunnen worden uitgesteld. Het gaat dan bijvoorbeeld om het opruimen van stormhout of het kappen van iepen met de iepziekte. Zie voor dergelijke gevallen § 7.5. Het is van belang dat er zoveel mogelijk een deskundige wordt ingeschakeld en dat het handelen goed wordt gedocumenteerd. Dan kan achteraf worden vastgesteld dat het om een niet-voorzienbaar noodgeval ging en dat naar omstandigheden naar beste kunnen is gehandeld.

---

gedragscode werkt. U kunt hierover meer informatie vragen bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ.

³¹ Zie voor de definitie van ‘wezenlijke invloed’ de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

17.3 Rooien van struiken, heesters en hoge vegetatie

Omschrijving werkzaamheid

Het rooien van struiken, heesters en hoge (houtige, ruige, kruidige of grazige) vegetatie. Ook het snoeien van struiken, heesters en hoge vegetatie, voor zover geen bestendig beheer, valt hieronder. Deze werkzaamheden worden vaak uitgevoerd in samenhang met grondwerk (zie § 17.1) of met achterstallig onderhoud aan groenvoorzieningen (zie § 17.8).

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van tabel 3 niet kunt voorkomen, moet u ontheffing aanvragen bij het ministerie van EZ.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Broedvogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht: houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Groeiplaatsen van beschermde soorten niet beschadigen tijdens de werkzaamheden.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met "wezenlijke invloed"³² van nesten van broedende vogels (zie ook par. 3.4).

Maatregelen in de oranje en rode perioden

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van beschermde planten in het veld. U voorkomt aantasting van ten minste 50% van de groeiplaatsen van tabel 2 beschermde muurplanten en ten minste 25% van de groeiplaatsen van de overige tabel 2 plantensoorten.
- Als dat niet gaat, laat u door een deskundige bepalen of de gunstige staat van instandhouding van de soort in de regio door de ingreep in gevaar komt. Als dit het geval is dan worden zaden of planten onder begeleiding van een deskundige verplaatst naar nabijgelegen geschikte groeiplaatsen.
- Als dit niet mogelijk is, volgt u een door een deskundige op te stellen plan zoals beschreven in § 7.4 van het Algemeen deel.

³² Zie voor de definitie van 'wezenlijke invloed' de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

- U versnipperd en verspreid ter plekke geen hout binnen afstand van 50 m tot de groeiplaats van beschermde soorten, om verrijking, verdichting en verstikking van de bodem te voorkomen.

Vleermuizen

- De vegetatie kan als foerageergebied of als verbindingsroute tussen foerageergebieden en verblijfplaatsen van belang zijn. U wilt advies in van een deskundige of de te rooien vegetatie essentieel is voor het functioneren van vaste rust- of verblijfplaatsen van vleermuizen. Als bij het rooien van de vegetatie verbodsbepalingen worden overtreden ten opzichte van vleermuizen vraagt u ontheffing aan.
Een ontheffingsaanvraag is niet nodig als het onderzoek van een deskundige aantoont dat de groep vleermuizen voldoende andere verblijven in haar netwerk tot haar beschikking heeft.

Vogels

- U voorkomt het beschadigen, vernietigen of verstoren met “wezenlijke invloed” van nesten van vogels door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige.
- U rooit geen vegetaties met nesten (zie bijlage 1) in de periode dat de betreffende vogelsoorten bezig zijn met nestbouw of eieren of jongen in het nest hebben.
- U controleert in de **rode** periode de te rooien planten op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Planten met in gebruik zijnde nesten rooit u pas als de vogels het nest niet meer in gebruik hebben.
- Voor het vernietigen van nestplaatsen en/of de functionele omgeving (zoals foerageergebied) van vogels met een jaarrond beschermd nest (zie bijlage 1), vraagt u ontheffing aan. Ook als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn, kan er sprake zijn van verstoring en moet u ontheffing aanvragen.
- Zie ook par. 3.4.

17.4 Dempen van wateren

Omschrijving werkzaamheid

Het dempen van (delen van) watergangen (zoals vaarten, sloten, enz.), plassen, poelen en vijvers.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van tabel 3 niet kunt voorkomen, moet u ontheffing aanvragen bij het ministerie van EZ.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Rugstreeppad												
Amfibieën van Tabel 1												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Broedvogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

- Planten:** Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten.
- Vissen:** Bittervoorn is een soort van tabel 3: bij overtreding van verbodsbepalingen moet u ontheffing van de Flora- en faunawet aanvragen. Voorkom schade in het voortplantingsseizoen.
- Amfibieën:** Voorkom het dempen van wateren in de voortplantingsperiode en de winterrustperiode. Voor het dempen van watergangen waarin de rugstreepad zich voortplant heeft u ontheffing nodig.
- Vleermuizen:** Soorten van tabel 3: vleermuizen gebruiken wateren en oevers als foerageergebied en vliegroute.
- Waterspitsmuis:** Bij overtreding van verbodsbepalingen ontheffing aanvragen.
- Broedvogels:** Voorkom vernieling en verstoring met "wezenlijke invloed"³³ van nesten van broedende vogels (zie ook par. 3.4).
- Ongewervelden:** Platte schijfhoren is een soort van tabel 3: bij het dempen of aantasten van wateren dient ontheffing te worden aangevraagd.

Maatregelen in de oranje en rode perioden

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van beschermde planten op de oevers. U voorkomt aantasting van deze groeiplaatsen door vertrapping of berijding.

³³ Zie voor de definitie van 'wezenlijke invloed' de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

Vissen en amfibieën

- Zonder ontheffing dempt u geen wateren, die deel uitmaken van het leefgebied van de bittervoorn.
- Zonder ontheffing dempt u geen wateren, die door de rugstreeppad worden gebruikt als voortplantingswater.

In wateren waarin zich geen beschermde vissen van tabel 3 of rugstreeppad bevinden, hanteert u de hieronder beschreven werkwijze, zolang de watertemperatuur niet lager is dan 4 °C of hoger dan 20 °C³⁴. Bij lagere of hogere temperaturen dempt u helemaal geen wateren die deel uitmaken van het leefgebied van beschermde vissen.

- U damt (delen van) watergangen, die gedempt worden eerst af. Dat is uiteraard onnodig als u een geïsoleerd water in zijn geheel dempt.
- Na het afdammen graaft u een gat van ca. één vierkante meter en ca. 50 cm diepte. Vanuit dit gat pompt of schept u het water leeg tot ca. 20 cm blijft staan. Door het verlagen van de waterstand zal een deel van de in het water aanwezige amfibieën het water verlaten. De vissen en de overige amfibieën zullen zich in het gat verzamelen. Daarna vangt u de in het water aanwezige vissen en amfibieën weg en verplaatst deze naar het dichtstbijzijnde geschikte water.
- U verwijdert de baggerlaag en watervegetatie en spreidt deze op de oever uit. De bagger en vegetatie worden doorzocht op de aanwezigheid van vissen, amfibieën en zoetwatermosselen. De gevonden dieren worden in een emmer verzameld en direct verplaatst naar dichtbij gelegen geschikt water. Zo snel mogelijk na het wegvangen van de dieren dempt u het water. Het dempen van het water moet in aanwezigheid gebeuren van een deskundige die de vissen en amfibieën opspoort, vangt en verplaatst. Vissen worden niet verplaatst naar wateren die visvrij zijn omdat deze van belang kunnen zijn voor bijvoorbeeld amfibieën en andere fauna.

Vleermuizen

- U dempt geen wateren, die een essentieel deel uitmaken van het leefgebied van vleermuizen (in het bijzonder meervleermuis en watervleermuis). Als de watergang essentieel is voor het functioneren van een vaste rust- of verblijfplaats, vraagt u ontheffing aan.
Een ontheffingsaanvraag is niet nodig als het onderzoek van een deskundige aantoon dat de groep vleermuizen voldoende andere verblijven in haar netwerk tot haar beschikking heeft.

Waterspitsmuis

- Zonder ontheffing dempt u geen wateren, die deel uitmaken van het leefgebied van de waterspitsmuis.

---

³⁴ De watertemperatuur is bepalend voor de hoeveelheid zuurstof in het water; hoe hoger de temperatuur, hoe minder zuurstof in het water op kan lossen. Bij een hoge watertemperatuur is de activiteit van vissen hoog, een (tijdelijke) daling van het zuurstofgehalte kan leiden tot sterfte.

Vogels

- U voorkomt het beschadigen, vernietigen of verstoren met “wezenlijke invloed” van nesten van vogels door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige.
- U controleert in de **rode** periode de te dempen wateren en hun oevers op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Wateren of delen daarvan met in gebruik zijnde nesten dempt u pas als de vogels het nest niet meer in gebruik hebben.
- Voor het vernietigen van nestplaatsen en/of de functionele omgeving (zoals foerageergebied) van vogels met een jaarrond beschermd nest (zie bijlage 1), vraagt u ontheffing aan. Ook als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn, kan er sprake zijn van verstoring en moet u ontheffing aanvragen.
- Zie ook par. 3.4.

Ongewervelden

- Zonder ontheffing dempt u geen wateren, die deel uitmaken van het leefgebied van platte schijfhoren.

17.5 Overige werkzaamheden in wateren en aan oevers

Omschrijving werkzaamheid

Het betreft de volgende werkzaamheden:

- Het aanpassen of aanbrengen van beschoeiingen en watergebonden kunstwerken zoals kademuren, dijken, stuwen, duikers, bruggen en steigers.
- Het vergraven van wateren, zoals het verbreden van sloten, kanalen, poelen en vijvers en de aanleg van natuurvriendelijke oevers.
- Het maaien van oever- en waterplantenvegetaties, om de overige werkzaamheden mogelijk te maken;
- Het aan- en afvoeren van materiaal en materieel.
- Groot onderhoud aan kademuren, dijken, stuwen e.d., zoals het opnieuw voegen, zandstralen, afdichten en andere werkzaamheden waarbij de wezenlijke kenmerken van het biotoop en daarmee de voorwaarden voor voorkomen van beschermde soorten worden aangetast.
- Het uitvoeren van achterstallig onderhoud zoals het rigoureuus schonen van wateren, achterstallige baggerwerkzaamheden en het rigoureuus terugdringen van de vegetatie.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van tabel 3 niet kunt voorkomen, moet u ontheffing aanvragen bij het ministerie van EZ.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Rugstreeppad												
Amfibie'n van tabel 1												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Broedvogels												
Ongewervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en die											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

- Planten:** Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten.
- Vissen:** Bittervoorn is een soort van tabel 3: bij overtreding van verbodsbepalingen moet u ontheffing aanvragen.
- Amfibieën:** Voorkom het vergraven van wateren in de voortplantingsperiode en de winterrustperiode. Voor het aantasten van wateren waarin de rugstreeppad zich voortplant heeft u ontheffing nodig.
- Vleermuizen:** Soorten van tabel 3: vleermuizen gebruiken wateren en oevers als foeragegebied en vliegroute.
- Waterspitsmuis:** Bij overtreding van verbodsbepalingen ontheffing aanvragen.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met “wezenlijke invloed”³⁵ van nesten van broedende vogels (zie ook par. 3.4).

Ongewervelden: Platte schijfhoren is een soort van tabel 3: bij overtreding van verbodsbepalingen moet u ontheffing aanvragen.

Maatregelen in de oranje en rode perioden

Planten

- U voorkomt aantasting van groeiplaatsen van soorten van tabel 2. U vraagt een deskundige de groeiplaatsen in het veld te markeren en houdt afstand.
- Als het onvermijdelijk is dat beschermde muurplanten van tabel 2 worden aangetast, behoudt u minimaal 50% van de groeiplaatsen of u verplaatst minimaal 50% van de muurplanten onder leiding van een deskundige naar een geschikte groeiplaats in de directe nabijheid. U kunt ze ook tijdelijk in een geschikt depot plaatsen en na de werkzaamheden terugplaatsen³⁶.
- Als het onvermijdelijk is dat overige soorten van tabel 2 (dus niet-muurplanten) worden aangetast, behoudt u minimaal 25% van de groeiplaatsen of u verplaatst minimaal 25% van de planten onder leiding van een deskundige naar een geschikte groeiplaats in de directe nabijheid. U kunt ze ook tijdelijk in een geschikt depot plaatsen en na de werkzaamheden terugplaatsen.
- U voorkomt dat groeiplaatsen van beschermde soorten worden vernield door vertrapping of door het rijden met materieel.

Toelichting Muurplanten groeien vaak langzaam en zijn in ons land in relatief grote mate afhankelijk van de stedelijke omgeving. Daarom is extra zorgvuldigheid voor deze soorten op zijn plaats.

Vissen en amfibieën

- Als door de ingreep verbodsbepalingen ten opzichte van de bittervoorn of de rugstreeppad worden overtreden (bijvoorbeeld het vernietigen van leefgebied door het vergraven van een watergang) vraagt u een ontheffing aan.
- U voorkomt aantasting van de oever en de onderwatervegetatie in de maanden maart tot en met juli in watergangen waarin de kleine modderkruiper en/of de gibel voorkomt.
- U voorkomt aantasting van stortstenen oevers in de maanden maart tot en met juli in watergangen waarin de rivierdonderpad voorkomt.
- Als waterplanten op de oever terechtkomen zet u deze direct terug.
- U zet vissen, amfibieën en zoetwatermosselen, die op de kant terechtkomen, direct terug.
- Voor het aanbrengen van stortstenen of andere oeververdediging in het natte profiel verjaagt u aanwezige exemplaren door beroering van het water en aanwezig bodemmateriaal.

---

³⁵ Zie voor de definitie van ‘wezenlijke invloed’ de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

³⁶ Voor het verplaatsen en in depot houden van beschermde soorten heeft u een ontheffing van art. 13 van de Flora- en faunawet nodig. Ook als u volgens deze gedragscode werkt. U kunt hierover meer informatie vragen bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ.

Vleermuizen

- U voert geen werkzaamheden uit aan wateren, die een essentieel deel uitmaken van het leefgebied van vleermuizen (in het bijzonder meervleermuis en watervleermuis), als de werkzaamheden het functioneren van een vaste rust- of verblijfplaats kunnen bemoeilijken. Dat kan bijvoorbeeld optreden bij verstoring door licht en geluid. In dat geval vraagt u ontheffing aan. Een ontheffingsaanvraag is niet nodig als het onderzoek van een deskundige aantoonbaar dat de groep vleermuizen voldoende andere verblijven in haar netwerk tot haar beschikking heeft.

Waterspitsmuis

- Zonder ontheffing voert u in het leefgebied van de waterspitsmuis geen werkzaamheden uit waardoor verbodsbepalingen worden overtreden.

Vogels

- U voorkomt het beschadigen, vernietigen of verstoren met “wezenlijke invloed” van nesten van vogels door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige.
- U controleert in de **rode** periode wateren en oevers op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. U voert de werkzaamheden pas uit als de vogels het nest niet meer in gebruik hebben.
- Voor het vernietigen van nestplaatsen en/of de functionele omgeving (zoals foerageergebied) van vogels met een jaarrond beschermd nest (zie bijlage 1), vraagt u ontheffing aan. Ook als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn, kan er sprake zijn van verstoring en moet u ontheffing aanvragen.
- Zie ook par. 3.4.

Ongewervelden

- In wateren waarin platte schijfhorens voorkomen, zorgt u dat de ondergedoken watervegetatie niet wordt aangetast of op de kant terechtkomt. Als dit onvermijdelijk is, vraagt u voor de ingreep ontheffing aan.

17.6 Sloop, renovatie en achterstallig onderhoud van bouwwerken

Omschrijving werkzaamheid

Het (deels) slopen, renoveren en uitvoeren van achterstallig onderhoud van bouwwerken. Onder bouwwerken vallen onder andere woonhuizen, kerken, kantoorpanden, bedrijfsgebouwen, gemalen en bunkers maar ook overige bouwwerken.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van tabel 3 niet kunt voorkomen, moet u ontheffing aanvragen bij het ministerie van EZ.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Broedvogels												
Ongezwervelden												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

- Planten: Groeiplaatsen van beschermde soorten sparen.
- Vleermuizen: Laat het bouwwerk tijdig onderzoeken op verblijfplaatsen. Ontheffing kan nodig zijn als verblijfplaatsen aanwezig zijn.
- Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met "wezenlijke invloed"³⁷ van nesten van broedende vogels en van vogels met een jaarrond beschermde nestplaats (zie ook par. 3.4).

Maatregelen in de oranje en rode perioden

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van beschermde planten in het veld. U voorkomt aantasting van ten minste 50% van de groeiplaatsen van tabel 2 beschermde muurplanten en ten minste 25% van de groeiplaatsen van de overige Tabel 2 plantensoorten.
- U voorkomt aantasting van groeiplaatsen van soorten van tabel 2. U vraagt een deskundige de groeiplaatsen in het veld te markeren en houdt afstand.

³⁷ Zie voor de definitie van 'wezenlijke invloed' de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

- Als het onvermijdelijk is dat beschermde muurplanten van tabel 2 worden aangetast, behoudt u ten minste 50% van de groeiplaatsen of u verplaatst ten minste 50% van de muurplanten onder leiding van een deskundige naar een geschikte groeiplaats in de directe nabijheid. U kunt ze ook tijdelijk in een geschikt depot plaatsen en na de werkzaamheden terugplaatsen³⁸.
- Als dat niet gaat, laat u door een deskundige bepalen of de gunstige staat van instandhouding van de soort in de regio door de ingreep in gevaar komt. Als dit het geval is dan worden zaden of planten onder begeleiding van een deskundige verplaatst naar nabijgelegen geschikte groeiplaatsen.
- Als dit niet mogelijk is, volgt u een door een deskundige op te stellen plan zoals beschreven in § 7.4 van het Algemeen deel.

Toelichting Muurplanten groeien vaak langzaam en zijn in ons land in relatief grote mate afhankelijk van de stedelijke omgeving. Daarom is extra zorgvuldigheid voor deze soorten op zijn plaats.

Vleermuizen

- U laat tijdig deskundig onderzoek uitvoeren en vraagt zo nodig ontheffing aan. Als u een verblijfplaats van vleermuizen aantreft, moet u een ontheffing aanvragen

Vogels

- U controleert in de **rode** periode te slopen bouwwerken en omringende vegetatie op de aanwezigheid van in gebruik zijnde nesten. Bouwwerken met in gebruik zijnde nesten sloop u pas als de vogels het nest niet meer in gebruik hebben.
- U voorkomt het beschadigen, vernietigen of verstoren met “wezenlijke invloed” van nesten van vogels door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige.
- U sloop geen bouwwerken met nesten die jaarrond beschermd zijn (zie bijlage 1) in de periode dat de betreffende vogelsoorten bezig zijn met nestbouw of eieren of jongen in het nest hebben.
- Voor het vernietigen van nestplaatsen en/of de functionele omgeving (zoals foerageergebied) van vogels met een jaarrond beschermd nest (zie bijlage 1), vraagt u ontheffing aan. Ook als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn, kan er sprake zijn van verstoring en moet u ontheffing aanvragen.
- Zie ook par. 3.4.

---

³⁸ Voor het verplaatsen en in depot houden van beschermde soorten heeft u een ontheffing van art. 13 van de Flora- en faunawet nodig. Ook als u volgens deze gedragscode werkt. U kunt hierover meer informatie vragen bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ.

17.7 Plaatsen hekken, rasters en roosters

Omschrijving werkzaamheid

Plaatsen van hekken, rasters en (vee- of wild-) roosters.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van tabel 3 niet kunt voorkomen, moet u ontheffing aanvragen bij het ministerie van EZ.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Broedvogels												
Ongezwervelden												
	Zorgplicht: houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

- Planten: Voorkom beschadiging groeiplaatsen.
- Amfibieën: Voorkom ongewenste barrièrewerking voor amfibieën van tabel 1.
- Zoogdieren: Voorkom ongewenste barrièrewerking voor zoogdieren van tabel 1.
- Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met "wezenlijke invloed"³⁹ van nesten van broedende vogels (zie ook par. 3.4).

Maatregelen in de oranje periode

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van beschermde planten in het veld. U voorkomt aantasting van de groeiplaatsen.
- Als dat gezien de uitvoering van het werk niet mogelijk is verplaatst u de planten onder leiding van een deskundige enkele meters, zodanig dat de werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd en de planten op een duurzaam geschikte plaats komen te staan.

Amfibieën

- Bij het plaatsen van veeroosters treft u voorzieningen zodanig dat amfibieën die in putten of ondiepten vallen daar op eigen kracht weer uit kunnen komen (bijvoorbeeld loopgootjes of trapjes).

³⁹ Zie voor de definitie van 'wezenlijke invloed' de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

Zoogdieren

- Bij de plaats van hekken en rasters die niet passeerbaar zijn voor dieren houdt u rekening met verblijfplaatsen van zoogdieren: werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd zolang er geen sprake is van ongewenste toenemende barrièrewerking voor de dieren.

Vogels

- U voorkomt het beschadigen, vernietigen of verstoren met “wezenlijke invloed” van nesten van vogels door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige (zie ook par. 3.4).

17.8 Achterstallig onderhoud aan groenstroken

Omschrijving werkzaamheid

Werkzaamheden aan groenvoorzieningen, bosplantsoen en weiden, die erop gericht zijn om de bestaande situatie drastisch te veranderen. Bijvoorbeeld terugsnoeien van bomen en struiken, dunnen van houtige opstanden, afzetten van wilgenopslag, maaien van doorgeschoten grassen en kruiden.

Het gaat hierbij om ingrijpende, niet-cyclische beheermaatregelen, die plaatselijk het biotoop sterk wijzigen. Om die reden valt dit (achterstallig) onderhoud niet onder “bestendig beheer en onderhoud”.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van tabel 3 niet kunt voorkomen, moet u ontheffing aanvragen bij het ministerie van EZ.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Amfibieën												
Vleermuizen												
Waterspitsmuis												
Broedvogels												
Ongezwervelden												
	Zorgplicht: houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

- Planten: Voorkom vernieling van groeiplaatsen van beschermde planten.
- Vleermuizen: Let op verblijfplaatsen in bomen. Als deze aanwezig zijn kan ontheffing voor de ingreep vereist zijn.
- Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met “wezenlijke invloed”⁴⁰ van nesten van broedende vogels (zie ook par. 3.4).

Maatregelen in de oranje en rode perioden

Planten

- Een deskundige markeert de groeiplaatsen van beschermde planten in het veld. U voorkomt aantasting van ten minste 25% van de groeiplaatsen van tabel 2 soorten.
- Als dat niet gaat, laat u door een deskundige bepalen of de gunstige staat van instandhouding van de soort in de regio door de ingreep in gevaar komt. Als dit

⁴⁰ Zie voor de definitie van ‘wezenlijke invloed’ de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

het geval is dan worden zaden of planten onder begeleiding van een deskundige verplaatst naar nabijgelegen geschikte groeiplaatsen⁴¹.

- Als dit niet mogelijk is, volgt u een door een deskundige op te stellen plan zoals beschreven in § 7.4 van het Algemeen deel.

Vleermuizen

- U vraagt advies van een deskundige hoe u kunt voorkomen dat verblijfplaatsen van vleermuizen worden beschadigd of verstoord en/of dat essentiële delen van hun leefgebied worden aangetast.
- Als het onmogelijk is dit te voorkomen, vraagt u ontheffing aan. Een ontheffingsaanvraag is niet nodig als het onderzoek van een deskundige aantoont dat de groep vleermuizen voldoende andere verblijven in haar netwerk tot haar beschikking heeft.

Vogels

- U voorkomt het beschadigen, vernietigen of verstoren met “wezenlijke invloed” van nesten van vogels door bij de werkzaamheden voldoende afstand te houden van in gebruik zijnde nesten. U vraagt en volgt hiervoor het advies van een deskundige.
- Voor het vernietigen van nestplaatsen en/of de functionele omgeving (zoals foerageergebied) van vogels met een jaarrond beschermd nest (zie bijlage 1), vraagt u ontheffing aan. Ook als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn, kan er sprake zijn van verstoring en moet u ontheffing aanvragen.
- Om de vestiging van nesten van oeverwaluwen of ijsvogels in zandhopen in uw werkgebied te voorkomen, dekt u de wanden van de zandhopen - die langer dan twee dagen in de periode van 1 april tot 1 juli onaangeroerd blijven - af of vlakkt u deze af (1:1 of vlakker). Als zich in een zandhoop toch een oeverwaluw of ijsvogel vestigt, dient u het nest te sparen totdat het verlaten wordt.
- Zie ook par. 3.4.

---

⁴¹ Voor het verplaatsen van beschermde soorten (anders dan ze binnen het werkgebied “uit de weg te zetten”) heeft u een ontheffing van art. 13 van de Flora- en faunawet nodig. Ook als u volgens deze gedragscode werkt. U kunt hierover meer informatie vragen bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) van het ministerie van EZ.

17.9 Beheer van braakliggende terreinen

Omschrijving werkzaamheid

Braakliggende terreinen zijn terreinen waar, in afwachting van een definitieve inrichting, een jaar of langer geen werkzaamheden worden uitgevoerd. Het beheer is zeer extensief, bijvoorbeeld maaien en/of frezen met een frequentie van één maal in de één tot vijf jaar.

De soortenrijkdom van dergelijke terreinen kan in Zoetermeer zeer hoog zijn. In Zoetermeer komen geen beschermde soorten voor die afhankelijk zijn van dergelijke terreinen, maar er zijn wel (beschermde) soorten die van dergelijke terreinen kunnen profiteren. Naast de rugstreepad zijn dat vooral broedvogels en enkele soorten orchideeën.

Kalender

Als beschermde soorten van soortgroepen uit onderstaande kalender in het werkgebied aanwezig zijn, moet u aanvullende gedragsregels volgen. Als u schade aan soorten van tabel 3 niet kunt voorkomen, moet u ontheffing aanvragen bij het ministerie van EZ.

Periode	Januari	Februari	Maart	April	Mei	Juni	Juli	Augustus	September	Oktober	November	December
Soorten												
Planten												
Vissen												
Rugstreepad												
Vleermuis												
Waterspitsmuis												
Broedvogels												
Ongezwommen												
Ongezwommen												
	Zorgplicht; houd rekening met ongewoon vroege of late planten en dieren											
	Uitvoeren met maatregelen											
	Niet uitvoeren, tenzij noodzakelijk, toepassen strikte maatregelen											

Aandachtspunten

Planten: Geef de planten de kans zich uit te zaaien.

Amfibieën: De rugstreepad kan in dergelijke terreinen opduiken. Voorkom het vernietigen van wateren met eieren of juvenielen.

Broedvogels: Voorkom vernieling en verstoring met "wezenlijke invloed"⁴² van nesten van broedende vogels (zie ook par. 3.4).

Maatregelen in de oranje en rode perioden

Planten

- U voert geen werkzaamheden uit in de periode 1 april tot 15 augustus.
- U maait in de periode 15 augustus – 1 oktober.
- U laat het maaisel minimaal twee en maximaal vijf werkdagen liggen om zaadval mogelijk te maken en voert het maaisel daarna af.

⁴² Zie voor de definitie van 'wezenlijke invloed' de begrippenlijst in hoofdstuk 9 van het Algemeen deel.

Amfibieën (rugstreepad)

- U vraagt een deskundige advies hoe u de werkzaamheden kunt uitvoeren zonder voortplantingsplaatsen of overwinteringsplaatsen van rugstreepad te verstoren of te vernietigen.
- Als dat onmogelijk is vraagt u ontheffing aan.

Vogels

- U voert geen werkzaamheden uit in de periode 15 maart tot 15 augustus.
- Voor het vernietigen van nestplaatsen en/of de functionele omgeving (zoals foerageergebied) van vogels met een jaarrond beschermd nest (zie bijlage 1) buiten de periode waarin wordt gebroed, moet u ontheffing aanvragen. Ook als een deskundige heeft verzekerd dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn, kan er sprake zijn van verstoring en moet u ontheffing aanvragen.
- Om de vestiging van nesten van oeverwaluwen of ijsvogels in zandhopen in uw werkgebied te voorkomen, dekt u de wanden van de zandhopen - die langer dan twee dagen in de periode van 1 april tot 1 juli onaangeroerd blijven - af of vlakt u deze af (1:1 of vlakker). Als zich in een zandhoop toch een oeverwaluw of ijsvogel vestigt, dient u het nest te sparen totdat het verlaten wordt.
- Zie ook par. 3.4.

Bijlagen

Bijlage 1

Lijst beschermde soorten Zoetermeer

Deze lijst omvat de wettelijk beschermde planten- en diersoorten die (mogelijk) in Zoetermeer voorkomen. Deze lijst is tot stand gekomen in overleg met de (oud)-stadsecoloog van de gemeente Zoetermeer, dhr. J. Vos. Als basis is gehanteerd het rapport Beschermde en bedreigde flora en fauna – gemeente Zoetermeer (Bakker *et al.*, 2007). Voor vogels is gebruik gemaakt van de Rode Lijst van de vogels van Zoetermeer (Van der Tol, 2006).

Niet alle (mogelijk) voorkomende inheemse broedvogels zijn in de lijst opgenomen, maar slechts diegene waarvan de nesten ook buiten het broedseizoen bescherming behoeven en broedvogels van de (Nederlandse) Rode lijst. Dit laat onverlet dat alle broedende vogels strikt beschermd zijn!

Tabel 1 soorten

Voor deze soorten geldt een algemene vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Met (RI) zijn soorten aangeduid die ook op de Rode lijst staan en in Zoetermeer bij bestendig beheer en onderhoud worden behandeld als tabel 2 soorten (zie ook bijlage 2)

Nederlandse naam	wetenschappelijke naam
<i>hogere planten</i>	
Aardaker	<i>Lathyrus tuberosus</i>
Akkerklokje	<i>Campanula rapunculoides</i>
Brede wespenorchis	<i>Epipactis helleborine</i>
Breed klokje	<i>Campanula latifolia</i>
Dotterbloem	<i>Caltha palustris</i>
Gewone vogelmelk	<i>Ornithogalum umbellatum</i>
Grasklokje	<i>Campanula rotundifolia</i>
Grote kaardenbol	<i>Dipsacus fullonum</i>
Kleine maagdenpalm	<i>Vinca minor</i>
Knikkende vogelmelk	<i>Ornithogalum nutans</i>
Slanke sleutelbloem	<i>Primula elatior</i>
Zwanenbloem	<i>Butomus umbellatus</i>
<i>Amfibieën</i>	
Bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>
Gewone pad	<i>Bufo bufo</i>
Kleine watersalamander	<i>Triturus vulgaris</i>
Meerkikker	<i>Rana ridibunda</i>
Middelste groene kikker	<i>Rane klepton esculenta</i>
<i>Zoogdieren</i>	
Aardmuis	<i>Microtus agrestis</i>
Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>
Bunzing (RI)	<i>Mustela putorius</i>
Dwergmuis	<i>Micromys minutus</i>
Dwergspitsmuis	<i>Sorex minutus</i>
Egel	<i>Erinaceus europeus</i>
Gewone bosspitsmuis	<i>Sorex araneus</i>
Haas	<i>Lepus europeus</i>
Hermelijn (RI)	<i>Mustela erminea</i>
Huisspitsmuis	<i>Crocidura russula</i>
Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>
Mol	<i>Talpa europea</i>
Ree	<i>Capreolus capreolus</i>
Rosse woelmuis	<i>Clethrionomys glareolus</i>
Veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>
Vos	<i>Vulpes vulpes</i>
Wezel (RI)	<i>Mustela nivalis</i>
Woelrat	<i>Arvicola terrestris</i>
<i>Weekdieren</i>	
Wijngaardslak	<i>Helix pomatia</i>

Tabel 2 soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, als aantoonbaar wordt gewerkt volgens een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
<i>hogere planten</i>	
Bijenorchis	<i>Ophrys apifera</i>
Blaasvaren	<i>Cystopteris fragilis</i>
Brede orchis	<i>Dactylorhiza majalis subsp. majalis</i>
Daslook	<i>Allium ursinum</i>
Gele helmbloem	<i>Pseudofumaria lutea</i>
Gevlekte orchis	<i>Dactylorhiza maculata</i>
Grote keverorchis	<i>Neottia (Listera) ovata</i>
Gulden sleutelbloem	<i>Primula veris</i>
Honskruid	<i>Anacamptis pyramidalis</i>
Klein glaskruid	<i>Parietaria judaica</i>
Moeraswespenorchis	<i>Epipactis palustris</i>
Muurbloem	<i>Erysimum cheiri</i>
Kluwenklokje	<i>Campanula glomerata</i>
Lange ereprijs	<i>Veronica longifolia</i>
Prachtklokje	<i>Campanula persicifolia</i>
Rapunzelklokje	<i>Campanula rapunculus</i>
Rietorchis	<i>Dactylorhiza majalis subsp. praetermissa</i>
Ruig klokje	<i>Campanula trachelium</i>
Schubvaren	<i>Ceterach officinarum</i>
Steenbreekvaren	<i>Asplenium trichomanes</i>
Stengelloze sleutelbloem	<i>Primula vulgaris</i>
Stijf hardgras	<i>Catapodium rigidum</i>
Tongvaren	<i>Asplenium scolopendrium</i>
Veldsalie	<i>Salvia pratensis</i>
Vleeskleurige orchis	<i>Dactylorhiza incarnata</i>
Waterdrieblad	<i>Menyanthes trifoliata</i>
Weideklokje	<i>Campanula patula</i>
Wilde herfsttijloos	<i>Colchicum autumnale</i>
Wilde kievitsbloem	<i>Fritillaria meleagris</i>
Wilde marjolein	<i>Origanum vulgare</i>
Zomerklokje	<i>Leucojum aestivum</i>
Zwartsteel	<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>
<i>vissen</i>	
Giebel	<i>Carassius gibelio</i>
Kleine modderkruiper	<i>Cobitis taenia</i>
Rivierdonderpad	<i>Cottus gobio</i>

Tabel 3 soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud, als aantoonbaar wordt gewerkt volgens een door de minister van EZ goedgekeurde gedragscode. Voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting geldt géén vrijstelling.

Alle onderstaande soorten zijn, met uitzondering van de waterspitsmuis, ook opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn.

Nederlandse naam	<i>Wetenschappelijke naam</i>
<i>vissen</i>	
Bittervoorn	<i>Rhodeus sericeus</i>
<i>amfibieën</i>	
Rugstreepad	<i>Bufo calamita</i>
<i>zoogdieren</i>	
Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>
Gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i>
Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>
Meervleermuis	<i>Myotis dasycneme</i>
Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>
Ruige (of Nathusius') dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusius</i>
Tweekleurige vleermuis	<i>Vespertilio murinus</i>
Waterspitsmuis	<i>Neomys fodiens</i>
Watervleermuis	<i>Myotis daubentonii</i>
<i>weekdieren</i>	
Platte schijfhoren	<i>Anisus vorticulus</i>

Broedvogelsoorten

Voor alle inheemse broedvogels geldt een vrijstelling voor werkzaamheden in het kader van bestendig beheer en onderhoud, als aantoonbaar wordt gewerkt volgens een door (de staatssecretaris van) het ministerie van EZ goedgekeurde gedragscode. Ingrepen bij in gebruik zijnde nestplaatsen vinden alleen plaats als er geen eieren of jongen in het nest zijn. Voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting geldt geen vrijstelling.

1. Soorten met een jaarrond beschermde nestplaats

De nesten van onderstaande vogelsoorten zijn jaarrond beschermd, omdat de vogels het hele jaar van het nest gebruikmaken, jaarlijks naar hetzelfde nest terugkeren en/of in kolonies broeden. Met (RI) zijn soorten aangeduid die (ook) op de Rode lijst staan.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
Boomvalk (RI)	<i>Falco subbuteo</i>
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>
Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>
Grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>
Huismus	<i>Passer domesticus</i>
Kerkuil (RI)	<i>Tyto alba</i>
Ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>
Ransuil (RI)	<i>Asio otus</i>
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>
Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>
Steenuil (RI)	<i>Athene noctua</i>

2. Soorten met een mogelijk jaarrond beschermd nest

De onderstaande vogelsoorten hebben volgens het ministerie van EZ alleen in sommige gevallen een jaarrond beschermd nest. Dit is het geval als er, naar het oordeel van een deskundige, zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden zijn die rechtvaardigen dat het nest jaarrond beschermd is. Wanneer deze situatie zich voordoet, worden deze nesten in deze gedragscode op dezelfde wijze behandeld als nesten die jaarrond beschermd zijn. Met (RI) zijn soorten aangeduid die (ook) op de Rode lijst staan.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
Blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>
Boerenzwaluw (RI)	<i>Hirundo rustica</i>
Bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>
Boomklever	<i>Sitta europaeus</i>
Boomkruiper	<i>Brachydinges certhia</i>
Bosuil	<i>Strix aluco</i>
Ekster	<i>Pica pica</i>
Glanskop	<i>Parus palustris</i>
Grauwe vliegenvanger (RI)	<i>Muscicapa striata</i>
Groene specht (RI)	<i>Picus virides</i>
Grote bonte specht	<i>Picus major</i>
Huiszwaluw (RI)	<i>Delichon urbica</i>
Koolmees	<i>Parus major</i>
Oeverzwaluw	<i>Riparia riparia</i>

Pimpelmees	<i>Parus</i>
Spreeuw	<i>Starus vulgaris</i>
Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>
IJsvogel	<i>Ildico alba</i>
Zwarte kraai	<i>Corvus corvus</i>
Zwarte roodstaart	<i>Phoenirucus ochruros</i>

3. Overige soorten van de Rode lijst (2004)

Voor zover niet al opgenomen in de bovenstaande tabellen, kunnen de volgende soorten vogels van de Rode lijst in Zoetermeer worden aangetroffen.

Nederlandse naam	<i>Wetenschappelijke naam</i>
Gele kwikstaart	<i>Motacilla flava</i>
Graspieper	<i>Anthus pratensis</i>
Grutto	<i>Limosa limosa</i>
Kneu	<i>Carduelis cannabina</i>
Koekoek	<i>Cuculus canorus</i>
Nachtegaal	<i>Luscinia megarynchos</i>
Patrijs	<i>Perdix perdix</i>
Ringmus	<i>Passer montanus</i>
Slobeend	<i>Anas clyptea</i>
Snor	<i>Locustella luscinioides</i>
Spotvogel	<i>Hipolais icterina</i>
Tureluur	<i>Tringa totanus</i>
Veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>
Visdief	<i>Sterna hirundo</i>
Wielewaal	<i>Oriolus oriolus</i>
Zomertaling	<i>Anas querquedula</i>
Zomertortel	<i>Streptopelia turtur</i>

Bijlage 2

Lijst overige - in Zoetermeer te beschermen - Rode lijstsoorten

Bij de toepassing van deze gedragscode wordt bijzondere aandacht besteed aan de volgende - niet wettelijk beschermde - Rode lijstsoorten. Bij bestendig beheer en onderhoud worden deze soorten behandeld als tabel 2 soorten.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
Vaatplanten	
Akkerandoorn	<i>Stachys arvensis</i>
Bevertjes	<i>Briza media</i>
Bosaardbei	<i>Fragaria vesca</i>
Duits viltkruid	<i>Filago vulgaris</i>
Dwergviltkruid	<i>Filago minima</i>
Echte karwij	<i>Carum carvi</i>
Goudhaver	<i>Trisetum flavescens</i>
Harige ratelaar	<i>Rhinantus alectorolophus</i>
Kamgras	<i>Cynosurus cristatus</i>
Kleine wolfsmelk	<i>Euphorbia exigua</i>
Klimopbremraap	<i>Orobancha hederea</i>
Stijve wolfsmelk	<i>Euphorbia stricta</i>
Trosdravik	<i>Bromus racemosus</i>
Valse kamille	<i>Anthemis arvensis</i>
Veldgerst	<i>Hordeum secalinum</i>
Welriekende agrimonie	<i>Agrimonia procera</i>
Dagvlinders	
Bruin blauwtje	<i>Plebeius agrestis</i>
Libellen	
Glassnijder	<i>Brachytron pratense</i>
Vroege glazenmaker	<i>Aeshna isoceles</i>
Sprinkhanen en krekels	
Sikkelsprinkhaan	<i>Phaneroptera falcata</i>
Veenmol	<i>Gryllotalpa gryllotalpa</i>
Vissen	
Kroeskarper	<i>Carassius carassius</i>
Paling	<i>Anguilla anguilla</i>
Vetje	<i>Leucaspis delineatus</i>
Zoogdieren	
Bunzing	<i>Mustela putorius</i>
Hermelijn	<i>Mustela erminea</i>
Wezel	<i>Mustela nivalis</i>

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

> Retouradres Postbus 19530 2500 CM Den Haag

Gemeente Zoetemeer
Afdeling Stadsbeheer
Mr. Ing. P.J. de Visser
Markt 10
2711 CZ ZOETEMEER

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**
Postbus 19530
2500 CM Den Haag
mijn.rvo.nl
T 088 042 42 42
F 070 378 61 39
ffwet@rvo.nl

Onze referentie
RVO/2015/320

Datum 3 juli 2015
Betreft Goedkeuringsbesluit
Gedragscode Flora- en faunawet gemeente Zoetemeer 2015

Bijlagen
1

Geachte heer De Visser,

Naar aanleiding van uw brief van 13 april 2015 waarin u mij, in het kader van de Flora- en faunawet, de '*Gedragscode Gemeente Zoetemeer 2015*' aanbiedt met het verzoek deze goed te keuren, deel ik u het volgende mee.

Hierbij ontvangt u het goedkeuringsbesluit voor de door u opgestelde gedragscode.

Dit goedkeuringsbesluit dient als bijlage aan de gedragscode te worden toegevoegd.

Zienswijzen

Het ontwerp van deze beschikking heeft vanaf 11 mei 2015 gedurende zes weken ter inzage gelegen. Op het ontwerp-goedkeuringsbesluit zijn in het kader van de uniforme voorbereidingsprocedure van de Algemene Wet Bestuursrecht geen zienswijzen ingebracht. Er is voor mij derhalve geen aanleiding om goedkeuring aan de gedragscode te onthouden, noch om het definitieve goedkeuringsbesluit op enige wijze aan te passen.

Wettelijk kader

Beschermde soorten

De plantensoorten waarvoor de gedragscode is opgesteld zijn beschermde inheemse plantensoorten als bedoeld in artikel 3, lid 1, van de Flora- en faunawet. De diersoorten waarvoor de gedragscode is opgesteld zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1 en 2, van de Flora- en faunawet.

Verbodsbepalingen

In artikel 8 van de Flora- en faunawet zijn de verboden ten aanzien van inheemse plantensoorten opgenomen. In de artikelen 9 tot en met 12 van de Flora- en faunawet staan de verboden ten aanzien van inheems diersoorten genoemd.

Vrijstelling

Op grond van artikel 75, lid 1, van de Flora- en faunawet kan bij of krachtens een algemene maatregel van bestuur onder andere vrijstelling worden verleend van de verboden bedoeld in de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet.

Vrijstelling op basis van een gedragscode

Op grond van artikel 16b, lid 1, sub a en d, van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet (hierna te noemen: het Besluit) gelden de verboden, bedoeld in de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet niet bij de uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer of onderhoud van infrastructuur en in het kader van natuurbeheer; en de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting, mits de werkzaamheden plaatsvinden overeenkomstig een door de Staatssecretaris¹ van Economische Zaken goedgekeurde gedragscode.

Uitzondering(en) op de vrijstelling op basis van de gedragscode

Op grond van artikel 16b, lid 4, van het Besluit geldt de vrijstelling voor de verboden bedoeld in de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet niet voor beschermde soorten genoemd in bijlage IV van de Habitatrictlijn, vogels en bijlage 1 van het Besluit, indien er werkzaamheden uitgevoerd worden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Goedkeuring gedragscode

Een gedragscode wordt conform artikel 16c, lid 1, van het Besluit slechts goedgekeurd indien hierin een wijze van uitvoering van werkzaamheden is beschreven, waarmee afdoende gewaarborgd is dat ten aanzien van beschermde soorten:

- a) geen benutting of economisch gewin plaatsvindt;
- b) zorgvuldig wordt gehandeld.

Zorgvuldig handelen houdt in dat van de in de gedragscode beschreven werkzaamheden geen wezenlijke invloed uitgaat op beschermde soorten en voorafgaand en tijdens de werkzaamheden in redelijkheid alles wordt verricht of gelaten om schade aan beschermde diersoorten te voorkomen.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
3 Juli 2015

Onze referentie
RVO/2015/320

¹ Krachtens de wettekst is de Minister bevoegd tot het goedkeuren van een gedragscode op grond van artikel 16b Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (Stb. 2000, 525), laatstelijk gewijzigd Stb. 2012, 615. Op basis van de portefeuillevelding tussen de Minister van EZ en de Staatssecretaris van EZ is deze bevoegdheid belegd bij de Staatssecretaris.

Overwegingen

Reikwijdte van de gedragscode

Soorten

In hoofdstuk 3 van de gedragscode wordt de reikwijdte ervan vastgesteld: voor wat betreft 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' tabel 2-soorten en voor wat betreft 'bestendig beheer en onderhoud' tabel 2-soorten, tabel 3-soorten en vogels.

Werkzaamheden

In hoofdstuk 10 van de gedragscode wordt een aantal werkzaamheden genoemd die onder 'bestendig beheer en onderhoud' verstaan dienen te worden. Mits het hierbij gaat om werkzaamheden die steeds gericht zijn op behoud van de bestaande situatie zijn deze werkzaamheden naar mijn oordeel te vatten onder bestendig beheer of onderhoud aan infrastructuur en in het kader van natuurbeheer in artikel 16b, lid 1, onder a, van het Besluit.

In hoofdstuk 14 van de gedragscode wordt een aantal werkzaamheden genoemd die onder 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' verstaan dienen te worden. Bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting betreft het ingrijpende veranderingen die leiden tot een functieverandering of uiterlijke verandering van het gebied. De in dit hoofdstuk beschreven werkzaamheden zijn naar mijn oordeel te vatten onder ruimtelijke ontwikkeling en inrichting in artikel 16b, lid 1, onder d, van het Besluit.

Soorten genoemd in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn² en de Vogelrichtlijn³

De vrijstelling van de verbodsbepalingen ten aanzien van de uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer of onderhoud van infrastructuur en in het kader van natuurbeheer wordt voor soorten genoemd in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn alleen verleend op grond van de belangen 'bescherming van flora en fauna' en 'de openbare veiligheid'⁴.

Beoordeling belangen

Mede dankzij het bestendig beheer en onderhoud komen zoveel vogelsoorten voor in de gemeente Zoetermeer. Het Zoetermeers bestendig beheer en onderhoud van de openbare ruimte heeft een grote diversiteit aan in het wild levende planten en dieren opgeleverd. Om die reden is er destijds voor gekozen om dit natuurgericht beheer vast te leggen en verder uit te werken in een gedragscode. Het bestendig beheer en onderhoud van de openbare ruimte richt zich mede op het veilig en functioneel houden van infrastructuur; het veilig en functioneel houden van waterkeringen en waterwerken; het veilig en functioneel houden van sport- en recreatieterreinen; en peilbeheer.

Naar mijn oordeel passen de genoemde werkzaamheden afwijkingsgronden genoemd in artikel 16 van de Habitatrichtlijn alsmede binnen de afwijkingsgronden genoemd in artikel 9 van de Vogelrichtlijn.

---

² Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.

³ Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand.

⁴ Nota van toelichting bij Stb 2004, 501.

De in de *Gedragscode Gemeente Zoetermeer 2015* genoemde werkzaamheden ten aanzien de uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig beheer of onderhoud van infrastructuur en in het kader van natuurbeheer kan worden uitgevoerd ter bescherming van wilde flora en fauna en de instandhouding van natuurlijke habitats en in het belang van de volksgezondheid en de openbare veiligheid.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
3 juli 2015

Onze referentie
RVO/2015/320

Op grond hiervan bieden zowel de Habitatrichtlijn als de Vogelrichtlijn naar mijn mening ruimte om van de verbodsbepalingen af te wijken en kan voor wat betreft de in deze gedragscode opgenomen activiteiten onverkort vrijstelling van de verboden genoemd in de artikelen 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet gelden, zolang de activiteiten geen ruimtelijke ontwikkeling en inrichting betreffen als genoemd in artikel 16b, lid 1, onder d, van het Besluit.

Verantwoordelijkheid

De gedragscode is opgesteld ten behoeve van de gemeente Zoetermeer en werkzaamheden die in opdracht van of in overleg met de gemeente Zoetermeer plaatsvinden. De verantwoordelijkheden worden geregeld in hoofdstuk 5 van de gedragscode.

Calamiteiten

In hoofdstuk 7, paragraaf 5 van de gedragscode wordt aangegeven dat bij het optreden van calamiteiten zoveel mogelijk gewerkt zal worden volgens de gedragscode.

Documentatie van de toepassing van de gedragscode

De toepassing van de gedragscode moet goed gedocumenteerd worden. In de gedragscode is voorzien in de wijze waarop dit moet gebeuren.

Inventarisatie

Wijze van inventariseren en deskundigheid

Hoofdstuk 11, paragraaf 1.1 tot en met paragraaf 1.3 van de gedragscode wordt gewijd aan het inventariseren van natuurwaarden. Het begrip deskundige is goed omschreven in hoofdstuk 9.

Checklist

Bijlage 1 van de gedragscode bevat een checklist met soorten waar een inventarisatie zich op zou moeten richten. In Bijlage 2 is bovendien een lijst opgenomen van overige soorten die de gemeente Zoetermeer wil beschermen. Met betrekking tot vogelsoorten zijn slechts die soorten op de checklist opgenomen waarvan de nesten ook buiten het broedseizoen beschermd zijn. Ik wil u erop wijzen dat een inventarisatie op grond van de Flora- en faunawet echter alle mogelijke in het plangebied voorkomende broedvogels behoort te omvatten.

Duur geldigheid gegevens

In hoofdstuk 11, paragraaf 1.2 van de gedragscode wordt aangegeven dat informatie over het voorkomen van te beschermen soorten in het werkgebied voldoende actueel moet zijn. Voldoende actueel betekent volgens de gedragscode dat de gegevens met betrekking tot soorten uit tabel 2 en tabel 3, inheemse broedvogels en Rode lijstsoorten uit Bijlage 2, niet ouder mogen zijn dan vijf jaar.

In de praktijk zijn gegevens van twee tot drie jaar oud soms al gedateerd. Om bij initiatieven een goede uitspraak te kunnen doen over de natuurwaarden van het betreffende plangebied wordt geadviseerd om met veldgegevens te werken die niet ouder zijn dan vijf jaar, afhankelijk van de soort. Voor soorten genoemd in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn, adviseer ik met veldgegevens te werken die niet ouder zijn dan twee tot drie jaar.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
3 juli 2015

Onze referentie
RVO/2015/320

Vorzorgsmaatregelen

Wezenlijk negatieve invloed

Met een gedragscode dient door middel van zorgvuldig handelen een wezenlijk negatieve invloed op beschermde soorten te worden voorkomen. Het is de verantwoordelijkheid van de gebruiker van de gedragscode om bij elk project te beoordelen of er sprake is van een wezenlijk negatieve invloed op beschermde soorten. Of er sprake is van een wezenlijk negatieve invloed vergt een beoordeling van geval tot geval. Omdat een gedragscode juist bedoeld is om gebruikt te kunnen worden in meer gevallen, dient in de gedragscode aangegeven te worden hoe bij elk individueel project beoordeeld wordt of er sprake is van wezenlijk negatieve invloed op beschermde soorten. In de gedragscode is hierin voorzien.

Mitigerende maatregelen

In de gedragscode zijn in hoofdstuk 13 (bestendig beheer en onderhoud) en in hoofdstuk 17 (ruimtelijke ontwikkeling en inrichting) voorzorgsmaatregelen opgenomen om (risico op) schade aan beschermde soorten te minimaliseren. Daarnaast wordt in hoofdstuk 7, paragraaf 1 van de gedragscode aandacht besteed aan de vraag wat te doen bij onvoorziene natuurwaarden tijdens werkzaamheden.

De voorzorgsmaatregelen in de gedragscode zijn minimumnormen voor zorgvuldig handelen, waar de gebruiker van de gedragscode zich in ieder geval aan moet houden. Waar in de gedragscode echter staat "zo veel mogelijk", "in redelijkheid" of "in beginsel", beschouw ik de daar beschreven voorzorgsmaatregel als de concreet na te leven gedragsregel.

Ecologisch werkprotocol

Ik verzoek u om de mitigerende maatregelen in een ecologisch werkprotocol op te nemen. Dit ecologisch werkprotocol dient op de locatie aanwezig te zijn en bekend te zijn onder werknemers die betrokken zijn bij de werkzaamheden. Werkzaamheden dienen conform dit protocol uitgevoerd te worden. In de gedragscode is hierin voorzien.

Natuurkalender

In de gedragscode wordt gebruik gemaakt van (natuur)kalenders. Ik wil benadrukken dat een natuurkalender een hulpmiddel is voor de planning van werkzaamheden, ten behoeve van het minimaliseren van eventuele verstoring van flora en fauna. De aangegeven gunstige en ongunstige perioden staan daarom niet vast, maar zijn richtlijnen. Actieve perioden van bepaalde soorten kunnen verschillen. De natuurkalenders kunnen daarom slechts een indicatie geven.

Vogels

Ten aanzien van vogels dient u gedurende de werkzaamheden rekening te houden met het broedseizoen. Ik wijs u erop dat voor het broedseizoen geen standaardperiode wordt gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet. Van belang is of een broedgeval aan de orde is, ongeacht de periode. Voorts wijs ik u erop dat verblijfplaatsen van vogels die hun nestplaats en de directe omgeving daarvan het hele jaar als vaste rust- en verblijfplaats gebruiken, jaarrond zijn beschermd.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
3 juli 2015

Onze referentie
RVO/2015/320

Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert jaar in jaar uit terug naar hetzelfde nest. De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Dergelijke nesten voor éénmalig gebruik genieten de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet slechts gedurende de periode dat deze nesten in gebruik zijn. Als wordt gewerkt buiten het broedseizoen of maatregelen worden getroffen die moeten voorkomen dat vogels zich gedurende het broedseizoen op de bouwplaats vestigen, is voor deze soorten geen ontheffing nodig.

Om rekening te kunnen houden met de actuele gevoelige perioden van soorten die voorkomen in het werkgebied, verzoek ik u om een deskundige te betrekken bij de planning en uitvoering van de werkzaamheden.

Beoordeling

Benutting of economisch gewin

Naar mijn oordeel vindt er bij de werkzaamheden die genoemd worden in de gedragscode geen benutting of economisch gewin plaats ten aanzien van beschermde soorten.

Zorgvuldig handelen

Naar mijn oordeel wordt door het nemen van de in de gedragscode genoemde voorzorgsmaatregelen zorgvuldig gehandeld. Er wordt op passende wijze gewaarborgd dat wezenlijk negatieve invloed op beschermde soorten wordt voorkomen.

Gunstige staat van instandhouding en andere bevredigende oplossing

In het kader van de goedkeuring van de gedragscode is aan de orde of er zorgvuldig wordt gehandeld en of er geen benutting of economisch gewin plaatsvindt ten aanzien van beschermde soorten. Bij een correcte naleving van de gedragscode is gewaarborgd dat de betreffende maatregelen geen wezenlijke invloed kunnen hebben op soorten. De gebruiker van de gedragscode maakt immers ter zake een beoordeling door invulling van de checklist. Vervolgens worden de voorzorgsmaatregelen daarop afgestemd. De gunstige staat van instandhouding van de soorten wordt daarmee gewaarborgd. In de fase van planning van werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met de vraag of er een andere bevredigende oplossing bestaat voor de werkzaamheden. Ik verzoek u dan ook om dit aspect in een vroeg stadium van de planvorming te beoordelen en om de besluitvorming hieromtrent te documenteren.

Zorgplicht

Ik wil u er op wijzen dat voor alle soorten de zorgplicht ex artikel 2 van de Flora- en faunawet geldt. Deze zorgplicht is van toepassing op zowel beschermde als onbeschermde dier- en plantensoorten, ongeacht vrijstelling op grond van een goedgekeurde gedragscode. De zorgplicht schrijft voor dat u zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan dier- en plantensoorten voorkomt en, voor zover dat niet mogelijk is, aangerichte schade herstelt.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
3 juli 2015

Onze referentie
RVO/2015/320

Conclusie

Gezien bovenstaande overwegingen en met inachtneming van de aanvullingen en aanpassingen, ben ik van mening dat de gedragscode een werkwijze voorschrijft die voldoet aan de vereisten in artikel 16c van het Besluit.

Derhalve keur ik op grond van artikel 16b, lid 2, onderdeel b van het Besluit de *Gedragscode Flora- en faunawet gemeente Zoetermeer 2015* goed.

Beperkingen van de gedragscode

De vrijstelling op basis van deze goedkeuring geldt overigens alleen voor die werkzaamheden en die soorten waarvoor in de gedragscode voorzorgsmaatregelen zijn opgenomen.

Als u voor het uitvoeren van uw maatregelen beschermde planten en dieren moet verplaatsen is dat geen overtreding van artikel 13, lid 1, van de Flora- en faunawet. Het is namelijk niet uw bedoeling de soorten (definitief) aan de natuur te onttrekken. Het is toegestaan om soorten te verplaatsen uit de directe gevarenzone naar een vergelijkbare habitat in de directe omgeving. Het vangen en verplaatsen moet gebeuren binnen de daarvoor benodigde tijd. Voorwaarde is dat u de beschermde planten en dieren in één keer verplaatst, zonder onnodig oponthoud. Voor het tijdelijk ergens anders onderbrengen van dieren of planten heeft u wel ontheffing nodig, omdat de soorten dan niet direct worden vrijgelaten in de omgeving.

De zorgplicht van artikel 2 van de Flora- en faunawet is in dergelijke gevallen wel van toepassing. Het verplaatsen moet dan ook gebeuren buiten de kwetsbare perioden van de betreffende soort.

Omdat de beschermde planten en dieren worden teruggeplaatst binnen de directe omgeving van hun verspreidingsgebied, is ook ontheffing van artikel 14 van de Flora- en faunawet niet aan de orde. Het betreft hier geen uitzetten van planten of dieren in de zin van de wet.

Vleermuizen, muizen en vogels mogen nadrukkelijk niet gevangen, dan wel verplaatst worden. Dit houdt verband met de stressgevoeligheid van deze dieren. Bij het vangen kunnen ze makkelijk door stress overlijden.

Een goedgekeurde gedragscode op grond van de Flora- en faunawet treedt niet in de plaats van een passende beoordeling met betrekking tot de instandhouding van habitats (gebiedsaspect) die mogelijk aan de orde is indien de voorgenomen werkzaamheden plaats vinden in of in de nabijheid van een Habitatrichtlijngebied of een Vogelrichtlijngebied.

Ook is een goedgekeurde gedragscode geen indicatie voor de uitkomst van een eventuele toets Vogelrichtlijn en/of Habitatrichtlijn. Het soortenaspect - inclusief bijlage IV van de Habitatrichtlijn - is een onderwerp van de Flora- en faunawet, terwijl het gebiedsaspect expliciet aan de orde is bij de passende beoordeling conform Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn. Het gebiedsaspect van voornoemde Europese richtlijnen is geregeld in de Natuurbeschermingswet 1998. Het bevoegde gezag voor het aanvragen van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 is Gedeputeerde Staten van de provincie waar het project wordt uitgevoerd.

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Datum
3 juli 2015

Onze referentie
RVO/2015/320

Duur geldigheid van de gedragscode en evaluatie

De goedkeuring geldt voor een periode van vijf jaar. Op basis van een door de gemeente Zoetermeer uitgevoerde evaluatie van de doeltreffendheid en werkbaarheid van de gedragscode, zal de Staatssecretaris van Economische Zaken na die periode een besluit nemen over verlenging van de goedkeuring. Vanuit ecologisch perspectief is vooral de vraag relevant of de uitgevoerde maatregelen het gewenste effect gehad hebben op de beschermde soorten. U dient daarom de populatie(s) van de beschermde soorten en de effectiviteit van de uitgevoerde maatregelen te laten monitoren door een deskundige.

Op grond van artikel 16c, lid 2, van het Besluit kan het goedkeuringsbesluit worden ingetrokken indien naar het oordeel van de Staatssecretaris van Economische Zaken de instandhouding van de soorten, bedoeld in artikel 16b, lid 2, onderdeel b, of de trend in de staat van instandhouding van deze soorten daartoe noodzaakt.

Beroepschrift

Binnen zes weken na de dag waarop dit besluit is gepubliceerd kunnen belanghebbenden een beroepschrift indienen bij de sector bestuursrecht van de rechtbank binnen het rechtsgebied waarvan de indiener van het beroepschrift zijn woonplaats in Nederland heeft.

Hoogachtend,

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
namens deze:

Marco Klaassen

De teammanager Vergunningen Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

---

Verantwoording foto's omslag:

1. Tongvaren *Johan Vos*
  2. Kleine modderkruiper *Ben Crombagh*
  3. Brede orchis *Johan Vos*
  4. Gewone grootoorvleermuis *Marianne Ketting*
-